

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

JOHN WYCLİFFE ve PAPALIK ELEŞTİRİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mevlüde ATASEVER

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Dinler Tarihi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fuat AYDIN

HAZİRAN-2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JOHN WYCLİFFE ve PAPALIK ELEŞTİRİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

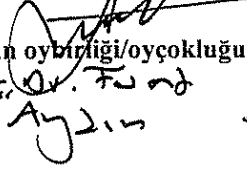
Mevlüde ATASEVER

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı : Dinler Tarihi

Bu tez 16/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan

Doç. Dr. Funda Aydin

Doç. Dr. Halim İbrahim Bülent

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mevlüde ATASEVER

16.06.2011

ÖNSÖZ

John Wycliffe, Hıristiyanlıkta önemli tartışma konularından olan ve sonrasında bünyesinden Protestanlık mezhebinin doğmasına sebep olan papalık kurumunu, İngiltere’de ilk defa açıktan ve çok sert bir şekilde eleştiren bir teologdur. Görmüş olduğu siyasi destekle ortaya çıkan diğer reformistlerin aksine, hayatı boyunca ciddi bir tehditle karşılaşmamış, fikirlerini Oxford Üniversitesi’nde yürütmüş olduğu hocalık göreviyle rahatlıkla geniş kitlelere ulaştırmıştır.

Birinci bölümde, Wycliffe’in yaşamış olduğu dönemin İngiltere’indeki genel sosyal, siyasi ve dini durum anlatılmıştır. İkinci bölümde hayatı başlığı altında doğumu, eğitimi, dilenci keşişlerle olan mücadelesi, Oxford Üniversitesi’ndeki çalışmaları, devlet adına yürüttüğü çalışmalar, fikirlerinden ötürü yargılanmaya çalışılması ve hanedanlıktan gördüğü himaye gibi konular ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Wycliffe’in en belirgin özelliği olan papalık eleştirisine ve bu eleştiri kapsamında sakramenler hakkındaki fikirleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bu günlere gelmemde üzerimde çok büyük emekleri olan ve her zaman desteklerini yanımda hissettiğim sevgili anne ve babama şükranlarımı sunarım. Çalışmanın tespiti ve yazımı aşamalarında tavsiye ve yardımlarını esirgemeyen, çalışma son halini alıncaya kadar değerli tenkitleriyle yönlendiren danışman hocam Sayın Doç. Dr. Fuat AYDIN’a müteşekkirim. Ayrıca sabrından dolayı sevgili eşim Erdiñ ATASEVER’e, tezimi tamamlayabilmem için her türlü fedakârlığı yapan sevgili kayınvalideme ve kayınpederime, yardımlarından ötürü Saide HANÇABAY’a, Emine SOYDAR’a, İsa BABUR’a ve burada ismini zikredemediğim tüm aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mevlûde ATASEVER

16.06.2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: JOHN WYCLIFFE DÖNEMİNDE İNGİLTERE'DE	3
SOSYAL, SİYASİ VE DİNİ HAYAT	
1.1. Sosyal Hayat	3
1.2. Siyasî Hayat	6
1.3. Dinî Hayat	10
1.3.1. Büyük Bölünme (Great Schism)	14
BÖLÜM 2: JOHN WYCLIFFE'İN HAYATI	16
2.1. John Wycliffe'in Doğumu ve Doğum Yeri	16
2.2. John Wycliffe ve Oxford	18
2.3. John Wycliffe ve Dilenci Keşişler (Friar)	26
2.4. John Wycliffe ve Siyaset	29
2.5. John Wycliffe'in Yargılanması ve Oxford'dan Uzaklaştırılması	33
2.6. John Wycliffe ve İngilizce İncil	43
2.7. John Wycliffe'e Destek Veren Hanedan Üyeleri	48
2.7.1. III. Edward	48
2.7.2. John Gaunt	49
2.7.3. Kraliçe Johanna (Johanna Dowager)	50
2.7.4. Kraliçe Anne (Anne of Bohemia)	51
2.7.5. II. Richard	51
2.8. Eserleri	51
2.8.1. İncil Tercümesi	52

2.8.2. Trialogus	52
2.8.3. Ostiolum Wiclefi veya Wickliffe's Wicket	52
2.8.4. Summa Theologica	53
2.8.5. Objections to Freres	53
2.8.6. De Veritate Sacrae Scripture(The Truth of Holy Scripture)	53
2.8.7. De Eucharistia (On the Eucharist)	53
2.8.8. De Civili Dominio (On Civil Dominion)	53
BÖLÜM 3: JOHN WYCLIFFE'İN PAPALIK ELEŞTİRİSİ VE	54
SAKRAMENTLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	
3.1. Papalık ve Dünyevi Otorite	54
3.2. Aforoz	62
3.3. Endüljans	63
3.4. Sakramentler (Hıristiyan Ayinleri)	65
3.4.1. Evharistiya	66
3.4.1.1. John Wycliffe'in Evharistiya'ya Dair Görüşleri	67
3.4.1.2. Transubstantiation	70
3.4.2. Vaftiz	74
3.4.2.1. John Wycliffe'in Vaftiz'e Dair Görüşleri	75
3.4.3. Konfirmasyon	77
3.4.3.1. John Wycliffe'in Konfirmasyon'a Dair Görüşleri	79
3.4.4. Tövbe ve Barışma Sırrı (Penance)	79
3.4.4.1. John Wycliffe'in Tövbe Sırrına Dair Görüşleri	81
3.4.5. Hastaları Meshetme (Extreme Unction)	84
3.4.5.1. John Wycliffe'in Hastaları Meshetme Sırrına Dair Görüşleri .	85
3.4.6. Ruhbanlık Sırrı (Sacrament Of Orders)	86
3.4.6.1. John Wycliffe'in Ruhbanlık Sırrına Dair Görüşleri	87

3.4.7. Evlilik Sırrı (Matrimony)	89
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	94
ÖZGEÇMİŞ	97

KISALTMALAR

c.	: cilt
ev.	: Çeviren
<i>DİA</i>	: <i>Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi</i>
ed.	: baskı
<i>ER</i>	: <i>Encyclopedia of Religion</i>
s.	: sayfa
trs.	: tarihsiz

Tezin Başlığı: John Wycliffe ve Papalık Eleştirisi	
Tezin Yazarı: Mevlüde ATASEVER	Danışman: Doç. Dr. Fuat AYDIN
Kabul Tarihi: 16.06.2011	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 97 (tez)
Anabilim dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Bilim dalı: Dinler Tarihi
<p>Bu çalışmada XIV. yüzyılda İngiltere’de yaşamış, teolog, filozof kimliği ve yenilikçi fikirleriyle temayüz etmiş olan John Wycliffe’in hayatı ve onun Hıristiyanlık içinde reformist olarak nitelendirilebilecek papalığa dair eleştirileri ele alınmıştır. Görüşlerinin temelinde papalığın aşırı dünyevileşmesi ve bunun sonucunda otoritesini kendi çıkarları doğrultusunda istismar etmesi yer almaktadır. John Wycliffe, siyasi iradeden görmüş olduğu yakın destek sebebiyle diğer reformistlerin aksine hayatı boyunca herhangi ciddi bir tehditle karşılaşmamıştır.</p> <p>Tez giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun önemi, tez olarak seçilmesinin sebepleri ve çalışmada takip edilen yöntem üzerinde durulmuştur.</p> <p>Birinci bölümde John Wycliffe’in yaşadığı dönemde İngiltere’deki sosyal, siyasi ve dini hayat hakkında bilgi verilerek genel bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.</p> <p>İkinci bölümde Wycliffe’in doğumu, eğitimi, dilenci keşişlerle olan mücadelesi, hayatı boyunca önemli bir yeri olan Oxford Üniversitesi’nde yapmış olduğu görevler, bu görevler sayesinde siyasi irade tarafından fark edilmesi, yine Oxford’da vermiş olduğu dersler ve sürdürmüş olduğu papazlık vazifesi aracılığıyla fikirlerini yaymasından bahsedilmiştir.</p> <p>Üçüncü bölümde Wycliffe’in papalık eleştirisi kapsamında, papalığın dünyevi otorite iddialarına yönelik itirazları ve yine papalığın suiistimalleri olarak değerlendirdiği endüljans, aforoz gibi bazı kilise uygulamaları ve sakramenler hakkındaki görüşleri aktarılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: John Wycliffe, papalık, Kilise, sakramen, Oxford.	

Title of the Thesis: John Wycliffe and his Criticisms of the Papacy	
Author: Mevlüde ATASEVER	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Fuat AYDIN
Date: 16.06.2011	Nu. of pages: v (pre text) +97 (main body)
Department: Philosophy and Religious Sciences	Subfield: History of Religions
<p>The thesis at hand examines the life of the 14th century English theologian and philosopher John Wycliffe and his opinions which, within the domain of Christianity, have traditionally been considered pro-reform. Underlying his opinions are criticisms of the Papacy's excess worldliness and its suspected exploitation of the authority derived thereof in reinforcing its institutional self-interests. Contrary to other forerunners of the reformist movement, John Wycliffe never faced any serious threats during his lifetime, much owing to the strong support of the political powers of the time.</p> <p>The study consists of an introduction and three main chapters. The introduction focuses on the significance of the subject matter and the incentives behind its choice as a field of study, as well as the method implemented in its pursuit.</p> <p>The first chapter recapitulates the sociopolitical and religious atmosphere of Wycliffe's England, with the purpose of setting the scene for the main discussion.</p> <p>The second chapter begins with Wycliffe's early childhood and education, proceeding to expand on his subsequent struggle against mendicant friars, the various duties he undertook at the University of Oxford, an institution of especial biographical importance for Wycliffe not least for dragging him under the political limelight, his lectures at Oxford and the promulgation of his ideas through his work as priest.</p> <p>In the context of Wycliffe's criticism of the Papacy, the third chapter probes his objections to the Vatican's claim of worldly authority, his review of what he labels as the Church's abuse of numerous practices, including indulgence and excommunication, and his position with regard to the sacraments.</p>	
Key words: John Wycliffe, Pope, Church, sacrament, Oxford.	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Hıristiyanlık, ortaya çıkışını takip eden kısa süre içerisinde itikadî ve pratik açıdan çokça değişikliğe uğramış, kendi içinde sürekli çalkantılar yaşamış bir dindir. Ortaya çıkan bu tahrifat sebebiyle dönem dönem kendi müntesipleri tarafından da eleştirilmiştir.

Bu tez XIV. yüzyılda İngiltere’de yaşamış olan John Wycliffe’i ve onun Hıristiyanlık içinde papalığa karşı yönelttiği görüş ve eleştirilerini içermektedir. Ayrıca İngiliz Reformasyonuna doğru giden sürecin ilk kıvılcımları hakkında da bilgi vermektedir. Bu konunun seçilmesinin sebebi John Wycliffe’in görüşlerinin sadece kendi ülkesiyle sınırlı kalmayıp, kendinden sonra reformist olarak ortaya çıkan Zwingli, Huss, Luther ve Calvin gibi isimleri de etkileyerek Kilise’ye karşı reform hareketlerini açıkça başlatan ilk isim olmasıdır.

Hazırlanan bu tez, John Wycliffe hakkında Türkiye’de yapılmış ilk çalışma olması sebebiyle bir önem arz etmektedir. Ayrıca konuyla ilgili yapılacak diğer çalışmalara da bir kapı aralama fırsatı verebilir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı Hıristiyanlık ve onun İngiltere’de papalığa karşı vermiş olduğu bağımsızlık mücadelesinde önemli bir isim olan Wycliffe’i tanıtmak ve İngiltere’deki Hıristiyanlığın hangi tartışmalar neticesinde günümüze geldiğini göstermeye çalışmaktır.

Ülkemizde Luther, Calvin, Zwingli vs. gibi isimler hakkında çalışmalar yapılmış olsa da onların öncüsü olarak kabul edilebilecek Wycliffe hakkında herhangi bir müstakil çalışma yoktur.

Bu çalışmayla dinler tarihi alanına mütevazı bir katkı sağlanmış, hem Wycliffe hem de döneme dair yabancı dil kaynaklı eserlerden istifade edilerek önemli bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada John Wycliffe ve görüşleri tarihsel süreçle birlikte incelenmiştir. Wycliffe'in görüşlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için önce Kilise'nin görüşlerine ardından Wycliffe'in görüşlerine yer verilerek karşılaştırma yapılmış, tarihsel bilgiler ve görüşlerle ilgili veriler objektif bir şekilde bir araya getirilerek değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. İnanç konularında birincil kaynak olarak evvela Hıristiyan kaynaklar kullanılmış, sonrasında Müslüman kaynaklara atıflarda bulunulmuştur.

XIV. yüzyılda İngiltere'de yaşamış ve reformist olarak kabul edilen John Wycliffe'e ait el yazma eserler özellikle Dublin Trinity College, Cambridge Trinity College, İngiltere'de Bodleian Library ve British Museum'da bulunmaktadır. Bu eserlerin birçoğu Latince olup İngilizceye çevrilmediğinden ve araştırmamızın konusu Türkiye'de bilinen bir isim olmadığından birinci el kaynaklara ulaşamamıştır. Tezin yazımında Wycliffe'e ait ulaşabildiğimiz tek İngilizce eser *Tracts and Treatises of John Wycliffe*'dir. Wycliffe'in hayatı ve özellikle görüşlerini verdiğimiz bölümde birincil kaynak olarak bu esere atıfta bulunulmuştur. İkincil olarak ise Wycliffe konusunda referans kabul edilen ve yararlandığımız diğer tüm kaynakların da atıfta bulunduğu biyografi yazarı Robert Vaughan'ın eserlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmamıza kaynaklık eden eserlerin İngilizce olması ve kullanılan bazı terimlerin Türkçe karşılıklarının bulunmamasından dolayı, Kilise'ye dair bazı terimlerin tezde ilk kullanıldıkları yerde orijinal kullanımlarına sadık kalınmıştır. Terimlerin orijinal kullanımlarının açıklamaları dipnotlarla verilmiş ve tezin genelinde orijinal halleri ile kullanılmaya devam edilmiştir.

BÖLÜM 1: JOHN WYCLIFFE DÖNEMİNDE İNGİLTERE'DE SOSYAL, SİYASİ VE DİNİ HAYAT

1.1. Sosyal Hayat

1300'lü yıllarda Oxford ve genel olarak İngiltere ticaret alanında gelişen zengin ve ticarete elverişli bir yerdi. Ancak sonrasında Avrupa ekonomisindeki genel kötü gidişat, Avrupa'yla beraber İngiltere'yi saran doğal afet ve salgın hastalıklar sebebiyle ticaret ve dokumacılık endüstrisindeki bu özelliğini yitirmiştir. Mevcut şartlar altında Oxford ise giderek üniversiteye bağlı bir şehir olma hüviyetine bürünmeye başlamıştır.

Üniversitedeki öğrenci mevcudunun yüksek olmayışı nüfus azlığına, bu da şehir genelinde kiraların düşmesine sebep oluyordu. Nüfus homojen bir şekilde dağılmayıp belli bölgelere yığılıyordu. Oxford, diğer büyük üniversite şehirlerinin (Paris, Padua) aksine ticaret yapılan küçük taşra şehriydi. Yakınındaki Woodstock kasabası ise krallar tarafından sıklıkla ziyaret edilen ve prenslerin dünyaya geldikleri bir kasabaydı. Kuzeydeki Thames ise tarım için elverişli bir bölgeydi. Bahsi geçen şehirlerin yakınında bulunan Oxford ise idarecilerin ve tebaasının buluşma noktasıydı. Öte yandan Oxford'un kilise idaresinden uzak bir yerde konumlanması, din adamlarına Londra'da oldukları takdirde sağlayamayacakları kadar özgürlük alanı tanıyordu. Kısacası Oxford ne çok uzak ne de çok göz önünde olmasa da, birçok merkezi noktaya yakınlığıyla önemli bir konuma sahipti.¹

1345 senesinde Tartary'de ortaya çıkarak Akdeniz'den Yunanistan'a, oradan İtalya'ya, Alpleri aşarak bütün Avrupa'ya sokulan, hatta en kuzeyde, nispeten korunaklı gibi zannedilen İzlanda'da bile görülen salgın, çok sayıda insanın hayatına mal olmuştur. Yaklaşık iki yıl süren bu salgının ardından, Avrupa depremlerle imtihan olmaya başlamış, İngiltere'de ise depremler görülmeyip onun yerine uzun aylar süren şiddetli yağmur ve seller olmuştur. Uzunca süredir Avrupa'da etkili olan salgın İngiltere'ye ulaşıp sellerle birleşmiş ve çok sayıda can kaybına neden olmuştur.²

O yıllarda yirmi beş yaşında olan Wycliffe, yaşanan bu felaketleri Tanrı'nın insanlarla bir hesaplaşması olarak görmüştür. Halk din konusunda büyük bir cehalet içinde, onları

---

¹ K.B.MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-Conformity*, s. 34

² Thomas Murray, *The Life of John Wycliffe*, s. 27

aydınlatma ve onlara yol gösterme görevinde olan din adamlarının ise böylesi bir ortamda dahi kazançlarına kazanç katma hesapları peşinde olduklarını görüyordu. Wycliffe başlarına gelen bu musibetlerin, yaşadıkları dönemdeki günahlara karşılık bir ceza veya en azından uyarı mahiyetinde olduğuna inanıyordu. Din adamlarının bu uyarıları dikkate alarak görevlerini suiistimal etmeden, onları layıkıyla yerine getirmelerini, insanları doğru yola götürme sorumluluklarını ifa etme konusunda daha duyarlı olmalarını ümit ediyordu. Fakat Wycliffe'in bu endişeleri ve temennileri kendiyile sınırlı kalmış, toplumda değişen bir şey olmamış, aynı bozuk düzen sürmeye devam etmiştir.³ Wycliffe, olan biteni korkuyla takip ediyor, Mesih'in de artık gelişinin yakın olduğunu düşünüyor, yaşadıkları 14. yüzyılın ise 'son yüzyıl' olduğuna inanıyor ve bu düşünceyle de daha fazla insanı kurtuluşa erdirmek için çaba sarf ediyordu. Sayıları az da olsa Wycliffe gibi, bu felaketlerin birer ilahi uyarı/ ceza olduğuna inanan insanlar da vardı. Fakat bu kimseler de kendilerine dönüp, bu cezaları hak etmelerini gerektirecek, Tanrı'yı hoşnutsuz edecek kusurlarını arayıp görmektense, meseleye çok yüzeysel bakarak kendilerini kandırmaya çalışmışlardır. Bununla birlikte nüfusun yine büyük bir kısmı ceza/uyarı diye aldırmadan, Kutsal Kitap hakkındaki bilgileri yok denecek kadar az şekilde hurafeler ve cehalet içinde yaşamaya devam ediyordu.¹⁶

Dönemin sosyal şartları, dini hayatı da şekillendiriyordu. Asiller ile halk arasındaki uçurum, ölçüsüz bir şekilde açılmıştı. Ticaret henüz günümüzde olduğu gibi geniş kitleleri ilgilendiren bir uğraş alanı olmayıp sadece belli bir kesimin ilgilendiği bir işti. O yıllarda eğitim almak sıradan halkın imkanlarının çok üstünde olduğundan edebiyat halkın seviyesini yükseltmenin aksine, zengin ile fakirin arasındaki uçurumu daha da çok açıyordu. Yüzlerce yıldır eğitim alma imkanı sadece manastırlarla sınırlı kalmış, bu sebeple de sadece o hizmetlere girecek olan insanlar manastırlara alınmıştı. Bunun neticesinde, okuyan tek kesim din adamları olduğu için kısa süre içinde devletin her kademesindeki işlerde din adamları söz sahibi olmuştu. Eğitimden uzak olan halk Kutsal Kitap'tan da çok uzaktaydı. Kutsal Kitap ve din hakkındaki bilgileri sadece din adamlarının kendilerine anlattığı ile sınırlıydı. Fakat o dönemde dünya meselelerine

---

³ Margaret Coxe, *Life of John Wycliffe*, Western Church Press, Ohio 1840, s. 65

iyice dalmış din adamlarının da, Kutsal Kitabı insanlara anlatarak halkı aydınlatma gibi bir niyetleri de yoktu.⁴

14. yüzyılda Wycliffe'in zamanına gelindiğinde eğitime yönelik bu menfi duygular nispeten azalmaya başlamıştır. O zamana kadar öncelik savaşımlardan ve harp meydanlarından yana iken, artık ticaret yavaş yavaş etkisini hissettirmeye başlamış, beraberinde ülkeye zenginlik getirmiş, bu da toplumda gelişmeye vesile olmuştur. İnsanların refah seviyesi yükseldikçe edebiyat gibi alanlara ilgi uyanmaya başlamıştı. Edebiyatın yanı sıra ilgi duyulan bir başka alan ise siyasetti. Halk nazarında eğitim, sadece manastırlarda din adamlarına verilen bir şey olduğu düşüncesi değişmiş, eğitim kilise ve manastır duvarlarının dışına kadar uzanmış, yalnız büyük şehirlerde değil, nerdeyse her kasabada eğitim veren okullar açılmıştı.⁵ Bilginin kapısını açan yegâne anahtar olarak kabul edilen Latince ise büyük bir şevkle öğretilmeye başlamıştı. Okullarda Latince derslerinin ardından öğrencilere, dil bilgisi, belagat, mantık, müzik, matematik, geometri ve astronomi dersleri verilirdi. Dönemin anlayışına göre de bu yedi ders, mistik bir şekilde, bilinmesi gereken veya bilinmesi mümkün olabilecek her şeyi ihtiva ettiğine inanılırdı.⁶

Avrupa'da eğitim konusundaki genel karanlık durum asiller için de söz konusuydu. Okuma yazma gibi çok temel işler bile din adamları sınıfına ait bir şeymiş gibi telakki ediliyordu. Wycliffe'den önceki yüzyıllarda okuma yazma hep lüzumsuz işler olarak algılanmış, bunlarla ancak hayatın aktif işleriyle uğraşamayan, gücü kuvveti yerinde olmayan insanların uğraşması gerektiği düşünülürdü. Böyle bir düşünce ise neticede dini ve sosyal açıdan büyük sıkıntılar doğurmuştur. Halkın eğitim konusundaki ilgisizliği, kendilerini devlet işlerinden ve hukuk gibi alanlardan uzak tutmuştur. Dolayısıyla ülkenin en önemli ve etkin makamları din adamları tarafından işgal edilmiş olmuştur. 1371'de toplanan meclis bir kanun çıkartarak, dünyanın gereksizliği ve basitliğini anlatan, kendilerini manevi alanda ilerlemeye adadıklarını söyleyen din adamlarının söylediklerinin aksine tamamen dünyevi olan idarecilik, hakimlik gibi

---

⁴ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 56

⁵ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 8

⁶ Coxe, *The life of John Wycliffe*, s. 19

alanlara yönelmelerinin uygunsuzluğunu dile getirmiştir. Bu kanunla birlikte artık halkın eğitim işleriyle uğraşması bir aşağılanma vesilesi olarak algılanmıyordu.⁷

1.2. Siyasî Hayat

Wycliffe'in siyaset alanındaki varlığı, büyük ölçüde 1370'lerde emrinde çalıştığı ve sözcülüğünü yaptığı kraliyetle yakinen irtibatlıdır. Bu dönemde kral olan III. Edward dönemi, İngiltere tarihinin ve on dördüncü yüzyılın en karmaşık dönemlerini içermektedir. Görünüşte ülkeyi kral yönetiyor gibi görünse de aslında anormal şartlar altında ülkeyi fiili olarak bir grup siyasetçi idare ediyordu. III. Edward'un idare konusundaki lakaytlığını torunu olan ve çocuk yaşta tahta çıkan II. Richard dönemi izlemiştir. II. Richard döneminde de durum çok fazla değişmemiş, ülke 'baş'sız bir görüntü çizmeye devam etmiştir.⁸

Ortaçağ İngiltere'sinde idare şekli monarşi olup birinci şart devleti kralın idare etmesiydi. Tabi bu idare kanunlar ve gelenek çerçevesinde olup, asalet ve eğitim gibi faktörlerin etkisiyle krala danışmanlık yapma yetkisi olanların da tavsiyeleri alınarak ülke idare edilirdi ancak ne olursa olsun nihai olarak kralın yönetmesi esastı. Böylesi bir ortamda ise III. Edward'ın torunu II. Richard gibi çocuk birinin tahta çıkması çözümlenmez bir sorun oluştuyordu. Çünkü çocuk yaştaki bir kral adına idareyi bütünüyle ele alacak kimse yoktu. Bu görevi ifa edecek tecrübe ve bilgi sahibi bir devlet adamı veya bir yakın olması halinde bile devlet yönetimi gibi önemli bir işin bütünüyle o kişiye devredilmesi akıllıca bir davranış değildi. Benzer bir durum akli dengesini kaybetmiş veya ileri yaş sebebiyle ülkeyi idare edemeyen krallar için de geçerliydi. Bu gibi durumlarda geçici bir çözüm olarak ülkeyi genellikle bir komisyon yönetiyordu, fakat böylesine bir çözüm de uzun soluklu olmuyordu.

Kral III. Edward tahta çıktığında, dedesi I. Edward kadar olmasa da işiyle ilgili, aktif bir kraldı. Fakat elli yaşına vardığında ülke idaresi konusundaki ilgisini yitirdi. Fiziksel olarak herhangi bir sorunu olmasa da (avlanmaya devam ederdi) zihni melekeleri zayıflamıştı. 1369 senesinde karısının vefatıyla bu durum daha belirgin hale gelmiş, bundan sonraki zamanlarda, vaktinin çoğunu tek başına, ülke işlerinden uzak olarak geçirmiştir. Ancak Edward'un bunaklığı tam bir bunaklık olmadığı için idare resmi

---

⁷ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 107

⁸ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 41

olarak diğer taht adaylarına devredilemiyordu. Çünkü idarecilik için görünüşte halen sağlandı. Fakat sorun Edward'un bunaklığından ziyade tembelliğiydi.⁹ Ülke yönetimindeki bu boşluk ise zorunlu olarak kargaşayı beraberinde getirmiştir.

Kralın idareden kendisini geri çekmesi ülkenin din adamlarının önderliğinde oluşturulan bir komisyon tarafından idare edilmesine sebep olmuştur. Bu komisyonun başında özellikle 1363 senesinden 1371 senesine kadar olağanüstü nüfuza sahip William Wickham bulunuyordu. Wickham'ın nüfuzunu ifade etmek için tarihçi Froissart 'her şey onun bilgisi dahilinde veya onun tarafından gerçekleştiriliyor, bilgisi haricinde hiçbir şey yapılmıyordu' der.¹⁰ Wickham gibi insanların ülke yönetiminde bu kadar etkin olması kral III. Edward'un ülkedeki otoritesinin ne denli zayıf olduğunun bir göstergesidir.

1369 senesinde Fransa'nın İngiltere'ye savaş ilan etmesinin ardından, İngiltere'nin savaştaki başarısızlığı ve savaş masraflarının karşılanması için halka ağır vergiler yüklenmesi neticesinde, Şubat 1371 senesinde lordlar ve avam tabakası mecliste toplanarak, ülkeyi idare eden din adamları komisyonunun görevden alınmasını, yerine, ülkenin askeri ihtiyaçları konusunda daha fazla bilgi sahibi olan, din adamı olmayan kimselerden bir idareci komisyonu oluşturulmasını talep eder. III. Edward'un 1377'deki ölümüne kadar da ülkeyi din adamı olmayan (laity) insanlar idare etmişlerdir.¹¹

III. Edward'un büyük oğlu ve tahtın muhtemel varisi olan Black Prince ise askeri bir kariyerin neticesinde Avrupalı kumandanlar arasında sayılan isimlerden olmuştur. Sekiz senenin ardından İngiltere'ye tekrar dönmüş fakat ölümcül derecedeki hastalığı uzun vadede kendisinin idare için namzet olmasına engellemiştir. Ancak yinede 1376'da gerçekleşen ölümüne kadar kendisine tahta aday gözüyle bakılmıştır. Black Prince'in tek çocuğu olan II. Richard'ın ise henüz bir bebek olması sebebiyle, III. Edward'a vekalet etme görevi Black Prince'in kardeşi olan ve yaklaşık on beş sene boyunca idarede söz sahibi olacak olan John Gaunt'a düşmüştü.

John Gaunt hakkında çok şey söylene de bunların ortak paydası, onun çok yönlü bir kişiliğe sahip oluşudur. O da babası ve abisi gibi askeri geleneği sürdürmüş, babası,

---

⁹K.B.Macfarlane, *Beginnings of English Non-Conformity*, s.38

¹⁰A.g.e., s.39

¹¹ George Macaulay Trevelyan, *England in the Age of Wycliffe*, s. 52

abisi ve sonrasında yeğeni II. Richard'a olan bağlılığı ve sadakati açısından geleneksel olarak nitelendirilebilecek bir isimdi. Hareketli, gururlu, biraz küstah, son derece zengin, cömert bir şahsiyet olarak tanımlanabilirdi. Askeri alandaki başarıları hakikatten ziyade biraz gürültüydü fakat asıl başarıları diplomasi alanındaydı. Her zaman için savaş ihtimaline karşılık karlı bir barış ortamını tercih ederdi. Babası ve abisi de aynı doğrultuda düşünmüş olsalardı bu durum belki İngiltere için daha iyi olurdu.¹²

Black Prince ve John Gaunt babalarının rahatsızlığında ülkeyi yöneten komisyonun doğal olarak başkanıydılar. Fakat her zaman için bilfiil olarak bu komisyona başkanlık edemediklerinden komisyondaki sorumluluklarını kont, baron, şövalye, birkaç piskopos ve rahiple paylaşıyorlardı. Komisyonun savaştaki genel başarısızlıkları ise, kilise ile girdikleri ve yine başarısızlıkla sonuçlanan münakaşaları takip etmiştir.

III. Edward dönemine gelene kadar kilise ile devlet arasında nispeten karşılıklı uyum denebilecek bir süreç işlemişti. Her iki taraf da birbirinin alanına tecavüz etmiyor, din adamları sadece din ile ilgili mevzularda kilise mahkemelerinde yargılanıyor, diğer hususlarda kralın mahkemeleri devreye giriyordu. Öte yandan din adamlarının cezalandırılmaları gerektiği durumlarda da kraliyet mahkemeleri kilise mahkemelerine gerekli desteği veriyordu. Taraflar arasında yakalanan bu uyumun yanı sıra tartışma konusu olan şeyler de vardı. Bunlardan en önemlileri din adamlarının yüksek vergilere çarptırılması ve İngiltere Kilise'sindeki önemli görevlere papalığın görevli atama yetkisi olduğunu iddia etmesidir. Bu iki hususta nihai bir neticeye ulaşamıyordu çünkü bu meseleler her iki taraf için de feragat edemeyecekleri kadar hayati öneme sahipti.¹³

Genel olarak İngiltere'deki halk iki idareciye karşı sorumlu olsa da, bu durumdan en çok etkilenen ve iki otoriteye karşı sorumlu oldukları bilinci canlı tutulan kesim, kralın tebaası arasında olup aynı zamanda 'Kutsal Kilise'nin hizmetkârları' olan İngiltere'deki din adamlarıdır. Sayıları toplam nüfus içinde muhtemelen %2 civarında olan bu din adamları zengin mülklere sahiplerdi. Bu zenginliklerini bir açıdan kendilerine bağlıta bulunan cömert halka borçluyken bir yandan da bu mülkleri iyi idare eden akıllı din adamlarına borçlulardı. Kralın malvarlığını belki üçe katlayacak olan bu zenginlik bütün din adamları arsında eşit oranda dağıtılmıyordu. Bazı din adamları aralarında

---

¹² K.B.Macfarlane, *Beginnings of English Non-Conformity*, s.40.

¹³ Tytler, s. 63.

yaşadıkları çiftçilerden biraz daha iyi konumda iken bazıları ise büyük bir gelir ve mülk sahibiydi. Savaş zamanında topraklarında yaşadıkları devletin savaş giderlerine katkıda bulunmaları için, devletin din adamlarından vergi ödemelerini istemesi gayet normal bir durum olsa da, ihtiyaç duyulduğuna dair her ne kadar ikna edilmiş olursa olsun kimsenin de vergi ödemekten hoşlanmadığı bir gerçektir. İngiltere’deki din adamlarının, kralın talep ettiği vergiyi ödeme konusunda gönülsüz olmaları, biraz da benzer bir vergi talebinin papa tarafından da dillendirilmesinden kaynaklanıyordu. İlk resmi papalık vergisi 1199 senesinde 4. Haçlı seferleri için olmuştu, fakat o tarihten sonra bir seferlik istenen vergi, papalığın olağan uygulamaları için düzenli bir şekilde talep edilen vergilere dönüşmüştür. Kilise kanununa ve kilise geleneğine göre papa, mutlak otoriteye sahip olduğu için önceden haber vermeksizin istediği görevliden elindeki kilise mallarını alabilir, onu görevinden edebilirdi. Kimsenin papanın bu hakkını sorgulama yetkisi olmadığına inanılırdı çünkü papa “mutlak yetki” sahibiydi. Dolayısıyla din görevlilerini vergiye tabi tutması papanın ‘yetkisinin kemalinden’ kaynaklanıyordu (plenitudo potestatis). Bu sebeple İngiliz din adamları, bu hakkın varlığını inkâr edemediklerinden sadece kendilerini ilgilendirmeyen papalık politikaları sebebiyle mahvolduklarından şikâyet ediyorlardı. Ülkedeki idare ise, tebaasının böyle ağır yükler altında inlemesi karşısında ancak kendisi de bu vergiden tatminkâr bir pay aldığı ölçüde sessiz kalıyordu. Bu tatminkâr payın ne kadar olacağı karşılıklı müzakerelerle kararlaştırılırdı. Bu durumda papa, İngiltere’deki din adamlarını kralın yararına vergiye tabi tutmuş oluyordu. Fakat kral III. Edward’un Fransa ile olan savaşı başladığında 1337 ile 1360 senesindeki barışa kadar papa vergi talebinde bulunmamıştı. Papalığın din adamlarından vergi toplamaması onların bu dönemde hiç vergi ödemediği anlamına gelmemektedir. Halk gibi din adamları da bu dönemde de kral tarafından en ağır bir şekilde vergiye tabi tutulmuşlardır.¹⁴

Vergi yükünün en ağır bir şekilde omuzlarına yüklendiği din adamları sınıfı doğal olarak kendilerinden talep edilen vergiyi ödemekte gönülsüz davranıyorlardı. 1369 senesinde kralın İngiltere’deki din adamlarından 50.000 pound tutarında para toplamalarını istediğinde Canterbury bölgesinde toplanan din adamları meclisi ancak 40.000 pound ödemeye razı gelerek 10.000 pound’un da nispeten daha fakir olan York bölgesinin ödemesine karar verir. Böylesine ağır bir meblağ beklenmedik bir şey

---

¹⁴ K. B. MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-conformity*, s.44

olduğundan din adamları arasında yeterince huzursuzluk kaynağı olmuştu. Üstelik meblağın hepsi halen daha toplanmamışken 1372 senesi nisan ayında din adamlarının, papa XI. Gregory'nin İtalya'daki savaş masrafları için bir 20.000 pound vergiye daha çarptırılacaklarını öğrendiklerinde şikâyet sesleri ayyuka çıkmış, papa şikâyetleri nispeten bastırabilmek için 15.000 pounda razı geleceğini açıklamıştır. Papanın vergi talebi üzerine devlet papanın din adamlarından istediği meblağı ödemelerini yasaklayarak, papalığın vergi toplama memurlarından birini hapsedmiştir. Muhtemelen kendi hallerine bırakıldıklarında, her ne kadar aşırı vergiden rahatsız olsalar da, din adamları şikâyetlerini papaya karşı dile getirecek cesareti gösteremezlerdi. Ancak kralın kendilerini desteklediğini gören din adamları devletin gölgesinde papalığa tek bir kuruş vergi göndermemiştir.¹⁵

Papa XI. Gregory'e karşı vergi konusunda kazanmış oldukları bu zaferle cesaretlenen din adamları bir adım daha ileri gitmek istemişlerdir. Papalığın kendilerine yüklemiş olduğu vergi yükü gibi, İngiltere'deki boşalan papazlık makamlarına papanın, kendi istediği ve çoğu zaman krala düşman insanları yerleştirmesi de aynı ölçüde hoşnutsuzluk yaratıyordu. Din adamları bu sefer de papayı, papaz atamaları konusunda hizaya getirebilmek için girişimde bulunacaktı.¹⁶

II.Richard döneminde de ülkedeki durum, dedesinin idareciliği döneminden farksız olarak yeniden kaos ortamına doğru sürükleniyordu. Ülkenin bir milli ordusu ve donanması olmadığından savaş zamanlarında asker ihtiyacını halkın beslediği askerlerden karşılaması idareyi zayıf kılıyordu. Ülkenin asker ihtiyacını karşılayan lortlar gerektiğinde idareye başkaldırabiliyor, askeri, maaşlarını ödeyen ve onların himayesinde yaşadıkları insanlara karşı hareket etmeye ikna etmek de mümkün olmadığından ayaklanmaları bastırmak çok da kolay olmuyordu.¹⁷

1.3. Dinî Hayat

Wycliffe'in yaşadığı dönemdeki İngiltere'de, Kilise üniversiteli aristokratlar tarafından yönetiliyordu. Bu açıdan İngiltere Kilise'si, parçası olduğu sosyal ortamı temsil etmiyordu. Kilise çatısı altında yer almak, toplumun diğer alanlarında olduğu gibi soy,

---

¹⁵ K.B.MacFarlane, s. 62.

¹⁶ Konunun devamı, daha ziyade dini hayat başlığını ilgilendirdiğini düşündüğümüz için geri kalanını o başlık altında ele almaya devam edeceğiz.

¹⁷ George Macaulay Trevelyan, *England in the Age of Wycliffe*, s. 64

asalet, yetenek gibi faktörlere bağlıydı. Bu özelliklere sahip olmayanların veya kilisenin gerektirdiği eğitimi almayanların, istisnai durumlar olsa da, kilisede yükselme şansı çok fazla yoktu. Kraliyetin emrinde çalışarak piskoposluk tacı giyecekler üniversite eğitimi almış olanlardan seçiliyordu.

O yıllara bakıldığında İngiltere Kilise'sinin göze çarpan en bariz özelliği sahip olduğu muazzam zenginliktir. Çeşitli vesilelerle İngiltere topraklarının üçte biri Kilise'nin idaresine geçmişti. Din adamları da ülkenin en zengin tebaası durumundaydı.¹⁸ Kiliseler çok yaygın olup, Kilise çanlarını her kasabada duymak mümkündü. Devlet idaresi ile Kilise idaresinin insanlar üzerindeki otoritesi de kendini hissettiriyordu. Papaz kimden ne kadar bağış koparabileceğini biliyor, bunu almak için de gerekeni yapıyordu.¹⁹

Papalık ve Kilise, İsa ve havarilerinin insanlara sunduğu örneğin aksine, maddi manevi her türlü otoriteyi elde tutmak için türlü adaletsizlik ve yanlışlıklar yapıyordu. Dahası İsa'nın kurduğu 'ilk kilise'nin aksine kilisenin maddi zenginliğini artırmak için her türlü yola başvuruyordu. Hâlbuki İsa'nın kurduğu ilk kilisede göze çarpan en belirgin özellik İsa'nın sıklıkla vurguladığı 'züht' hayatıdır, maddi zenginliğe değer vermemesidir.²⁰

Kilise gönüllülük esasına dayalı olarak halktan para topluyor, bu paraları da kilisenin ve ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermek için topladığını söylüyordu. Fakat çok erken dönemden itibaren kilisenin topladığı bu paraları adaletli bir şekilde kullanmadığına dair şikâyetler baş göstermiştir (3.yy.). Hatta başlangıçta bağış niteliğinde olan bu paraların zamanla kilisenin 'hakkı' olan vergilere dönüştüğü görülmektedir.²¹

Wycliffe zamanında İngiltere'de halk fikir beyan etme özgürlüğüne sahip olmadığından, yenilikçi fikirler henüz halk tabanında yayılmıyor, İngilizler de henüz papanın otoritesini sorgulamıyorlardı. Her ne kadar zaman zaman papanın, otoritesini kötüye kullandığına dair kanaatler gelişse de, papanın, otoritesini sorgulayanları ne denli ağır cezalara çarptırdıklarını da müşahede ediyorlardı.²²

Ortaçağ piskoposları geniş bir yetki alanına sahiplerdi. Kendi bölgelerindeki boş papazlık kadrolarına görevli atama hakları olduğu için dilerlerse kendi aile efradını

---

¹⁸ Stephen Neill, *Anglicanism*, Penguen Books, England 1958, s.21

¹⁹ Neill, a.g.e.,s 23

²⁰ Sargent, *Stories of Old England*, The Religious Tract Society, London, s. 205

²¹ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 28

²² C.WLe Bas, *Life of Wiclif*, s. 87.

yerleştirme hakkına sahiplerdi. Piskopos seçimleri her ne kadar kralın bilgisi ve onayı doğrultusunda gerçekleşse de geleneksel olarak, katedralin keşiş ve kanonları tarafından yapılıyordu. Ancak piskopos seçimlerinde kralın onayı alınır, katedral ve manastır üyeleri yeni piskoposu seçene kadar piskoposluğun mal varlığı da kralın elinde bulunurdu. Aksi takdirde papalık mallar üzerindeki kontrolü ele geçirmeye çalışırdı. Bunlar kilise görevlilerinin geniş yetkilerini resmeden bilgiler olarak karşımıza çıkmaktadır.²³ Bir piskopos öldüğünde veya görev yerini boşlattığında piskoposluğuna ait mal ve toprak kralın idaresine geçer ve yerine yeni bir piskopos atanana kadar kral tarafından idare edilirdi. İngiltere'deki kanuna göre, bir yere görevli atama yetkisi krala aitti. Atamalar konusunda papa yine vergi konusunda olduğu gibi *plenitudo potestatis* hakkını kullanarak her türlü benefice²⁴ üzerinde hakkı olduğunu iddia ediyordu. Resmi olarak kaleme aldığı mektuplarda “bütün kiliselerin evrensel pastörü olduğunu” ve bu kiliselerde bulunan kişilerin ise onun kölesi olduklarını sıklıkla ifade ederdi. Kilise'nin bütün atama hakkı ve ödeneklerini kendi şahsında toplamamasının ise aslında papanın cömertliğinden ileri geldiği hatırlatılırdı. Teorik olarak papanın yetkisinin mutlak olduğuna inanılmasına rağmen pratikte sadece kendisine rezerv etmek istediği beneficileri ayırıyordu. Dilediği zaman istediği benefice kendine ayırabiliyordu. III. Edward zamanında papa neredeyse tüm piskoposluklara kendi adaylarını yerleştirmek üzere beneficileri rezerv ediyordu.²⁵

1371 senesine kadar provizyon sisteminin²⁶ işleyişi konusunda çokça eleştiri yapılıyordu. Kral da halkın papalığın provizyon uygulamasına saldırmasını engellemiyor, meseleyi papayla olan müzakerelerinde kendi lehine kullanabileceği bir koz olarak görüyordu. Papalık da, önemli yerlere atamalar yaparken kralın onayını alıyor ve rezerve edilmiş beneficelerden önemli bir payı da krala vererek kralın, kendi hakları güvence altına alındığı takdirde her zaman papa ile bir ortak paydada buluşabileceğini gösteriyordu. Provizyon sistemine olan muhalefet kraldan çok alt

---

²³ K. B. MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-conformity*, s.48.

²⁴ Benefice (benefiziam): Kilise memuriyetlerine bağlı gelir kaynağı, arpalık. Kiliseye bağlı gelir kaynağı sahibine ise benefiziat veya benefiziar denir. (Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s. 64).

²⁵ K.B.MacFarlane, *Beginnings of English Non-Conformity*, s. 49.

²⁶ Provizyon: İngiltere'deki boş benefiziamlara papanın görevli atamasıdır, atanan kişi de provisor ismini alırdı. (L.E.Boyle, “Provision”, *New Catholic Encyclopedia*, The Catholic University of America, America 1981, XI , s. 924).

tabakadaki din adamlarından geliyordu. Onların da kral ve asiller gibi seslerini papaya duyurma imkanları olmadığı için sistemde değişen bir şey olmuyordu.²⁷

18 Mayıs 1343 senesinde yine provizyon sisteminin işleyişinden duyulan rahatsızlığı dile getirmek adına meclis VI.Clement'e bir mektup gönderir. Söz konusu mektupta, itaatkâr halkın papanın otoritesini sorgulamak gibi bir niyetlerinin asla olmadığını sadece bu yetkinin kötüye kullanılmasını eleştirdiklerini ifade ederler. Papa'ya kilise'nin zengin malvarlığını cömert ve sadık tebaasına borçlu olduğu hatırlatılır. Halkın bu yardımları 'Tanrı'nın emirlerinin yerine getirilmesi ve Hıristiyan inancının artırılması ve zenginleştirilmesi amacıyla yaptığı dile getirilir. Böylesi bir görevin suiistimal edildiği takdirde ortaya çıkabilecek tehlikelerden de kısaca bahsedilir. Ancak burada hatırdan tutulması gereken, şikâyet eden isimlerin birçoğunun da din işlerinden ziyade dünya işleriyle ziyadesiyle meşgul olduklarıdır. Provizyonlar konusundaki şikâyetin temel noktası, halkın, (laity) kendilerine ait olan mülkiyet hakkının papalık tarafından ihlal edildiği inancıdır. Çünkü halka göre kilise ve papalık, o kişilerin atalarının cömertliği neticesinde zenginliğe ulaşmıştır. Şimdi ise kendilerine düşman(o dönemdeki papaların Fransız olduğu ve o dönemde İngiltere'nin Fransa ile savaş halinde olduğu unutulmamalıdır) ve çoğu zaman onların menfaatini düşünmeyen birileri tarafından mallarının idare edilmesi hoşnutsuzluk uyandırıyor.²⁸

Papalık provizyonlarına karşı III. Edward'un zaman zaman halkı desteklemesi ise sadece beneficilerden daha fazla pay almak içindi, yani bir nevi siyasi şantaj ürünüydü. Aslında papa da kralın kendisine karşı hareket ettiği zamanlarda çok ciddi olmadığını farkındaydı, yeterli pay verildiği takdirde kralın ses çıkarmayacağını da biliyordu. Buna en iyi örnek kralın dönem dönem Avignon'a yeni provizyonlar için mektup göndermesi papanın kralı bu konuda ciddiye almadığına işaret olarak gösterilebilir.²⁹

İngiltere'deki dini hayat hakkında genel olarak çizmeye çalıştığımız bu çerçevede içinde şimdi de Ortaçağ Hıristiyanlığı için önemli bir yeri olan ve "Büyük Bölünme (Great Schism) adıyla bilinen Hıristiyanlıktaki birden çok papanın olduğu dönem hakkında kısaca bilgi verilmeye çalışılacaktır.

---

²⁷ Vaughan, *John Wycliffe A Monograph*, s. 125

²⁸ MacFarlane, a.g.e., s.53

²⁹ MacFarlane, a.g.e., s.54

1.3.1. Büyük Bölünme (Great Schism)

14. yüzyılda papalığın merkezi Roma'dan Fransa'nın Avignon şehrine taşınmıştır. Bunun ilk örneği, büyük oranda Fransızların desteğiyle tahta çıkmış olan ve kendisi de Fransız olan V. Clement'tir. Yaklaşık yetmiş yıl boyunca Clement ve ardından gelen papalar Avignon'da ikamet etmişlerdir.

1378'de papa XI. Gregory'nin ölümüyle Kilise'de büyük ayrılık ortaya çıkmıştır. Romalılar uzun yıllardır başa gelen papaların hep Fransızlardan seçilmesinden son derece rahatsız olarak, yeni papanın seçimi için toplanan kardinaller toplantısını basarak, yeni papanın İtalyanlardan seçilmesini talep etmişlerdir. Seçimi yapacak olan kardinallerin çoğu da Fransız olduğundan onlar da kendi milletlerinden bir papa seçme arzusundaydılar. İtalyanların baskısından korkan kardinaller Napoli'den olan VI. Urban'ı papa ilan etmişler, ancak bu seçimin akabinde, başka yerde yeniden toplanarak, daha önce yapmış oldukları papa seçiminin geçersiz olduğunu, bu sebeple papa VI. Urban'ın papa olmadığını, asıl papanın VII. Clement olduğunu duyururlar. VII. Clement Fransa, İspanya, İskoçya, Sicilya ve Kıbrıs tarafından tanınırken, Avrupa'nın geri kalanı VI. Urban'ı papa olarak tanımaya devam etmişlerdir.³⁰

Büyük Bölünme olarak tarihe geçen bu karmaşıklığa 1409 senesinde toplanan Piza Konsili'yle çözüm bulunmak istenmiştir. Konsilden çıkan karara göre, her iki papa da görevlerinden ayrılacak yerlerine yeni bir kişi papa olarak seçilecekti. Fakat bu da çözüm olmamıştır. Çünkü her iki papa, arkalarına aldıkları siyasi destekle papalıktan feragat etmeyi reddetmişlerdir.³¹ Bu durumda iki tane olan papa sayısı üçe çıkmış, Hıristiyanlık dünyasındaki çok başlılık giderek belirginleşmiştir. Reform öncesi kiliseyi özetlemek adına G. Sabine şöyle demektedir: “Çoğu zaman sülalelerin rekabetlerinin veya ulusal çıkarların yan etkileri olarak ortaya çıkan, birbirlerine karşı her türlü teolojik hareketi ve siyasal kurnazlığı kullanan, iki bazen de üç papa adayı manzarası, herhalde geleneksel olarak papalık makamına gösterilen saygıyı iyice azaltmıştır”.³²

Bu ayrılıkçı ortamın doğurduğu kargaşa ve iki papa arasındaki husumet, çocuklarının canına ve malına mal olacak savaflara sebep olmuştur. Din duygusu yitirilmiş,

³⁰ Hakan Olgun, Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto, s. 21.

³¹ Server Tanilli, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası*, II, 477-8.

³² George H. Sabine, *A History of Political Theory*, çev. Harun Rızatepe. *Siyasal Düşünceler Tarihi : Eski Çağ-Orta Çağ*. Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları 1969. I. s. 313.

ahlaksızlık artmış, papaların dine olan ilgileri zayıflamış, kendilerini dünyaya kaptırmışlardı.³³³⁴

---

³³ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 149

³⁴ Tezimizin asıl konusu John Wycliffe olduğundan ve birinci bölümde sadece Wycliffe'in yaşadığı dönem hakkında kısaca bilgi vermek istediğimizden konu hakkında daha fazla bilgi için bakınız: The Beginnings of English Protestantism, ed. Peter Marshall & Alec Ryrie (284 BEN.E) The Protestant Reformation, ed. Hans J. Hillerbrand (270.6 PRO.R), The English Reformation to 1558, T.M.Parker (270.6 PAR.E), Anglicanism, Stephen Neill (283 NEI.A), The Claims of the Church of England (283 GAR.C), İngiltere Tarihi (942 MAU.İ), A Shortened History of England (942 TRE.S), History of England (942 TRE.H), Sketch of the History of the Church of England to the Revolution 1688 (283 SHO.S), Social Cahnge and revolution in England (301.249425 STO.S), The English Reformation (270 DİC.E).

BÖLÜM 2: JOHN WYCLIFFE'İN HAYATI

Wycliffe'in karakterinin oluşmasında ve hayatında izleyeceği yolu belirlemesinde, kendisi için vazife olarak gördüğü sorumlulukları ifa etmesinde, şüphesiz hayatının erken dönemi diyebileceğimiz ilk yıllarının önemli etkisi olmuştur. Ne yazık ki Wycliffe'in bu yıllarına dair elde kesin bir bilgi mevcut değildir³⁵. Çoğu zaman tarih içinde kitleleri etkileyen kimselerin erken dönem hayatlarına çağdaşları tarafından pek dikkat edilmediği için sonradan gelen nesiller de bihaberdir. Önemli değişikliklerin gerçekleşmesinde etkili olan faktörleri, olaylar gerçekleştikten sonra fark etmek, sıralamak veya etkileri açısından değerlendirmek çok zor değilken, bu gelişmeleri oluşum süreçlerinde takip etmek ve sonuçlarını tahmin etmek, güçlü bir basiret gerektirir. Wycliffe henüz yenilikçi görüşleriyle temayüz etmeye başladığında, kimse onun kendisinden yıllar sonra resmi olarak ortaya çıkacak bir hareketin lideri veya ortam hazırlayıcısı olacağını düşünemezdi. Bu sebeple hayatının kayıt altına alınması gereken bir hayat olduğu ancak yıllar sonra anlaşıldığı için, erken dönem ve gençlik yıllarına ait bilgiler son derece kısıtlıdır. John Wycliffe'in gençlik yıllarına ilişkin edinebildiğimiz bilgi de, kendisinin anne ve babası tarafından kilise için yetiştirildiği, erken dönemden itibaren de dikkatinin üniversite için gerekli olan ön çalışmalara yoğunlaştırıldığından ibarettir.³⁶

2.1. John Wycliffe'in Doğumu ve Doğum Yeri

Bir reformist olarak kabul edilen ve aynı zamanda Hıristiyan bir teolog olan John Wycliffe'in hayatını konu alan bazı biyografi yazarları, doğum yılı olarak 1324 yılını zikrederken³⁷ 1325³⁸ 1330³⁹ yıllarını zikreden kaynaklar, hatta 1330 sonrasını zikreden kaynaklar da mevcuttur.⁴⁰

John Wycliffe'in doğum tarihi gibi, doğduğu yer konusundaki bilgiler de kesin değildir. İngiltere'de Richmond kasabası Yorkshire mevkiinde, günümüzde halen Wycliffe adını taşıyan bir kasaba mevcut olup, 1066 ile 1606 yılları arasında da Wycliffe adını taşıyan

³⁵ Kenneth Bruce MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Nonconformity*, s. 14

³⁶ Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 19

³⁷ John Wycliffe, *Tracts and Treatises of John de wycliffe*. 1845The online library of liberty. Trans. Rev. Robert Vaughan

³⁸ Patrick Fraser Tytler, *The Life of John Wickliff*, s. 4

³⁹ Encyclopedia of religion, second edition, c. 14, s 9848

⁴⁰ Kenneth Bruce MacFarlane, *John Wycliffe and the beginnings of English Nonconformity*, s 14

bir ailenin orada ikamet ettiği ve Wycliffe tımarlı arazisinin sahibi olduğu bilinmektedir.⁴¹

Tespit edilebildiği kadarıyla, 1324 yılında, İngiliz Protestan Reformunun babası kabul edilen Wycliffe bu kasabada dünyaya gelmiştir.⁴² Bir diğer kaynak, Richmond kasabasının Spreswell köyünün Wycliffe'in doğduğu yer olduğunu bildirirken,⁴³ bir başka kaynak ise, ne o tarihte ne de o tarihten sonra Richmond'da Spreswell adında bir köy olmadığını dolayısıyla Wycliffe'in orada doğmasının mümkün olmadığını bildirmektedir.⁴⁴ Reformcumuzun doğum yerine ilişkin başka yer isimleri de geçse de, yukarıda zikrettiğimiz Richmond kasabasında dünyaya gelmiş olması daha muhtemel görünmektedir. Günümüzde ailelerin soy isimlerini alırken izledikleri yolu göz önünde bulunduracak olursak, Wycliffe'in, soy ismini anne babasından aldığını düşünebiliriz. 14. yüzyıl İngiltere'sinde genel olarak soy isimlerinin günümüzde olduğu şekliyle gelecek nesillere tevarüs ettiğini düşünürsek yanılığa düşmüş oluruz, zira geçmişteki uygulama günümüzdeki gibi değildi. Normandiya zaferinden sonra ve hatta 14. yüzyılın başlarına kadar soy isimleri genellikle, ailelerin ikamet ettiği şehir veya kasabanın isimleriyle belirlenirdi.⁴⁵ İnsanlar vaftiz isimleri ile mukim oldukları yerin isminin birlikte kullanılmasıyla çağrılırdı, John de Wycliffe gibi. Wycliffe isminin de yukarıda anlatıldığı gibi yerel bir isim olduğuna şüphe yoktur. İngiltere'de bu ismi taşıyan tek kasaba da, Yorkshire'da Richmond şehrinin 6 mil uzaklığında bulunan Wycliffe kasabasıdır.⁴⁶ Wycliffe tımarına sahip olup bu ismi taşıyan başka bir ailenin varlığına dair elimizde herhangi bir kaynak da olmadığına göre, John Wycliffe'in Wycliffe tımarına sahip bu asil ailenin bir ferdi olduğu, eldeki mevcut kaynaklara göre daha muhtemel görünmekte, çünkü elimizde aksini gösteren herhangi bir belge yoktur. Bu soylu ailenin aile kayıtlarında John Wycliffe'in isminin zikredilmediğini de belirtmeliyiz, ancak bu durumda hayret verici bir şey olmadığı, bu ailenin tüm fertlerinin Roma Katolik Kilisesinin sadık müdavimleri oldukları ve mevcut dini sisteme bağlılıklarını sürdürdükleri ve ortaçağ din anlayışına göre, Wycliffe'in açıkça bu sisteme karşı çıktığı göz önünde bulundurulduğu takdirde, muhtemelen inançsız bir

---

⁴¹ Margaret Coxe *Life of Wycliffe*, s. 2

⁴² C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 91

⁴³ Tytler, *The Life of John Wickliff*, s. 4

⁴⁴ Robert Vaughan, *John Wycliffe A Monograph*, Manchester 1842

⁴⁵ Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 3

⁴⁶ Robert Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 231

mürtet olarak telakki ettikleri bir ismi, kendi isimleri ile aynı yerde zikrederek aile itibarlarını lekelemek istememiş olabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda anlaşılacaktır.⁴⁷ Kilisenin içinde yetişerek tüm sakramentlerin erdemine ulaşmış olması beklenen bir kimsenin daha sonra o Kilisenin otoritesini inkâr eder bulunması, o yapının ruhani liderinin beklenen deccal olarak nitelendirmesi, bu kuruma hizmet veren kilise görevlilerini ağır ithamlarla itham eden bir kişi, eğer bir ailenin duru ve temiz şeceresine hanel getirecekse, o yüz karasını soy ağacından silip atmak tereddüde mahal bırakmayacaktır⁴⁸.

2.2. John Wycliffe ve Oxford

John Wycliffe'in Oxford'daki hayatının önemi, kendisinin eğitim ve hocalık sebebiyle ömrünün uzun yıllarını burada geçirmesi ve buradaki dersleri sayesinde yenilikçi fikirlerini etrafa yayarak geniş taraftar kitlesi edinmesi sebebiyledir. Oxford gençlik döneminde eğitim aldığı okul, gelecekte de parlak zaferlerinin merkezi olmuştur.⁴⁹ Oxford'da kendi dillerinde Kutsal Kitap'tan vaaz eden birinin varlığının duyulması üzerine geniş kitlelerin merakını celp etmiş ve böylece Wycliffe fikirlerini rahatlıkla yayma imkanı bulmuştur. Bir kere gelen bir dahaki sefere yanında başkalarıyla gelmiş ve sınıfın duvarları artık halka açılarak "fakirlere de İncil vaaz edilir" hale gelmiştir. Oxford da bu sıra dışı ilim adamını bünyesinde barındırmaktan ötürü duyduğu memnuniyetle ona gereken özgürlükçü ortamı çoğu zaman sağlamıştır.⁵⁰ Bu açıdan Oxford'a bir göz atmakta fayda olduğu kanaatindeyiz.

Wycliffe'in kraliyetin emrinde bir siyasetçi veya döneminde sapkın olarak nitelendirilebilecek bir hareketin lideri olması, Wycliffe'in hoca kimliğini gölgede bırakmamıştır. John Wycliffe'in belli bir eğitimden geçmiş bir hoca olduğunu hatırd tutmak onu anlamak açısından önemlidir. Kırk yaşına ulaştığında en büyük başarıların eşliğinde olan Wycliffe'in Oxford'daki her yönüyle dikkat çekici olan kariyeri, temayüz ederek kraliyetin emrine girmesine, bu görevler sebebiyle de kraliyet tarafından terfiler almasına vesile olmuştur.

---

⁴⁷ C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s.91

⁴⁸ Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*,. S. 234

⁴⁹ C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 92

⁵⁰ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 89

Üniversite hayatına, 1340 yılında henüz on altı yaşındayken Oxford'da, İngiltere Kralı III. Edward'ın eşi Kraliçe Phillipa Hainault tarafından kurulan Queen's College'da başlar.⁵¹ Wycliffe için, Queen's College'daki günleri çok uzun sürmez. Oradaki diğer din adamları ile de fazla alakasının olmadığı, onların dünya işleriyle çok fazla ilgili oldukları ve “Muhammed'in Kur'an'ı” onları ne kadar ilgilendiriyorsa kendi Kutsal Kitapları hakkında da en fazla o kadar bilgi sahibi oldukları kaynaklarda geçmektedir.⁵² Kısa süre önce kurulmuş olan Queens College'in, beraberinde getirdiği bu ve benzeri dezavantajlar, Wycliffe'in kısa zamanda, o dönemde diğer eğitim kurumları içinde en fazla temayüz etmiş olan ve döneme damgasını vuran, pek çok ismi de bünyesinden çıkaran Merton College'e geçiş yapmasına vesile olmuştur.⁵³

Wycliffe master derecesine yükselmeden Merton College'e (Oxford'a bağlı) stajyer akademisyen seçilmişti. Burası birinci dereceden eğitimini tamamlamış gelecek vaat eden öğrencilere tahsis edilen bir yerdi. Kuruluş amaçları ise ihtiyaç sahibi ilim adamlarını desteklemek ve topluma faydalı çalışmaları için onlara imkan sağlamaktı. Wycliffe'in Merton'daki günleri, buradan Balliol College'e hoca olarak atanmasıyla çok sürmez. Buradaki görevi de çok uzun sürmeyerek 1361'de, Lincolnshire'daki Fillingham papazlık makamına atanır.⁵⁴

On dört on beş yaşlarında üniversiteye giren din adamları ilk papazlık eğitimlerinin ardından genel bir eğitim denebilecek gramer, matematik, geometri, astronomi, teorik müzik dersleri alıyorlardı. Ancak asıl ağırlık belagat, mantık ve felsefeye veriliyordu. Derslerde seminerler verilir, genellikle Aristo'nun eserlerinin Latince metinleri okutulur, ezberletilirdi. Fen bilimlerinde deney ve tecrübeye çok fazla yer verilmez, tarih de hak ettiği itibarı görmezdi. Tarih akademisyenlerden ziyade keşişlerin itibar ettiği bir alandı, fakat tarihe yeterince ilgi gösterilmemesi Kilisenin doktrinlerini tarihi bir incelemeye tabi tutan Wycliffe ve çağdaşlarının tarihe yönelmelerine, İncil'i yeniden okumalarına ve dolayısıyla Protestanlığa yönelmekten alıkoymamıştır.⁵⁵ Neticede ortalama on beş yaşında eğitime başlayan aday bütün eğitimin tamamladığında en aşağı otuz üç yaşında oluyordu. Ancak Wycliffe bu durumun aksine eğitimini

---

⁵¹ Thomas Murray, *The Life of John Wycliffe*, John Boyd, Edinburgh 1829, s. 16

⁵² Tytler, *Life of Wickliff*, s. 8

⁵³ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 20

⁵⁴ K. B.MacFarlane, *Beginnings of English Non-Conformity*, s. 19

⁵⁵ K. B.MacFarlane, a.g.e.,s.23

tamamladığında kırk yaş üstündeydi. Çeşitli görevler sebebiyle eğitimine ara vermiş, 1356 senesinde master derecesini almış olsa da doktorasını tamamlaması 1372 senesini bulmuştur.⁵⁶

Bahsi geçen üniversite eğitimini almak maddi olarak aileler için büyük bir külfetti. Bu külfeti ortadan kaldırmanın bir yolu da 14. yüzyılda olduğu gibi üniversitenin zaman zaman, gelecek vaat eden öğrencileri için papalıktan benefice ayırmasını istemesidir. 24 Kasım 1362 senesinde John Wycliffe'in ismi de York bölgesinde bir papazlık kadrosu ve papazlık ödeneği için geçmektedir. Ancak buranın geliri, harcamalarını karşılaması için yetmeyeceğinden onun yerine başka bir yer talep eder. Papa bu talebe karşılık, Bristol şehri civarında Westbury-on-Trym kilisesini gösterir. Ancak Wycliffe'in buradaki görevini hakkıyla yerine getirmeyip vazifesi başında bulunmadığı iddia edilmiştir. Bu iddialara karşılık ne yapıldığı bilinmemekte ancak ömrünün sonuna kadar Westbury'deki papazlık makamını elinde bulundurduğu bilinmektedir.⁵⁷

Wycliffe, üniversitede hiçbir zaman çok önemli görevlerde bulunmuş olmasa da çok büyük bir şöhrete sahipti. Hasımları bile kendisini felsefe alanında rakipsiz olarak tanımlıyorlardı. 1371 senesine gelindiğinde akademik anlamda prestiji, felsefe alanında yazmış olduklarına dayanıyordu. Yazılarındaki başarı insanlar üzerindeki kişisel etkisinde de görülüyordu. Bu da etrafında çok sayıda yetenekli ve istekli gençleri (zor zamanlarında onu terk etseler de) toplamasından anlaşılmaktadır. Dürüstlüğü, öğrenme azmi, kararlılığı, sadeliği, hatta ufak tefek yapısı ve hepsinden öte entelektüel açıdan kendine güvenmesi belki de onu Oxford'daki en baskın şahıs yapmıştır. Bütün bu meziyetlerinin de İngiltere'nin idarecileri tarafından fark edilmiş olması muhtemeldir.⁵⁸

Wycliffe'in teolojik görüşlerinin şekillenmesinde özellikle ilk Kilise babalarından olan Aziz Augustine, Aziz Jerome, Aziz Gregory ve Aziz Basil ve doğrudan İncil'in kendisini incelemesi etkili olmuştur. Çağdaşlarından ise Lincoln piskoposu Robert Grosstesste ile bir zamanlar Oxford'un rektörü olan Richard Fitzralph'ın görüşlerinden etkilendiği bilinmektedir.⁵⁹Skolastik felsefe alanındaki yeteneklerinin yanı sıra, sivil ve dini hukuku da öğrenmek geleneksel bir yol iken, Wycliffe bununla yetinmeyip

---

⁵⁶ K B. MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-Conformity*, s.22.

⁵⁷ K.B.MacFarlane, s. 16.

⁵⁸ C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 92.

⁵⁹ C.W.Le Bas, s. 94.

İngiltere’de yürürlükte olan kanunları da incelemiştir. Sivil kanunlar, temellerini Roma İmparatorluğu’ndan ve yer yer cumhuriyet döneminden alan kanunlar bütünüydü. Özellikle fertler arasındaki ilişkiler açısından her ne kadar makul görünse de, bilhassa yönetilen ve yöneten ilişkileri açısından son derece özgürlük aleyhtarı bir yapıydı. Dini hukuk ise, papaların ve konsillerin emir ve talimatlarından oluşurdu.⁶⁰

Almış olduğu eğitimle belli bir yetkinliğe ulaşan Wycliffe için artık hocalık günleri başlıyordu. Dilenci keşişlerin⁶¹ etkisiyle çok sayıda öğrencisini kaybeden Oxford Üniversitesi, dilenci keşişlere karşı üniversiteyi savunan Wycliffe’i ödüllendirmeye hazırdı. Balliol College’deki hoca ve ilim adamları, Wycliffe’e Fillingham papazlık makamını teklif ederler. Burası Lincoln Piskoposluk bölgesi içerisinde, değeri bir hayli yüksek olan (yani yıllık geliri yüksek) bir papazlık makamıdır. Bir sonraki sene ise, Wycliffe ismi, Balliol College’inde hoca olarak karşımıza çıkar. Bütün bu zikrettiklerimiz, Wycliffe’in, keşişlerin saldırgan ve sıkıntı veren tavırlarına karşın üniversiteyi ve kadrolu din adamlarını savunma çabasının, en azından ilgili taraflar tarafından takdir edildiğini gözler önüne sermektedir. Wycliffe’in çabaları neticesiz kalmamış, birtakım terfiler görmüştür.⁶²

Dört sene sonra Wycliffe ismini bu sefer, Balliol College ile beraber aynı üniversiteye tabi olan Canterbury Hall’un müdürü pozisyonunda görürüz, Canterbury Hall, kilise ve hükümet işlerinde önemli görevler yürütmüş olan Canterbury başpiskoposu Simon de İslep tarafından kurulmuştur. 1361-1366 yılları arasında kurulan bu okul Oxford’da bağlı küçük bir kolejdı. Kuruluş aşamasında burası karma bir yapı olarak düşünülerek Canterbury’deki Christ Church’deki keşişler arasından dört keşiş alınacak geri kalan üyeler de keşiş olmayan, seküler ama hem ihtiyaç sahibi hem de liyakat sahibi din adamları arasından seçilecekti. Fakat seküler din adamlarının keşişlere tabi olması şeklinde tasarlanan bu yapının uzun vadede sorun çıkaracağı kısa sürede anlaşılmıştır. Aslında İslep’in de seküler bir din adamı olarak böylesi karma bir yapıdan yana olmadığı söylenebilir, lakin bu durumda da niye böyle bir işe giriştiği düşünülecek olursa herhalde en makul açıklaması, birbiriyle çok iyi geçinemeyen bu iki sınıf din adamının birbirlerini yakından tanıyarak kaynaşmalarını sağlamak üzere planlanmış, iyi

⁶⁰ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 20

⁶¹ Dilenci keşişlerden daha sonraki başlıkta bahsedeceğimiz için şimdilik sadece ismini zikretmekle yetineceğiz.

⁶² Tytler, *Life of Wickliff*, s. 37

niyetli fakat kötü tasarlanmış bir çaba olarak açıklamak mümkündür.⁶³ Ancak kısa sürede iki grup arasında uyuşmazlık baş göstermiş, Wycliffe gibi seküler isimler, keşişleri, İsa'nın birleştirici kilise misyonuna aykırı davranmakla itham etmişlerdir. Mevcut ortamda müdür olan isim de rahiplerden yana tutum sergileyince durumun iyiye gitmediğini gören İslap, 1365 senesinde bu karma okul fikrinden vazgeçerek tüm isimleri seküler din adamlarından oluşturma kararı alarak, müdür olan Woodhall'ı görevden azledip yerine Wycliffe'i atar. Eski yapı içindeki üç keşişin yerine de üç seküler isim atanır. Yaptığı bu değişiklikleri sağlama almak için de bunları içeren yönetmelikler hazırlar. Fakat bu yönetmeliklerin hukuki bir geçerliliği olması için hem meclis hem de Canterbury Katedral Manastırı'ndan onay alması gerekirdi. Ancak bunların hiçbiri gerçekleşmeden İslap, vefat etmiştir (26 nisan 1366). İslap'ın ölmesi Wycliffe ve beraberinde görev başına yeni gelen üç ismi muğlak bir durumda bırakmıştır. İslap'den boşalan başpiskoposluk makamına, daha önce Westminster'da baş keşişlik yapan Ely Piskoposu Peter Langham atanmıştır. Peter Langham'ın başpiskopos olması ile daha önce pozisyonlarını yitiren eski müdür Woodhall ve beraberindeki üç keşiş, gayri meşru yollarla görevden alındıklarını iddia ederek eski pozisyonlarına dönmeyi talep etmişlerdir. Görevden alınmalarının İslap'ın ölmeden önceki hastalık dönemine denk geldiğini ve bu dönemde de İslap'ın rahatsızlığı sebebiyle yöneticilik vasıflarını yitirdiğini iddia eden bu isimler eski görevlerinin başına geçmişlerdir.⁶⁴ Bu görev değişikliğinin gerçekleşmesinde ileri sürülen konu ve delillerin zayıflığı dikkat çekmektedir zira İslap, Wycliffe'e bu yöneticilik görevini vermeden önce, Wycliffe'in sadakatinden, ihtiyatlılığından bahseder ve bu görevi kendisine vermesinde, dürüstlüğüne, takdir edilecek konuşmalarının ve risalelere olan yetkinliğinin etkili olduğunu söylediği bilinmektedir.⁶⁵

İslap'ın baştan tasarladığı gibi, Canterbury Hall'da, hem sivil hem de dini grupların uyumluluk esası içinde bir arada çalışmasını beklemek aslında İslap'ın samimiyetinden kaynaklanmakla beraber, hayalden başka bir şey değildi. Bu tıpkı demirle kil arasında, güç bakımından bir uyumu beklemek gibi bir şeydi. İki grup arasında açık olarak belirlenmesi gereken bir diğer husus, kurumun imtiyazlarının özellikle hangi grubun tasarrufuna bırakılacağı meselesi idi. Aslına bakılırsa Canterbury Hall'ın hangi

⁶³ Kenneth Bruce MacFarlane, *John Wycliffe and the beginnings of English Nonconformity*, s. 28

⁶⁴ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 118

⁶⁵ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 50

doğrultuda hizmet vereceği, Canterbury Hall'deki iki grup arasında, seküler ilim adamlarının sayıca daha fazla yer alması kurumun temelde hangi grubun tasarrufuna bırakılmak istendiği kurucusu İslap tarafından belirtilmiştir.⁶⁶

Wycliffe görevinden alınmasının ardından, papalık mahkemesine başvurur. Canterbury Hall meselesinde Wycliffe'in, nihai karar için papaya başvurması, o tarihlerde henüz papaların sözlerini veya güvenilirliklerini, (sonraki yıllarda olacağı gibi) sorgulamaya başlamadığını anlıyoruz.⁶⁷ Bu durum Wycliffe'in halen Papaya karşı duyduğu saygı ile açıklanabilirken davasında ne denli haklı olduğuna inanması ile de açıklanabilir.⁶⁸ Çünkü muhaliflerinin, davayı kazanmak uğruna Wycliffe'in en ufak olumsuz görüşlerini, kendi menfi kanaatlerini de ekleyerek papaya sunacaklarından gafil olması düşünülemez. Wycliffe'in açtığı itiraz davası üzerine, mahkeme ancak 1370 senesinde bir karara varabilmiştir. Çıkan kararda Langham ve taraftarları haklı bulunmuş ve devamında gelecek yıllarda da Canterbury Hall'daki müdürlük makamına (kuruluş şartlarıyla tamamen zıt şekilde) sadece ve sadece keşişlerin gelebileceği, seküler tüm din adamlarının da tahliyesine hükmedilmiştir. İlerleyen yıllarda Wycliffe'in zaman zaman papalığa karşı sert ve sivri bir dil kullanması, bazıları tarafından Canterbury Hall davası ile ilişkilendirilerek, Wycliffe'in papalığa karşı bitmeyen bir husumeti olduğu iddia edilecektir.⁶⁹ Ancak böyle bir şeyin kesin olarak söylenmesi mümkün değildir çünkü Wycliffe sonraki kaleme aldığı yazılarda papalıkla yaşadığı bu husumete hiç değinmemiştir. Üstelik Wycliffe'in papalığa yönelik eleştirileri, papalığın Canterbury davasında aleyhinde karar vermesinden çok öncedir. Zira Wycliffe papalığı suiistimallerinden ötürü ilk olarak 1356 senesinde Kilise'nin Son Çağı (*The Last Age of the Church*) adlı risalesinde eleştirmiştir.⁷⁰

Canterbury Hall davasında Wycliffe'in muhalifleri, Wycliffe'e karşı kazandıkları bu zaferin çok sağlam bir zemin üzerine oturmadığının farkındaydılar. Bunun için papalık mahkemesinin vermiş olduğu kararın meşruiyet kazanması için kralın onayını istemişlerdir. Wycliffe'in muhaliflerinin kendi lehlerinde çıkan kararda bile kendilerine güvenmeyerek papanın kararının bir de kral tarafından onaylanmasını istemeleri bu

---

⁶⁶ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 121.

⁶⁷ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 39.

⁶⁸ Margaret Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 82.

⁶⁹ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 120

⁷⁰ Le Bas, s. 121

dönemde Wycliffe'in nüfuzunun ülkede iyiden iyiye arttığını göstermektedir.⁷¹ Kral III. Edward ise, her ne kadar şahsen Canterbury Hall davasında Wycliffe aleyhinde onay vermek istemese de yaşının getirdiği acziyet ve dış politikadaki başarısızlığı altında ezilmekteydi. Dolayısıyla Woodhall'un Canterbury Hall meselesinde kraldan onay istemesine kralın hangi şartlar altında onay verdiği bilinmemekte, fakat Woodhall ve taraftarlarının bu onay için krala iki yüz mark (bugünün parası ile ikibin-üçbin pound tutarında) bağışladığı bilinmektedir.⁷²

Papalık ve tarikatlarla yaşadığı kriz döneminde Canterbury Hall davası papalık mahkemesinde görülmeye devam ederken, Wycliffe'in ismi bir de Kral III. Edward ve Papa IV. Urban arasındaki münakaşada karşımıza çıkmaktadır. 1365 yılında, Papa Urban, Kral III. Edward'dan yıllık 1000 mark vergi talebinde bulunur. Papanın kraldan istediği bu meblağın temeli, papalık makamının iddia ettiğine göre, daha önce tahtta olan Kral John'un, İngiltere kraliyet tacını Papa III. Innocent'a teslim etmiş olmasıdır. Kendisi iki sene boyunca papanın vergi emrini yerine getirmiş, sonrasında ise bu görev oğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Sonrasında gelen prens ve krallar ise, olayı örtbas etmeye çalışmalarının ardından son ödenen verginin üzerinden otuz üç sene geçtikten sonra Papa IV. Urban bu talebi yinelemiştir. Bu talebin yanı sıra Papa, söz konusu meblağın ödenmemesi durumunda kralı, kendisinden hem dini hem de dünyevi açıdan daha üstün bir konumda olan Papa'ya karşı itaatsizlik suçundan ötürü kendini papalık mahkemesinde savunmak durumunda kalacağı konusunda da tehdit etmiştir.⁷³

Papa IV. Urban'dan gelen bu talep üzerine Kral III. Edward konuyu meclise sunar. Kral John'un vefatı sonrasında kralların idaresinde meclisin etkisinin arttığı, avam tabakasının meclisin temel ve etkin birimlerinden biri olduğu gözlemlenebilmektedir.⁷⁴ Meclisin önüne getirilen bu meselede de milletin onurunun söz konusu olduğu ortadadır. Dolayısıyla Kral, meclisten, Papa'ya nasıl bir cevap vermesi gerektiği konusunda tavsiye istemiştir. Ertesi gün, meclis tam bir fikir birliği içerisinde, ne Kral John'un ne de bir başka idareci veya kralın, meclisin onayı olmadan, İngiltere Krallığını herhangi bir konuda borç veya sorumluluk altına sokmaya yetkili olmadığına karar vermiştir. Dahası Papanın, talebinin yerine getirilmesi konusunda İngiltere Krallığına

---

⁷¹ Robert Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 318

⁷² Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 110

⁷³ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 52

⁷⁴ Trevelyan, *England in the Age of Wycliffe*, s. 18

karşı herhangi bir tehdit oluşturmaması durumunda da, tüm halkın papalığa karşı koyma konusunda Kral'a bütün gücüyle destek olmasını karara bağlamıştır. Kaynaklara göre meclisin bu yönde karar vermesinde Wycliffe'in etkisi olmuştur. Wycliffe'in bu olayda papalık karşısında yer alması ise onun, halihazırda papalığın müdahalelerinden son derece rahatsız olan John Gaunt tarafından tanınmasına vesile olduğu gibi, papalığın o tarihlerde halen süren Canterbury davasında Wycliffe'in aleyhinde karar vermesine de sebep olduğu bildirilmektedir.⁷⁵ İngiltere'nin askeri alanda kazanmış olduğu askeri zaferleri de papaya karşı haklarını koruma konusunda kendisine ayrı bir güven vermiştir. Tabi Papa IV. Urban'ın İngiltere'den böylesi bir cevap almayı beklemediğini söylemek zor olmasa gerek. Papa Urban'dan sonra göreve gelen papalar da, seleflerine nispetle, İngiltere üzerinde dünyevi hakimiyet kurma konusunda biraz daha temkinli davranır olmuşlardır.⁷⁶

1371 parlamentosunda, din adamlarının dünyevi alanlara çok fazla girmesinden rahatsız olan parlamenterlerin, din adamlarının yetkililerinin sınırlandırılarak devlet işlerinden uzaklaştırılmalarını istediği bilinmektedir. Çünkü o yıllarda eğitim alan kesim sadece din adamları olduğu için neredeyse tüm devlet işlerinde de din adamları görevliydi. Okuma yazma işleriyle ilgilenmesi bir savaşçı için ancak utanç vesilesi olarak değerlendirilirdi.⁷⁷ Ancak zamanla devletin tüm işlerinin, insanların manevi yönleriyle ilgilenmesi gereken insanlara teslim edilmesi gözden geçirilerek toplumdaki anlayış değişmiş, din ve devlet işlerinin papalık tacında toplanmaması gerektiği kanaati hasıl olmuştur.⁷⁸ Lakin parlamentonun bu doğrultuda karar almasında Wycliffe'in tam olarak nasıl bir etki sahibi olduğunu bilmesek de, o zamana kadarki yazı ve açıklamalarında söylemiş oldukları, dilenci keşişlerle olan mücadelesi, 1356 senesinde papalık ve din adamlarının dünyaya aşırı düşkünlüklerini eleştirmesi, 1367 senesinde papalığın İngiltere'nin devlet işlerine karışmaması gerektiğini ifade etmesi, açık bir şekilde 'din adamlarının hiçbir şekilde seküler alanda yer almamaları gerektiği ve bu görevlerin tamamıyla, bu sınıfın dışındaki insanlar tarafından yerine getirilmesi gerektiğini' savunması, en azından Wycliffe'in iradesi ile meclis kararının bu konuda hem fikir olduğunu göstermektedir. Wycliffe bu görüşlerine dayanak olarak da Aziz Gregory,

---

⁷⁵ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 44

⁷⁶ Trevelyan, *England in the Age of Wycliffe*, s. 18

⁷⁷ Vaughan, *John Wycliffe A Monograph*, s. 136

⁷⁸ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 133

Aziz Jerome, Pavlus'un Korintlilere mektuplarında ve İsa'nın havarilerine temel öğretisinden örnekler verir.⁷⁹

2.3. John Wycliffe ve Dilenci Keşişler (Friar)

İngiltere'de din adamları seküler (ruhban olmayan) ve regüler (ruhban olan) olmak üzere ikiye ayrılıyor, regülerler de kendi aralarında keşiş ve dilenci keşiş diye ikiye ayrılıyordu. Keşişler kısa süre sonra tembelleşerek dünya zevklerine dalmışlar, kendileri çalışmadıkları için insanlardan bağış adıyla altın, para ve hatta toprak almaya başlamışlar ve böylece kısa süre içinde büyük zenginliklere ulaşmışlardı.⁸⁰

Ortaçağ'da Oxford üniversitesi altı civarında fakülteden oluşan genellikle asil ve soylulardan oluşan bir eğitim kurumuydu. Seküler din adamları⁸¹ için ayrılan bu altı fakülleden hariç, keşiş ve dilenci keşişlerin eğitimi almaları için gönderildikleri evler (house) vardı. Önceleri felsefe ve hukuk gibi alanlara mesafeli duran friarlar⁸² daha sonra bu tutumlarından vazgeçerek, zamanla üniversite hayatında etkin bir konuma sahip olmuşlardır. 1360 senesinde üniversitede seksen tanesi öğrenci olmak üzere ortalama 270 tane olan dilenci keşişler Wycliffe'in sonraki dönemlerde mücadele edeceği entelektüel muhaliflerindendi.⁸³ Oxford Üniversitesi'nin Avrupa'da tanınmasına vesile olan Roger Bacon, Duns Scotus ve William Ockham gibi isimler hep dilenci keşişlerdendi.⁸⁴

Bilindiği üzere dilenci keşişler papalık siyasetinin ürünü olarak ortaya çıkarlar. Manastırların bozulmaya başladığı bir dönemde papalık tarafından kurulan ve bir döneme damgasını vuran dilenci keşişler, İngiltere'de ilk olarak 1221 senesinde görülürler. Hıristiyanlığın ilk dönemindeki saf haline dönüşü ve züht hayatını temsil etmek üzere tasarlanan bu kurumla papalık, bozulan itibarını düzeltmeye çalışmış,

⁷⁹ *The life and opinions of John Wycliffe*, s. 314

⁸⁰ Tytler, *Life of John Wickliff*, s. 14

⁸¹ Seküler rahip: Hıristiyanlıkta keşiş olmayan rahip. Regüler rahip olarak bilinen ruhbanlar ve keşişlerden farklı olarak, bir tarikat disiplini kurallarına bağlı olmayan rahipler seküler rahipler olarak adlandırılır. (*Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 335)

⁸² Dilenci keşiş: Fakirliği ve Hıristiyanlığın yayılmasını temel ilke edinen Hıristiyan keşiş. (Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 134) Çalışmamızın bundan sonraki kısmında dilenci keşiş ve mendicant dilenci keşiş anlamında, normal keşişlerden ayırt etmek için dilenci keşiş ismini kullanacağız.

⁸³ Mendicant dilenci keşiş(keşiş): Hıristiyanlıkta bir manastıra bağlı olmayan ve geçimlerini sağlamak için çalışan ya da dilenen gezgin keşiş tarikatları mensupları. (Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 255)

⁸⁴ K.B. MacFarlane, *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-Conformity*, s. 16

kendisine yönelik eleştirileri bertaraf etmek istemiştir. Yaşadıkları züht hayatı ile de ilk zamanlar bozulmuş bir sisteme taze kan taşır gibi kendilerinden bekleneni yerine getirerek her alana nüfuz etmişler, keşişlerden daha fazla itibar görür olmuşlardır. Papazlık görevleri, üniversite işleri derken toplumun her alanına yayılmışlar, zamanla o denli güçlenmişler ki, onları var eden papalığın bile otoritesini tehdit eder hale gelmişlerdir.⁸⁵ Maddi varlığın yıkıcı etkilerinden sözüm ona kendilerini ayrı tutmaları ve insanlara vaaz konusundaki gayret ve yetenekleri sebebiyle, dönemin aranan adamları haline gelmişlerdi. Bu sınıfa itibar edenlerin başında Lincoln Piskoposu Grossteste gelmekteydi. Ancak bir dönem Grossteste'nin gözüne giren bu grup daha sonra, Grossteste'nin vefatından önce, en acı tenkitlerine maruz kalacaklardır.⁸⁶ Wycliffe'den önce yaşayan Lincoln Piskoposu Grosstesste, dilenci keşişlerin ilk kuruldukları zaman onları desteklemesine rağmen, yıllar geçtikçe onların da bozulduğunu ve dünyaya meylettiklerini gördüğünde yaptıklarına karşı çıkarak, dilenci keşişlerin insanlara lanse ettikleri züht hayatının, aslında sahtekarlıklarını örtmek için bir bahane olduğunu söyler. Çünkü dilenci keşişler İngiltere'de ortaya çıkışlarını takip eden yirmi sene içerisinde çok büyük bir zenginliğe sahip olmuşlardır. Ölmek üzere olan asil ve soyluların başucunda bekleyip onları ölüm sonrası karşılaşacakları cezalar ile tehdit ederek insanlardan zorla miras payı alır hale gelmişlerdi.⁸⁷ Grossteste, dilenci keşişleri, sahtekârlıklarını ve tecavüzlerini örtmek için Dominiken ve Fransiskanlar tarafından icat edilmiş bir meslek olarak nitelemektedir.⁸⁸

Sonraki dönemlerde bu keşişlerin, üniversitedeki gençlerin dinlerini değiştirmeleri (o dönemde tarikat değiştirme din değiştirme olarak da adlandırılıyordu) konusundaki çalışmaları, kendilerine karşı şüphe ve hoşnutsuzluk duygularının yoğunlaşmasına sebep olur. 1333 yılında Oxford Üniversitesi rektörü olan Fitzralph, dilenci keşişlere karşı, bölge Kiliselerinin ve dolayısıyla din adamlarının görev sahalarına tecavüz ederek hak ihlalinde buldukları gerekçesiyle etkin bir muhalefete girişmiştir. Dilenci keşişlerin züht hayatı konusundaki tavırlarını da eleştiren Fitzralph'ın onlarla olan mücadelesinin temelinde, gelecek vaat eden üniversite öğrencilerini tarikatlarına çekerek onları üniversiteden uzaklaştırmaya çalışmalarıdır. Dilenci keşişler bu

---

⁸⁵ C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 105

⁸⁶ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 14

⁸⁷ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 38

⁸⁸ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 71

teşebbüslerinde belli oranda başarılı olmuşlardır. Çünkü onların üniversite öğrencilerini üniversiteden alıkoyarak keşiş yaptıkları söylentileri yayılarak velilere kadar gitmiş, çocuklarının akıbetinin manastırda bir keşiş olarak son bulmasını istemeyen velilerin öğrencilerini üniversiteden çekmesiyle, otuz bin civarında olan Oxford mevcudu altı bine kadar düşmüştür.⁸⁹ Bu konudaki şikâyetlerini 1357 senesinde Avignon'daki papaya sunan Fitzralph'ın çabaları, üç sene sonra vefat etmesiyle neticesiz kalmıştır.⁹⁰

Fitzralph'ın dilenci keşişlerle yarım kalan mücadelesini, Wycliffe sürdürmüştür. Wycliffe'in dilenci keşişlerle yaşadığı bilinen tartışmaların başlangıç tarihi 1360 senesine tekabül etmektedir. Bu seneye kadar kuruluş amaçları doğrultusunda bir görünüm sergileyen dilenci keşişler, o sıralarda Oxford'da büyük güç ve nüfus sahibiydiler ayrıca içlerinde devrin en kabiliyetli isimleri mevcuttu. Artan güçlerinin etkisiyle üniversiteye saldırarak orada verilen eğitimin saçma olduğunu ilan etmeye başladıklarında Wycliffe'in hayatı boyunca dilenci keşişlere karşı sürdüreceği sert mücadelesi başlamış oluyordu.⁹¹ Wycliffe'in o tarihten itibaren son nefesine kadar gözü her daim bu insanlar üzerinde olmuş, onlara yönelik eleştirilerden geri durmamıştır. Saf dinin düşmanları ve toplumun belaları olarak nitelediği dilenci keşişlere karşı Wycliffe "Dilenci Keşişlere İtirazlar" "*Objections to Mendicant Friars*" adlı bir de risale kaleme almıştır.⁹²

Wycliffe'in dilenci keşişlere yönelik eleştirilerini birkaç noktada toplamak mümkündür. Evvela bu kurumun İncil'e göre bir dayanağı olmadığını, İncil'in gelişimi ve yayılmasını engellediklerini, ahlaki açıdan son derece kusurlu olduklarını, kendi tarikatları dışında irşat faaliyetlerinde bulunanları yakalayıp cezalandırdıklarını, her ne kadar bilgili olursa olsun resmi idarelerden yetki almamış hiç kimsenin insanlar arasında serbestçe dolaşarak İncil'i vaaz etmelerine müsaade etmediklerini söyler. Gençleri kandırarak zorla kendi tarikatlarına bağlamaya çalışmalarını, insanlara züht hayatını telkin ederken kendilerinin lüks ve refah içinde yaşamalarını eleştirir. Ayrıca dilenci keşişlerin iddia ettikleri gibi papanın otoritesinin, İsa'ya giden yolda en yüksek

---

⁸⁹ C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 111

⁹⁰ Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 264

⁹¹ Thomas Vowler Short, *Sketch of the History of the Church of England to the Revolution 1688*, John W. Parker, London 1847, s. 62

⁹² C.W.Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 113

basamak olduğu ve papanın kanunlarının ¼lke kanunlarında ¼st¼n olduğu iddialarını da reddediyordu.⁹³

Wycliffe'in dilenci keşişlerle olan m¼cadelesini ve ¼abasını Fitzralph'inkinden ayıran birkaç hususiyet vardır. Wycliffe, eleştirdiği köt¼l¼klerin temelini, keşişlerin kendileri adına uymayı vaat ettikleri noktalar olduğunu iddia eder. Yani dilenci keşişlerin söyledikleri ile yaptıklarının ¼eliştini düşün¼r Wycliffe.⁹⁴ Dilenci keşişleri eleştiren birçok kimse, bozuk noktaların ıslahı ve tadil edilmesine uğraşırken ve bununla yetinirken, Wycliffe, İncil'e aykırı olmaları ve Kilise'nin refahı ve uygulamaları ile ¼eliştikleri gerekçesiyle bu kurumların tamamıyla ortadan kaldırılması gerektiğini savunuyordu. Öte yandan bazılarının savunduğu gibi, keşişlerin varlığının birtakım iyiliklere vesile olabileceği fikrine karşı Wycliffe, kilise sistemindeki uyum ve güç birliğinin gerçekteşmesi için bu "m¼tecaviz, yabancı kişilerin" kesinlikle ortadan kaldırılmaları elzem olduğu kanaatindeydi. Wycliffe'in burada dikkat ¼eken diğer bir özelliği ise bu kurumları yani dilenci keşişleri eleştirirken, kurumlar ile gerçekte şahıslar arasındaki ayırımı titizlikle yapmasıdır. Kurum içindeki hataları ve hatta gerektiğinde kurumları tamamen ortadan kaldırmayı savunurken kişileri ayrı tutarak onları "kurtarma" ¼abasındadır.⁹⁵

2.4. John Wycliffe ve Siyaset

Zaman zaman kraliyet mensupları ile papalık arasında ortaya ¼ıkan husumetler bilinmektedir. Bu husumetlerin temeli de, din adamları sınıfı ve onların ellerinde bulundurdukları kilise malları üzerinde, kralın mı papanın mı söz sahibi olduğu konusu ve hatta İngiltere halkının üzerinde kimin daha fazla söz sahibi olduğu konusu süregelen ihtilafların temel kaynağıdır.

1. William döneminden beri başa gelen papalar, ister devleti ilgilendiren ister kiliseyi ilgilendiren mevzularda olsun, her türlü kanunun ¼st¼nde olduklarını iddia ederlerdi. Bu ¼st¼nl¼k iddiasına binaen de İngiltere'deki gelirlerin büyük bir kısmı papalığa gönderilirdi.

---

⁹³ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 30

⁹⁴ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 14

⁹⁵ Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe* s.15

III. Edward döneminde yeni seçilen papa IV. Clement, Anglikan Kilisesi'nde boşalan iki kadroya kendi kardinallerinden birilerini yerleştireceğini açıklar. Bunun üzerine daha önceki krallar zamanında da dile getirilen şikâyetler artık yüksek sesle dillendirilir, asiller ve kraliyet işbirliğine girer. Kral III. Edward papaya bir mektup yazarak kendi ülkesindeki kilise makamlarının ve buraların gelirlerinin, İngiltere'de yaşamayan hatta oranın dilini konuşmayan insanlara tevdi edilmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirir.⁹⁶ Üstelik bu kimselerin makamlarının gerektirdiği sorumlulukları yerine getirecek durumda olmadıkları vurgulanır. Aziz Petrus'a atıfta bulunularak 'kilisenin vazifesinin insanların sevgisini kazanmak olduğu, onları baskı altında tutmak olmadığı, İsa'nın 'sürüsünü' beslemek olduğu, sömürmek olmadığı' ifade edilir. Ancak uyarılara rağmen durum değişmez ve artık kral ve parlamento, 1350 senesinde bir dizi kanun yaparak, (Statute of Provisors) ülkeyi korumaya çalışır. Lakin bunlar da durumu düzeltmeye yetmez, çünkü 1373 senesine gelindiğinde İngiltere parlamentosu halen, papalık provizyonlarından kaynaklanan fenalıklardan şikâyet ediyor, hatta bu fenalıkların giderek daha ağır ve tahammül edilemez olduğu iddia ediliyordu.⁹⁷ Avignon'da ikamet eden Papa XI. Gregory'e, kral Edward ve İngiltere halkının ortak isteği olarak "papalığın Anglikan kilisesi üzerinden elini çekmesi, din adamlarının da göreve gelmesinde, kendi aralarında yapacakları hür seçimim geçerli olması gerektiği, gerekli görüldüğü durumlarda ise bir üst makamın onayının istenebileceği bildirilmiştir."⁹⁸

Wycliffe, 'papalar ve din adamlarının devlet meseleleri konusundaki otorite iddiaları ile kilise malları üzerinde de hak sahibi oldukları iddialarının mesnetsiz olduğunu açıklar. Papanın ve din adamlarının 'sözde haklarını' alma gayretine girişmelerinin ise, haklarının iadesi anlamına gelmediğini, fakat hakları olmayan bir şeyi gasp etmeleri anlamına geleceğini söyler. Böylesi bir tutumun ise kilisenin ilk dönemlerdeki uygulamalarıyla hiçbir alakasının olmayacağını' ifade eder. Papalar 'kutsal meslek' kisvesi altında dünyalık her türlü şeyden olabildiğince istifade ediyordu ve bu hastalık kilise içindeki yapıya o denli yerleşmişti ki, ıslah çabaları her seferinde yok ediliyordu.

---

⁹⁶ Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 334

⁹⁷ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 70

⁹⁸ Vaughan, a.g.e., s.337

Fakat din adamlarının reddettiği ıslah çalışmalarını, kraliyet gerçekleştirmekte kararlıydı.⁹⁹

İngiltere’de provizyon karşıtı kanunlar çıkarılmasına rağmen papalığın halen İngiltere’deki Kilise malları üzerinde hak iddia etmesi üzerine 1374 senesinde, bir komisyon oluşturularak, ‘provisor’ uygulamasıyla kaç benefic’in yabancı ellere geçtiği tespit edilir. Komisyon neticesinde konuyla ilgili şikâyetlerin papalık makamına iletilmesi için bir delegeler kurulu oluşturulur, bu kurulda Wycliffe de vardır. Papalıkla müzakere için Wycliffe’in seçilmesi, hem parlamentonun hem de kralın bu konuda Wycliffe’e güvendiğini göstermektedir.¹⁰⁰ Papalık dışarıdan gelen müzakereciler kendilerini ve sistemlerini yakından inceleme fırsatı vermemek için Roma ve Avignon dışında, Bruges’te toplanma kararı verir.¹⁰¹ Wycliffe Ağustos 1374 senesinde Bruges’e varır ancak görüşmelerden bir neticenin çıkması ancak ertesi sene eylül ayında mümkün olur. O dönemde papalığın aleyhinde sonuçlanması muhtemel davaların olabildiğince uzatılması papalık siyasetinin bir parçasıydı.¹⁰² Netice, Papanın krala hitaben, altı maddelik bir fermanı şeklindedir ve bu fermanla İngiltere halkı ile papalık arasında süregelen meseleler konu alınmıştır. Femandaki maddelerden anlaşılacağı üzere, İngiltere’deki kiliselerde, papalık makamının suiistimalleri olduğunun kabul edildiği açıktır. Ancak fermanla kabul edilen bu hatalar, geçmişe hamledilerek, daha önceki papaların ‘yanlış’ kararlar verdikleri bildirilmiş, mevcut zamanla alakalı her hangi bir şey öngörülmemiş, gelecekle ilgili olarak da daha ihtiyatlı davranılacağı bildirilmiş- ki bu da milletin tek tesellisi olmuştur. Netice olarak papa İngiltere’deki beneficeleri (maaşlı papaz makamı) ‘rezerve’ yöntemiyle kullanmayacağını ancak karşılığında da, İngiltere kralının kilise malları üzerindeki hak talebinden vazgeçmesi gerektiğini söyler. Yani iki yıllık uzun süren görüşmelerin ardından ancak bu kadar bir sonuç çıkabilmiştir.¹⁰³

Wycliffe kral ve millet adına, papalık ile müzakere için gittiği Bruges’den, Kilise içinde bir reformun acilen yapılması gerektiği kanaati ile dönmüştür. Papalığın mevcut

---

⁹⁹ Robert Vaughan *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 337

¹⁰⁰ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 68

¹⁰¹ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 154

¹⁰² Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 123

¹⁰³ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 155

yapısının gayri Hıristiyan olduğu fikri pekişen Wycliffe,¹⁰⁴ bu zamana kadar dolaylı olarak yönelttiği eleştiri ve ithamlarını bundan böyle doğrudan yapacaktır. Bu süreçte, papaların üstünlük iddialarını sadece hırs ve aç gözlülüklerini beslemek için savunduklarını görmüştür. Bu sebeple deccal olarak nitelediği papanın her samimi Hıristiyan tarafından ikaz edilmesi gerekliliğini savunmuştur.¹⁰⁵

Wycliffe'in Bruges'deki çalışmaları neticesinde kraliyetin ona olan güven ve saygısının azalmadığını, patronu kral III.Edward'ın onu, 1375'te Westbury üniversite kilisesinde Aust prebendinde (katedralden tahsisat alan papaz) atamasından anlayabiliriz. Aynı tarihlerde Lutterworth rectory (bölge papazı makamı) boşalır, buraya görevli tayin edilmesinde kraliyet yine inisiyatifi Wycliffe'den yana kullanır.¹⁰⁶

Papalığın taleplerine karşı bir sonraki başkaldırı ise “good parliament” olarak bilinen meclis tarafından 1376 senesinde gerçekleştirilir. İngiltere'deki yoksulluk ve ülkedeki genel sosyal durum karşısında avamın hoşnutsuzluk sesleri iyice artmıştı. Ülke genelinde yaşanan musibet, salgın ve dışarıda yaşanan savaşlar neticesinde ülkenin bu denli zayıf ve kritik hale gelmesinin tek sorumlusu olarak papalık ve onun çalışanlarının yanlış tutumları olarak gösterilmesi ise bir hayli ilginçtir. O yıl içerisinde papalığa yapılan ödemelerin, krala verilen vergilerin beş katı olmasından şikâyet eden halk parlamentodan mevcut uygulamalara karşın ‘kilise kanunları’nın geçerli olmasını talep ederler. Bu kanunlara göre, kiliseye yapılacak her türlü bağış ve yardımın gönüllülük esasına dayalı olması gerekmektedir. Kiliseye kurum olarak varlıklarını büyük ölçüde insanların merhamet duyguları ve dine bağlılıklarına borçlu oldukları hatırlatılarak ‘Tanrı’nın onlara koyunlarını soyup kırpmaları için değil, aksine otlatıp beslemeleri için emanet ettiğini’ söylerler.¹⁰⁷ Papaların denetlenmediği durumlarda, ülkedeki sivil makamların da, dini makamlar gibi tamamıyla papalığın eline geçeceği uyarısı yapılır. Önlem olarak da ülkenin iliğini kurutan ‘papalık provisor’lerinin, her ne surette olursa olsun reddedilmesi gerektiği ve papalık adına İngiltere’de yaşayıp papa adına ödenekleri toplayan kimselerin de bundan sonra İngiltere’de yaşayamayacağı, aynı şekilde hiçbir İngiliz’in de bu uğurda papalık adına çalışamayacağı kararlaştırılır.¹⁰⁸ Meclisin bu

¹⁰⁴ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 77

¹⁰⁵ Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 124

¹⁰⁶ Robert Vaughan, *John Wycliffe a Monograph* s. 177

¹⁰⁷ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe* s.25

¹⁰⁸ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 158

yönde karar almasında Wycliffe'in etkili olduğu bilinmektedir. Çünkü Wycliffe'in en sık olarak dile getirdiği görüşlerinden biri "kilise mallarının asıl sahiplerinin onları başta kiliseye bağışlayan halk olduğu, bu malların ve makamların kötüye kullanıldıkları takdirde sivil otorite tarafından el konulması gerektiği"ydi.¹⁰⁹

Fransa ile uzun süredir devam eden savaş, halk üzerinde ağır bir yük oluşturunuyordu. Milletin huzursuzluğu ve sabırsızlığı artık iyice artmış, avam sıklıkla şikâyetlerini krala bildiriyordu. Beneficelerin papalık provizyonları (izin) ile elde edilmesi yasaklanmış, İngiltere'ye ait tüm arazi ve malların savaş esnasında ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu gibi kararlar aslında papalık müdahalelerine karşı halkın artık ne denli tahammülsüz hale geldiğini ve ülke gelirlerinin yabancılara aktarılmasından duydukları hoşnutsuzluğu göstermektedir. Parlamento ayrıca Wycliffe'e, gerekli olduğu durumlarda, ülkeyi korumak adına, ülke mallarını papaya ve kiliseye karşı alıkoymalarının meşru olup olmadığı konusunda fikrini sorarlar. Bizzat Papanın talep etmesi halinde durumun değişip değişmeyeceğini öğrenmek isterler. Tahmin edileceği üzere Wycliffe'in cevabı 'İsa'nın kanunlarına uygun olarak' "ülkenin menfaatlerinin gerektirdiği durumlarda, ülke mallarının papalıktan alıkonabileceğini çünkü İsa havarilerine dünyevi mülkü yasaklamış, hizmeti emretmiştir. Ayrıca ülkenin kendisi sefalet içinde yüzerken zenginliklerinin yabancılara aktarılmasının budalalık olduğu" şeklindedir.¹¹⁰

Görüldüğü üzere Wycliffe çeşitli vesilelerle kral adına papa ile müzakereler gerçekleştirmiş ve bir siyasetçi gibi devlet adına pazarlık yapmış, alınan kararlarda etkili olmuştur. Bu müzakerelerin çoğunun temelini de papalıkla olan anlaşmazlıkları olduğu için papalık konusundaki detaylı görüşlerini çalışmamızın ikinci bölümünde "Papalık ve Dünyevi Otorite" başlığı altında işlemeye devam edeceğiz.

2.5. John Wycliffe'in Yargılanması ve Oxford'dan Uzaklaştırılması

Wycliffe'in kilise içi reforma yönelik faaliyetleri uzun süredir kendi aleyhinde tepki toplamasına sebep olmuştu. Görüşlerinin hem halk hem de parlamenterler arasında iyice tanındığının görülmesi, din adamları arasında paniğe sebep oluyordu. Wycliffe'in özellikle Bruges'den döndükten sonra papalığa yönelik eleştirilerinde daha sert olması

¹⁰⁹ Thomas Vowler Short, *History of the Church of England*, s. 58

¹¹⁰ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 133

ülkedeki din adamlarını Wycliffe'e karşı harekete geçmeye mecbur hissettirmiştir. Onlara göre, ülke çapında, 'genel dini durumun değişmesine yönelik atılan bu tohumların, sert ve etkin bir biçimde engellenmesi, yok edilmesi gerekmektedir'. Bu sırada dönemin en zorba din adamlarından olan Courtenay, Londra Piskoposluğu'na terfi eder. Bir önceki parlamento döneminde de, John Gaunt'la çeşitli konularda ters düşen Courtenay, şimdi de kendi idari bölgesinde bulunan insanları, Wycliffe'in görüşlerine karşı öfke ve tahrike sevk etmeye çalışıyordu.¹¹¹

Houses of Convocation¹¹² 1377 Şubat ayında toplanarak, ilk iş olarak Wycliffe'e karşı bir celp çıkararak, huzurlarında Wycliffe'in yanlış ve sapkın düşüncelere sahip olduğu iddialarına cevap vermesi gerektiği bildirilir. Savunma günü olarak belirlenen 19 Şubat tarihinde halk savunmanın yapılacağı Aziz Pavlus (St. Paul) katedraline yoğun ilgi gösterir. Wycliffe savunma salonuna, kendisi ve davası için şans olarak değerlendirilebilecek şekilde Lancaster Dükü John Gaunt ve protokol başkanı Lord Percy'nin önden giderek kendisine yol açmasıyla gelir. Wycliffe'in papalık mahkemesinin huzuruna bu iki güçlü isimle gelmesi, mahkeme için hoşnutsuzluk uyandıran beklenmedik bir durumdur. Çıkan olaylar üzerine, karşılıklı atışmalar olmuş, John Gaunt, Courtenay'ın şahsında İngiltere'deki tüm din adamları sınıfını hizaya getireceğini söylemiştir. Dük'ün Londra Piskoposu Courtenay'a karşı saygısız olarak nitelendirilebilecek tavrı, dükün aynı zamanda İngiliz halkının birtakım özgürlüklerini kısıtlayacağı söylentileri ile birleşince halk galeyana gelir. Piskoposlarının böylesi bir muameleye maruz kalmasını göreceklere ölmeyi tercih edeceklerini söyleyen halk kargaşa çıkarır. Çıkan kargaşa sebebiyle de Wycliffe tek kelime edemeden toplantı sona ermiştir.¹¹³

Wycliffe'in mahkemede John Gaunt'un desteğini alması, ikili arasındaki münasebetin ne boyutta olduğu sorusunu akla getirebilir. Ancak bugün bu münasebetin boyutlarını tespit etmek ne yazık ki mümkün değildir. Bilinen bir şey varsa o da Gaunt'un

---

¹¹¹ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 26

¹¹² Houses of Convocation: İngiltere Kilisesi'nde Canterbury ve York Piskoposluklarına bağlı rahip v ediğer din görevlilerinin yılda iki veya üç sefer toplanarak meseleleri görüp karara bağladıkları meclis. (Geoffrey Parrinder, *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford, 1998, s. 75

¹¹³ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s 98

Wycliffe'i desteklediği ve papalık müdahalelerine karşı duyduğu derin nefret sebebiyle Gaunt ve Wycliffe'in görüşlerinin paralel olduğudur.¹¹⁴

Lutterworth'deki papazlık görevinin yanı sıra üniversitedeki teoloji derslerine devam eden Wycliffe, din adamları sınıfına yönelik eleştirilerinden vazgeçmiyordu. İngiltere'deki din adamları da Wycliffe'e yönelik herhangi bir yaptırım uygulayamayışlarından ötürü rahatsızlardı. Ülkedeki din adamları bu sefer de Papalığın desteğini arkalarına alarak bir hamle yapmak istiyorlardı. Papalıktan beklenen bu desteğin alınması da zor görünmüyordu, çünkü Wycliffe'in tehlikeli ve farklı görüşleri Papalık tarafından da biliniyordu. St. Paul katedralindeki kargaşadan birkaç ay sonra işe koyulan papalık ajanları, Wycliffe'in aleyhinde deliller toplayarak onun mahkum edilmesi için çalışıyorlardı. Wycliffe'e yönelik şikâyetlerin delillerinin bir kısmı vermiş olduğu fakülte derslerinden, bir kısmı yazılarından bir kısmı da özel görüşmelerinden alınmıştı. Bu görüşler arasında Wycliffe'in papalığın dünyevi otoritesini reddettiği ve din adamlarının dünyevi mülk edinmelerini reddeden görüşleri vardı.¹¹⁵

1377 Haziran ayında Papa, İngiltere kralına, Canterbury Başpiskoposuna, Londra piskoposuna diğeri de üniversiteye olmak üzere, mutlak itaat emri içeren mektuplar yollar. Papa bu mektuplarda Lutterworth rektörü ve Oxford teoloji profesörü olan Wycliffe'in bazı yanlış ve sapkın fikirlere sahip olduğu ve bunları yaydığı iddia edildikten sonra, muhataplarından Wycliffe'in fikirlerinin tespit edilebilmesi için gerekli tedbirleri almalarını, içlerinde sapkın ve yanlış olanların reddedilmesini ve bu öğretilerin sebep olacağı dağılmayı önlemelerini istemektedir.¹¹⁶ Papa bütün bu mektuplarda, İngiltere halkına övgüler yağdırdıktan sonra, İngiliz Kilisesinin, sahipsiz Hıristiyan inancına sahip ve o inancın savunucuları nice insan yetiştirdiğini vurguladıktan sonra, içinde yaşadıkları dönemde ise kilise inancına aykırı düşüncelere ses çıkarılmayışından yana dert yanıyordu. Sapkınlık iddiaları Roma'ya bile ulaşmışken İngiltere'de hiçbir mukavemet görmemesi eleştirilerek John Wycliffe gibi kimselerin, kilise inancına tamamen aykırı fikirler yaydıkları söyleniyordu. Papa bunları dile getirdikten sonra, muhataplarına Wycliffe ve onun gibi düşünenlerin papa adına yakalanmasını, hapsedilmesini, fikirlerine dair kesin bilgiler elde etmelerini, papalıktan

---

¹¹⁴ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 161

¹¹⁵ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 100.

¹¹⁶ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s.29.

gelecek ikinci bir emre kadar da hapiste tutmalarını emrediyordu. Tutuklayamadıkları takdirde ise, Wycliffe'in papanın huzuruna çıkarak kendini savunmasını bildirmelerini ister.¹¹⁷ Bir başka kaynağa göre ise, söz konusu iddialar araştırıldıktan sonra doğrulukları ispatlandığı takdirde papalık mahkemesine sevki istenir.¹¹⁸

Krala gönderilen mektupta diğer mektuplardan farklı olarak, kral piskoposlara verilen emirden haberdar edilerek, kralın piskoposlara gereken yardım ve desteği göstermesi istenmektedir. Krala gönderilen mektup İngiltere'ye ulaşmadan kral III. Edward vefat ederek yerine henüz on iki yaşında olan torunu II. Richard tahta çıkar.¹¹⁹ Wycliffe'in şansına papalıktan bu mektuplar geldiğinde ülke idaresinde etkin olan parlamentodaki genel kanaat ise papalık aleyhineydi.¹²⁰

Üniversiteye gönderilen mektupta da İngiltere'deki genel dini çöküşün kaygı verici olduğu söylenerek, Wycliffe'in görüşlerinin, Kilise'nin varlığına ve her türlü otoriteye tehdit olduğu iddia edilir. Papa bu mektupta üniversiteyi emirlerine itaat konusunda uyararak, aksi takdirde üniversiteyi papalık tarafından kendilerine tanınan imtiyazlardan mahrum kalmakla tehdit eder.¹²¹

Üniversiteye hitaben gönderilen mektup üniversiteye ulaştığı vakit, mektubun kabul edilip edilmemesi konusunda üniversite yetkilileri tereddüde düşmüşlerdir. Tereddütlerinin sebebi bir açıdan Wycliffe'in görüşlerinden birçoğuna sempati duymaları, bir açıdan da Papa'nın her türlü meseleye müdahil olması ile alakalı duydukları rahatsızlıktır. Ortaçağda üniversiteler duydukları bu rahatsızlığı sıklıkla dillendirmişlerdir.¹²²

Pisikoposluğa gönderilen mektup ise piskoposluk makamında daha bir iştihakla karşılık bulmuştur. Başpiskopos Sudbury, Oxford rektörüne, üniversiteye gönderilen papalık mektubunu hatırlatarak, Wycliffe'in iddia edilen sapkın ve yanlış fikirleri hakkında sağlam, güvenilir bilgi edinmelerini, Wycliffe'in bu görüşlerinin yanı sıra konu hakkında rektörden de kendi kanaatlerini bildirmesini ister. Ayrıca, rektörden Wycliffe'in, Aziz Pavlus katedralinde, dini üstlerinin huzurunda mahkemeye

---

¹¹⁷ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 136

¹¹⁸ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 173

¹¹⁹ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 101

¹²⁰ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 101

¹²¹ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 173

¹²² Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 29

çağrılmasını ister. Yapılan ilamı takip eden 30 gün içinde de mahkemenin yapılacağını bildirilmesi istenir.¹²³ Söz konusu mahkeme celbi 18 Aralık 1377’de Wycliffe’e ulaşır. Yapılan soruşturma neticesinde 1378 senesinin başında, Wycliffe Lambeth’de toplanan bir rahipler meclisinde mahkemeye çıkar. Her ne kadar bir önceki sefer gibi hamisi John Gaunt yanında olmasa da, geniş halk kitlelerinin desteği hissediliyordu. Babasının vefatı ile tahta çıkan yeğeni II. Richard üzerinde etkisi olmayan John Gaunt’un, bu meselede mahkemeyi karşısına almak istemediği bildirilmektedir.¹²⁴ Londra sakinleri, kalabalığı yarararak katedrale girmeye çalışıyor, Wycliffe ve görüşlerine olan bağlılıklarını ilan ediyorlardı.¹²⁵ Mahkemeye halkın gösterdiği ilgi ve kalabalığın çokluğunun oluşturduğu şaşkınlık bir tarafta, kraliçe Johanna’nın elçisi olan Sir Lewis Clifford’un salona girerek, kral II. Richard’ın annesi ana kraliçe Johanna’nın emri üzerine, Wycliffe’in görüşlerinden ötürü, din adamları tarafından hiçbir şekilde mahkum edilemeyeceğini bildirmesiyle şaşkınlık bir o kadar daha artar. Wycliffe gibi bir sapkını cezalandırma konusunda çok hevesli olan din adamlarının tavrını tarihçi Walsingham şu sözlerle özetler: “Delegeler rüzgarda savrulan kamışa dönmüş, sözleri yağ kadar yumuşamış, makamlarını kaybetme korkusuyla seslerini çıkaramaz hale gelmişlerdi.”¹²⁶

Kaynaklardan edinilen bilgiye göre rahipler meclisi dağılmadan Wycliffe onlara bir bildiri okumuştur. Bu bildiride kendisine ait olduğu iddia edilen görüşleri ve beraberinde bunlara getirdiği bazı açıklamalar vardır. Ancak meclis bu açıklamaları yeterli görmemekle beraber, o sırada Wycliffe’e daha fazla ceza da veremeyeceklerinden sadece, ister okulda ister vaazlarında olsun, böylesi sakıncalı fikirleri öğretmekten alıkonulmuştur.

1381 senesi aylarında halk isyan ederek, çıkan olaylarda Canterbury başpiskoposu Sudbury öldürülür. Birkaç ay içinde boşalan bu makama Londra piskoposu William Courtney getirilir. Hatırlanacağı üzere bu şahıs, Wycliffe’in görüşlerine olan hararetli muhalifliği ile tanınan bir isimdi. Kendine yönelik tehlikeyi fark eden Wycliffe kraliyete başvurarak destek ister. John Gaunt, papalık müdahalelerine karşın kraliyetin haklarını savunduğu müddetçe Wycliffe’i desteklerken, kilisenin en kutsal sakramentlerinden sayılan ve insanların büyük tazim gösterdiği bir doktrini reddederek halkın inancını

¹²³ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 138

¹²⁴ Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 139

¹²⁵ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s.29

¹²⁶ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 176

altüst etmesine destek verme taraftarı değildi. Desteğini beklediği John Gaunt bu sefer onu desteklemeyeceğini bildirerek, bu konuda Wycliffe'e, üstelerine tabi olmasını tavsiye eder. Yalnız kaldığını gören Wycliffe, fikirlerinden açıkça vazgeçmese de muğlak ifadeler kullandığı transubstantiaton açıklamasıyla kendine yönelik tehlikeyi bertaraf etmeyi başarmıştır.¹²⁷

Ancak Wycliffe'in bu açıklamasının fikirlerinden vazgeçmesinden ziyade kaçamak bir cevap olduğunu düşünen Courtney, Wycliffe'in görüşlerinin kökünü kazıma niyetindeydi. Lakin bu işin çok kolay olmayacağını düşünen Courtney kralın desteğini talep eder. Parlamentoda, Wycliffe'in papalık (dolayısıyla kilise) ve kraliyetin zararına fikirler yaydığını bildirir. Lordlar kamarası Courtney'nin talebine karşılık iddialarının tespiti için ülke genelinde araştırma yapılmasına karar verirken, avam kamarası soruşturmaya karşı çıkmıştır.¹²⁸

Courtney kısa süre içinde bir sinod (kurul) toplar çünkü İngiltere'de halkın her katmanına yayılan Wycliffe'in ve onun gibi düşünenlerin zararlı ve sapkın düşüncelerine karşı önlem alınması gerektiği kanaatindedir. 17 Mayıs'ta toplanan sinodda Başpiskoposun niyeti, bu zararlı düşüncelerin, evvela resmi olarak sapkın ilan edilmesi, bundan sonra ise, bu düşüncelerden geri adım atmayan herkese çok sert cezalar vermektir. Ancak sinod yeni toplanmış ve henüz bir karara varamamıştı ki, şehir çok sert bir depremle sarsılır. Bu deprem katılımcıların birçoğunun cesaretini kırarak, yaptıkları işin yanlış olduğunu düşünmeye sevk eder. Ancak Courtney, kıvrak zekasını kullanarak, aksine, bu zararlı düşüncelere karşı bir tavır almadıkları için böylesi bir doğal afetle karşı karşıya olduklarına dair katılımcıları ikna etmeye çalışır. Birkaç günlük bir çalışmanın neticesinde, Wycliffe'in görüşlerinden yirmi dört tanesi değerlendirilerek on hususun sapkın, geri kalanların ise yanlış olduğuna hükmedilir.¹²⁹

Sapkın olarak kararlaştırılan düşünceler: evharistiyada ekmek ve şarabın özünde herhangi bir değişiklik olmadığına dair olan görüş, rahip ve piskoposların büyük günah işledikleri görüşü, sözlü günah itirafının gereksiz olduğu görüşü, dini bağışların

---

¹²⁷ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 151

¹²⁸ Tytler, a.g.e., 162

¹²⁹ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 145

mesnetsiz olduğu, papanın ahlaksız/bozuk bir adam olmasına rağmen bazı iddialarının İncil'e değil Sezar'ın uygulamalarına dayandığı görüşü.¹³⁰

Hatalı olarak nitelendirilen görüşleri ise: Tanrı tarafından günahından ötürü cezalandırıldığını bilmediği bir kimseyi aforoz eden din adamının asıl kendinin sapkın olduğu ve aforoz edildiği görüşü, krala bağlı olması gereken mahkemelerin yetkilerinin din adamlarının ellerinde olması krala gösterilmesi gereken bağlılığı önlediği görüşü, bütün din adamlarının, papa veya rahiplerin onayı olmaksızın İncil'i vaaz etme yetkisinin olduğu görüşü, din adamları tarafından azar ve tenkite maruz olma endişesiyle İncil'i öğretmekten geri durmanın hesap gününde İsa'ya ihanet ile aynı konumda değerlendirileceği görüşü, dünyevi liderlerin kusurlu din adamlarının ellerindeki mallara el koyabileceği görüşü, din adamlarına yapılacak bağışların ancak o din adamının hak etmesi ve ihlaslı olması durumunda vatandaşın kendi vicdan ve isteği ile yapacağı görüşü, son olarak da tarikatların Kutsal kitaba aykırı olduğu görüşü.¹³¹

Halkın büyük oranda Wycliffe'in görüşlerinden etkilendiği bilinmekteydi. Courtney durumun üniversitede de farksız olmadığını bilincindeydi. Oxford'daki heretiklerin kökünü kazıma konusunda kararlı olan Courtney, Londra piskoposuna gönderdiği bir yazıda, vaaz etme görevinin belli sınıflara hasredilmesi sonucunda İngiltere'nin her tarafında yetkisiz kimselerin, kilise için zararlı olan görüşleri yayarak halis Hıristiyanları zehirlediklerini ve Katolik cemaatten uzaklaşarak, kurtuluşun olmadığı yerlerde başıboş dolaşmalarına sebep olduklarını söyler. Yazının devamında piskoposa son sinodda alınan kararların bağlayıcılığı hatırlatılarak, Canterbury'deki yardımcı hiç kimsenin bu sapkın görüşleri savunmaması ve vaaz etmemesi için uyarır. Uyarıların dikkate alınmasını temin etmek için de bu görüşlere sahip kimselerin sert bir şekilde cezalandırılacağını bildirir. Bu yazı sadece Londra piskoposluğuna gönderilmeyip, Canterbury piskoposluğuna bağlı her yere gönderilmişti dolayısıyla Wycliffe'in bağlı olduğu Lincoln'a da mektubun ulaştırılmış olması gereklidir. O halde Wycliffe, bir kez daha, dolaylı da olsa, görüşlerinden ötürü ikaz edilmiş oluyordu.¹³²

Courtney Wycliffe'in üniversitedeki etkisini de yok etmek için oradaki bazı keşişlerle işbirliği yaparak Wycliffe'i tekrar savunmaya çağırır. Fakat kendisine yönelik komplo

¹³⁰ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 191

¹³¹ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 50

¹³² Wycliffe, *Tracts and Treatises*, s. 51

hazırlığı içinde oldukları bilgisine ulaşan Wycliffe bu çağrıyı reddeder. Wycliffe’i bir kez daha elinden kaçıran Courtney, tekrardan lordlar kamarasına başvurur fakat avam kamarası yine Wycliffe’in soruşturulmasına izin vermeyerek “tarihte hiçbir zaman atalarının iradelerini din adamlarına teslim etmediklerini, kendilerinin de teslim olmayacaklarını” ilan ederler.¹³³

Bu tarihlerde kral olan II. Richard 16 yaşına girmiş, devlet maddi yönden büyük sıkıntı içinde olup, devleti mevcut sıkıntılardan kurtarmak için devlet yetkililerinin almış oldukları önlemler ise işi ancak daha da sıkıntılı bir hale sokmuştur. Bu sıkıntılarının içinde bir de halkın isyanı eklenince, başpiskopos ve beraberindeki kurnaz din adamları, henüz toy bir çocuk olan kral II. Richard’ı, Wycliffe ve beraberindeki adamların sapkın görüşlerini bu denli rahat bir şekilde halka yaymaları halinde devlet için kaçınılmaz sıkıntılı durumlara sebebiyet vereceklerine dair kralı ikna ederler. Halkın hoşnutsuzluğunun bu kadar ayyuka çıktığı bir dönemde, kral için din adamlarını teskin etmek daha da bir önem arz etmiştir. Çünkü kral din adamlarının nüfuzundan yararlanarak çileden çıkmış halkın yatıştırılabileceği, din adamları ile işbirliği yapılarak ellerindeki malvarlığından istifade edilip, halkı çileden çıkaran vergilerin karşılanabileceği düşüncesindedir. Dolayısıyla şartlar, piskoposluk tacı ile krallık tacı arasındaki bir ortaklık ve yakınlaşma için oldukça elverişliydi. Kendileri için son derece elverişli olan bu durumu değerlendiren Courtney, parlamentodan umduğu desteği alamayınca, daha kolay ikna olacağına inandığı krala başvurur. Kral’a, Wycliffe ve arkadaşlarının, Papa Sylvester zamanından beri hiçbir gerçek papanın olmadığını, papa olmayı hak eden son ismin ise mevcut papa 6.Urban olduğunu,¹³⁴ din adamlarının iddia ettikleri gibi, endüljans dağıtma yetkilerinin olmadığını, bu iddiaların bir yanılgı olduğunu, bunlara itimat edenlerin ise aldatıldıklarını, sözlü olarak rahibe günah çıkarmanın safsata olduğunu, Hıristiyan yapı içinde Roma piskoposunun hiçbir ayrıcalıklı otoriteye sahip olmadığını, azizlere yapılan duaların ise gelenekte yeri olmadığını, resim ve suretlere tapınmanın putperestlik olduğu ve azizlere mucizeler isnat edilmesinin sapkınlık olduğunu söylediklerini bildiren Courtney, sonunda kraldan istedikleri doğrultuda bir karar alır.¹³⁵

---

¹³³ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 168

¹³⁴ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, , s. 53

¹³⁵ Margaret Coxe *Life of Wycliffe*, s. 194

Belirtmek gerekir ki, söz konusu fikirlerin, karşısında durdukları kesimi tahrik etmeden yayılması imkânsızdı. Bunun neticesinde din adamları kralın ve lordların da onayını alarak tarihte ilk defa sapkınlık olarak nitelendirilen bu suçların cezalandırılmasını kararlaştırmıştır.¹³⁶ Din adamları muhaliflerini susturacak başka bir yöntem bulamadıkları için sivil otoritenin de gücünü arkalarına alarak insanları baskı ve zorla susturma yoluna gitmişlerdir. Bu karar parlamento onayını almamış olsa bile, başpiskoposun amaçlarına hizmet edecek altyapıyı oluşturmaya yetmiştir.¹³⁷

Courtney, Wycliffe'in üniversitedeki etkisini de kırmaya çalışıyordu. Üniversitede çok sayıda taraftarı olduğu bilinen Wycliffe'in destekçilerinden biri de rektör Robert Rigge'di. Courtney rektöre kralın ve lordların da desteğini aldıklarını söyleyerek kendisinin de onları desteklemesini ister. Başpiskopos, Wycliffe ve taraftarlarının sapkınlıkla suçlandıklarını ve bu kişi veya fikirlere meyledikleri, "şüphelendiklerimizi ve onları destekleyenleri, bizim huzurumuzda kendilerini aklayana dek her türlü skolâstik çalışmadan men ederiz. Benzer bir tutumu üniversite olarak sizden de bekliyoruz. Bu gibi kimseleri titizlikle tespit ederek telin ve tenkit edilmelerini, her birinin görevlerinden alınmalarını ve hatalarının karşılığında da dini müeyyidelerle karşılaştırılmalarını istiyoruz" diyerek uyarır.¹³⁸

Bu kararların ardından birçok destekçisini kaybeden Wycliffe, her türlü hocalık görevinden alındığı için Lutterworth'deki papazlığa döner. Daha önce kilise ve papalık hakkındaki fikirlerinden ötürü çokça düşman edinen Wycliffe'i Oxford'dan uzaklaştırmayı başaranlar, transubstantiation hakkındaki 'Ortodoks olmayan' zararlı olarak niteledikleri fikirlerini kilise kürsüsünden yaymasına ve kalemine engel olmayı başaramamışlardır.¹³⁹ O tarihlerde iki papa arasındaki husumetin iyice kızışmasıyla birbirlerine savaş ilan eden papaların tebaalarından para istemeleri üzerine papalığa yönelik sert eleştirilerine devam eden Wycliffe, merhametin ve barışın simgesi olan insanların savaşı bir kenara bırakmalarını ve iddia ettikleri gibi insanların günahlarını bağışlama yetkileri varsa sadece savaşa katılanları bağışlamak yerine herkesi bağışlamaya çağırır.¹⁴⁰ Wycliffe'in papalık aleyhindeki bu fikirlerini öğrenen papa VI.

---

¹³⁶ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 53

¹³⁷ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 54

¹³⁸ *a.g.e.*, s. 54

¹³⁹ Jeremy Catto, *John Wyclif*, Routledge Encyclopedia of Philosophy, IX, s. 802

¹⁴⁰ Tytler, *Life of Wickliff*, s.178

Urban derhal Wycliffe’i huzuruna, kendini savunmaya çağırır. Wycliffe’in giderek ağırlaşan sağlık durumu, oraya gitmekten kendisini alıkoyar. Papaya hitaben yazdığı mektupta hürmet ve saygı ifadelerini bildirdikten sonra, öteden beri papalık hakkında savunduğu eleştirilerini de dile getirir. Aziz Petrus’un havarileri olduklarını iddia eden papa ve din adamları nezdinde bu görüşlerinin hoşnutsuzlukla karşılandığına şüphe yoktur. Fakat onlar da Wycliffe’in hastalığını bildiklerinden daha fazla bir şey yapmamışlardır. (Daha fazla yaşamayacağını düşünerek fena fikirlerini beraberinde götürmesini ümit ediyorlardı).¹⁴¹

Wycliffe ölümünden kısa süre öncesine kadar papazlık görevini, yardım alarak da olsa sürdürmeye devam etmiş, çalışmalarının karşılığında, fanilerin takdirinden çok, daha üstün bir makamın takdirine layık olmaya çalıştığını söylemiş, günün belli bir kısmını ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırarak, yaşlı ve ölmek üzere olan hastalara tesellide bulunarak geçirmiştir. 29 Aralık 1384’te kilisede ekmek şarap ayinini yönettiği sırada vuran felçle, 31 Aralık’ta hayatını kaybetmiştir.¹⁴² Sade bir törenle defnedilen Wycliffe’in cesedinin, 1415 Constance Konsili’yle yakılmasına karar verilmiştir. Yaklaşık on dört sene ertelenen bu karar 1428 senesinde mezarının kazılarak cesedinin yakılması ve küllerinin Swift nehrine savrulmasıyla gerçekleştirilir.¹⁴³

Wycliffe’in hayatına bakıldığında:

Hıristiyanlığı, İncil’in öngördüğü saf haline döndürerek onu hayatın merkezine oturtma çabası, görevini yerine getirirken gösterdiği samimiyet ve teslimiyeti, insanlardan korkmadan çekinmeden fikirlerini cesaretle savunması, karakterinin en belirgin özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Wycliffe’e göre, zamanın geleneklerin ve kanunların ortaya koyduğu yanlışları reddetmek, İncil’de de uzun süredir unutulmuş bazı hakikatleri ortaya çıkarmak hapis, ceza ve hatta ölüm gibi riskler taşısa da, yerine getirmeye çalışmak her Hıristiyan’ın vazifesidir.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 165.

¹⁴² Tytler, *Life of Wickliff*, s. 182.

¹⁴³ Richard M. Hannula, *Trial and Triumph: Stories from Church History*. Canon Pres, Moscow 1999.

¹⁴⁴ A. G. Dickens, *The English Reformation*, s. 41.

2.6. John Wycliffe ve İngilizce İncil

Wycliffe'in Kutsal Kitap'a verdi önem sebebiyle tasarladığı işlerden biri de yeni ve Eski Ahit'i Latince'den İngilizceye çevirmektir. Bu isteğin altında yatan sebep ise, her sınıftan insanın dönemin sapkın ve batıl inançlarına karşı kendilerini koruyabilmek adına Kitabı Mukaddesi anlamalarını sağlamaktır. Wycliffe ilk dönem kilisede, bir tercüman olmaksızın kimsenin, diğerlerinin anlamadığı dilde konuşmasının yasak olduğunu hatırlatarak, kilisede İncil'in anlamadıkları dilde okunmasının, ilk kilise uygulamasına aykırı olduğunu savunuyordu.¹⁴⁵ İncil'i insanların anlayacağı dile çevirerek insanlara sunmanın, onları imana giden yolda aydınlatmak demek olduğunu biliyordu. Wycliffe'e göre, insanların Kutsal Kitap'a dair ilgisiz ve bilgisiz olmaları Kilise'nin işine geliyordu. Kutsal Kitap'ı insanlardan uzak, kabında gizli saklı halde tutmak Kilise'nin resmi politikası haline gelmişti.¹⁴⁶ Din adamları da, İsa'nın İncil'i kendilerine emanet ettiğini ve gerekli gördüklerinde gerektiği kadarını halka açıklamaları için yine İsa tarafından görevlendirildiklerini iddia ediyorlardı. Ancak halkın din konusundaki genel durumunu gözlemleyen Wycliffe her geçen gün insanlara telkin ettiği İncil'in yeterliliği ve herkesin İncil'i okuyarak kendi anlaması gerektiği konusundaki fikirlerinde ne denli haklı olduğunu farkına varıyordu.¹⁴⁷

Mevcut kaynaklara göre Wycliffe, 14. yüzyıl İngiltere'sinde Kutsal Kitap'ın tamamını çevirerek insanların emrine sunan ilk İngiliz olma unvanını taşıyor.¹⁴⁸ Ancak Wycliffe'in İncil'in tamamını İngilizceye çevirdiğine dair itirazlar olsa da, bu şerefe nail olan ilk isim olduğu araştırmalar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Wycliffe'den önce de kısmi çeviriler yapılmış ise de, bu çeviriler ancak zengin ve seçkin insanların eline geçmiş, bütünüyle Kitabı Mukaddesin, toplumun her kesiminden insanın anlayabileceği ana dile çevrilmesi ve insanların iman ve vazifeleri konusunda karşılaştıkları her türlü sorunda başvurabilecekleri yegâne kitap olarak halka sunulması, Wycliffe'in zekâsına ve samimiyetine minnettarlığı gerektirmektedir.¹⁴⁹ Wycliffe "İnsanın yeryüzünde eda edeceği en yüce vazife Tanrı'nın sözünü yaymasıdır. Bu görev öncelikle rahiplere

---

¹⁴⁵ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 117

¹⁴⁶ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 58

¹⁴⁷ Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 165

¹⁴⁸ Le Bas, *Life of Wickliff*, s. 220

¹⁴⁹ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 41

düşmektedir. Bu sebeple İsa ve havarileri her şeyi bırakarak Tanrı'nın sözünü yaymaya çalışmış ve bundan ötürü Tanrı onları çok sevmiştir” der.¹⁵⁰

Kitabı Mukaddesin İngilizceye çevrilmesinden hoşnut olmayan bazı Katolik din adamları “İsa, mesajını kilisedeki din adamlarına, zamanın gerekleri ve insanların ihtiyaçları doğrultusunda, insanlara açıklaması için verdiğini” söylerler. Ancak onlara göre Wycliffe, sadece din adamlarına verilen bir şeyi daha yaygın hale getirerek insanların eline vermiş, böylece önceleri büyük bir hürmetle saklanan bir şey, insanların elinde ifşa olmuş, ayaklar altına alınmış, değerine hanel gelmiştir” demişlerdir. Katolikler bu durumun bütünüyle kötü ve baştan asla gerçekleşmemesi gerektiğini düşünmektedir.¹⁵¹ Fakat Wycliffe'in yaptığında, sahih Katolik uygulamasına ters düşen bir şey olmadığını düşünenler de mevcuttur.¹⁵² John Gaunt, Wycliffe'in ölümünün ardından 1390 senesinde Wycliffe'in çevirmiş olduğu nüshaların yasaklanmasını isteyen lortlar kamarasına “Başka milletler inancımızın kitabını kendi dillerine çevirirken biz bundan geri kalarak onların ayaktakımı olmayacağız” diyerek bu fikre karşı çıkmıştır.¹⁵³ John Gaunt gibi düşünen bazı insanların bu çıkışları geçici süreliğine Wycliffe'in nüshalarının yasaklanmasını ertelemiş olsa da, bu konuda kararlı olan İngiliz din adamları konuyu karara bağlamak için bir toplantı düzenlerler. 1408'de toplanan konsilin başındaki başpiskopos Arundel “Aziz Jerome'nin dediği gibi, Kitabı Mukaddesi bir dilden diğer bir dile çevrilmesi sakıncalıdır, çünkü istenen manayı diğer dilde layıkıyla verebilmek mümkün değildir”. Bu sebeple, konsilde “Bundan sonra kimse kendi kafasına göre, ister kitap ister risale tarzında olsun, Kitabı Mukaddesin hiçbir kısmını ne İngilizceye ne de bir başka dile çevirmeyecektir. Wycliffe zamanında veya o zamandan bu yana yapılmış çeviriler de, ne ferdi olarak ne de umumi yerlerde okunmayacaktır, yasaktır” kararı alınmıştır.¹⁵⁴

Yaşadığı dönemde de benzer itirazlar alan Wycliffe, bu itirazlara pek çok kez şu sözlerle cevap vermiştir. “Bu din sadece din adamlarına gönderilmemiştir. Din adamları sınıfının dışında kalanlara da Hıristiyanlığın öğretilmesi gerektiğine göre, bu iş en iyi, insanların konuştuğu ve anladığı dilde yapılır. İnanca ilişkin meseleler açık ve kesin

¹⁵⁰ Coxe, *Life of John Wycliffe*, s.158.

¹⁵¹ Stephen Neill *Anglicanism*, s. 31.

¹⁵² Robert Vaughan *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s 43.

¹⁵³ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 124.

¹⁵⁴ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 44.

olarak Kitabı Mukaddeste bulunduğuna göre, rahiplerin izahları olmaksızın (din adamları Kitabı Mukaddeste işlerine gelmeyen şeyleri es geçebildikleri için, örneğin din adamlarının züht hayatı yaşamaları gerektiği gibi) kişinin kutsal metinleri kendi okuyup, neticeye kendi varması en iyisidir. Bunun için de Kitabı Mukaddestin konuşulan dile çevrilmesi zaruridir. İncanın kaynağına insanların kendi anladıkları dilde ulaşmak istemelerinde ne sakınca olabilir? Buna herhalde ancak, insanların karanlıkta yaşamaya devam etmelerini isteyen ve bundan kazanç sağlayan kişiler istemez”.¹⁵⁵ “Din adamları tarafından yapılan kanunlar, itikat meselesi olarak algılanmamalı, din adamlarının kurallarına itibar da ancak Kitabı Mukaddest’e uygunlukları mesabesinde olmalıdır. Tek hakikat Kitabı Mukaddest olduğuna göre, tercümesi de en azından bu açıdan yarar sağlayabilir”. “Tanrı din adamlarına incanın bilgisini vermiş ki, bu bilgiyi, en yalın haliyle insanlara öğretsinler diye. Hesap gününde Tanrı, kendilerine verdiği bu nimetlerden ve onlardan nasıl yararlandıklarını ölçmek için din adamlarını hesaba çekecektir”.¹⁵⁶ “Din adamları Kutsal metinlerin İngilizceye çevrilmesinden memnuniyet duyacakları yerde endişe etmeleri, insanların Kutsal Kitap’ın kendi dillerine çevrildiğinde o kitapta hakikaten ne yazdığını görmelerinden kaynaklanıyor”.¹⁵⁷ İşte yukarıda kendisinin söylediği bu sebeplerden ötürü Wycliffe Kitabı Mukaddesti İngilizceye çevirmek istemiştir.

Kitabı mukaddestin tercümesiyle ilgili tartışmaları, kısa süre sonra evharistiya hakkındaki tartışmalar takip etmiştir.¹⁵⁸ 11.yüzyıl ortalarına kadar, İsa’nın bedeni ve kanının evharistiya ayini sırasında hangi şekilde var olduğu mevzusu tartışma konusu veya kilise üst düzey görevlileri arasında fikir ayrılığı sebebiydi. Ancak 12. yüzyılda transubstantiation (ekmek ve şarabın tözünün bizzat İsa’nın bedeni ve kanına dönüşmesi) adıyla bilinen dogmanın savunucularının etkinliği ve gücü artmıştır.¹⁵⁹

İsa’nın ölümünü takip eden sekiz yüzyıl boyunca Hıristiyanlıkta transubstantiation diye bir inanış yoktu. Önceleri evharistiya ayinindeki ekmek ve şarabın İsa’nın bedeni ve

---

¹⁵⁵ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 229

¹⁵⁶ Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 161

¹⁵⁷ Sargent, *Stories of Old England*, The Religious Tracts Society, s. 206

¹⁵⁸ Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 45

¹⁵⁹ Transubstantiation: Evharistiya’da ekmek ve şarap dönüşüme uğrayarak, ekmeğin bütün tözünün İsa Mesih’in Bedenine, ve şarabın tözünün de İsa’nın kanına dönüştüğü, fakat bu dönüşüme rağmen ekmek ve şarabın dış görünüşünün değişmediği inancı. (C.Vollert, *Provision New Catholic Encyclopedia*, The Catholic University of America 1981,XIV. s.259)

kanını temsil ettiğine inanılırken 9. yüzyılda bir Fransız keşiş olan Pasquier Radbert, ayindeki ekmek ve şarabın takdis edildikten sonra Meryem'den doğan, Haça gerilen ve sonra mezarından dirilen İsa'nın gerçek bedenine dönüştüğünü söyler.¹⁶⁰ Söz konusu doktrin, dilenci keşişlerin da desteğiyle kısa sürede Hıristiyan dünyasında yayılır. Hatırlanacağı üzere Wycliffe'in bu doktrine ilk saldırıları 1381 yılında önce kilisedeki vaazlarında sonra üniversitede verdiği derslerle başlamıştır.¹⁶¹

Wycliffe'in evharistiya aleyhindeki fikirleri bilindiğinden ve bu fikirleri açık bir şekilde transubstantiation'a karşı çıkması demek olduğundan Üniversite'deki dini gruplar Oxford Üniversitesi rektörü William De Berton'dan konu hakkında nihai bir kurul kararı isterler. Rektör William de Berton, Wycliffe'in aleyhinde bir yazı yazarak, transubstantiaton hakkındaki fikirlerinin yanlış olduğunu ilan eder ve konu hakkında karara varması için bir kurulun toplanmasına karar verir. Toplanan on iki kişilik kurul, Wycliffe'in evharistiya görüşlerinin yanlış ve sapkın olduğunun ve kilise doktrinine aykırı olduğunun ilan edilmesine karar verir. Bunun yanı sıra, evharistiya konusunda kilisenin gerçek fikirleri ortaya koymak için şunları söyler: Yetkin bir rahip tarafından dile getirilen sakramental sözlerle, kürsüdeki ekmek ve şarap, İsa'nın gerçek bedeni ve kanına dönüşmektedir. Dolayısıyla takdis merasiminden önce sadece ekmek ve şarap olan nesnelere, merasimden sonra ekmek ve şarap olmazlar, İsa'nın bedeni ve kanına dönüşürler. Ekmek ve şarap görüntüleri altında İsa'nın gerçek bedeni ve kanı mevcuttur. Bu mevcut oluş da mecazi veya sakramental bir şekilde olmayıp, hakiki ve cismani bir şekildedir. O halde İsa gerçek bedeniyle orada bulunmaktadır".¹⁶²

Kurul Wycliffe'in görüşlerinin okulda veya herhangi bir yerde öğretilmesini, hatta dinlenmesini yasaklayarak, bu karara aykırı davrananlarının, her türlü akademik çalışmadan menedileceğine veya hapisle cezalandırılmasına hükmeder. Konu hakkında bilgi veren kaynaklara göre, Kurul Wycliffe hakkındaki bu toplantıyı gizli bir şekilde gerçekleştirmiş, o esnada Wycliffe, olan bitenden habersiz, bir başka sınıfta öğrencileriyle evharistiya konusunu işlemektedir. Wycliffe'in ders verdiği esnada, dekan ve yardımcılarının sözcüsü olarak sınıfa giren bir kişi, yukarıda zikredilen kararı Wycliffe'e okuduktan sonra, Wycliffe yaşadığı kısa bir şaşkınlığın ardından, reddedilen

---

¹⁶⁰ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 134

¹⁶¹ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 137

¹⁶² Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 188

görüşlerine karşı, haklı ve adil bir ret isteminde bulunarak neye dayanarak görüşlerinin sapkın ilan edildiğini öğrenmek ister, ancak netice değişmez. Bu durumda Wycliffe'in önünde iki seçenek vardır. Ya sessiz kalacak ya da hapse razı olacaktı. Kurulun almış olduğu bu kararı Rektör William de Berton'ın onaylamasıyla, Wycliffe'in konu üzerinde daha fazla konuşması yasaklanmış fakat kalemine ket vurulmamıştı.¹⁶³

2.7. John Wycliffe'e Destek Veren Hanedan Üyeleri

Wycliffe'in, kralın din işlerinden sorumlu memuru olarak göreve başlaması ve papaya karşı kralın haklarını savunması, hayatının sonraki yıllarında etkileri olacak hanedan üyeleri ile daha sıkı ilişki içine girmesine vesile olmuştur.

2.7.1. III. Edward

Tahta çıktığında babasının zayıflığı ve kabiliyetsizliği sebebiyle ülkenin içine düştüğü zor durumla karşı karşıya kalan genç kralın küçük çapta elde ettiği askeri başarıları, İskoçya ve Fransa'ya karşı kaybettiği savaşların gölgesinde kalıyor, bu durum halkın hoşnutsuzluğuna sebep oluyordu. Ancak 1346 senesi Edward için bir dönüm noktasıydı. Bir kez daha Fransa topraklarına girmiş, heybetli bir orduyla başkente ilerlemişti. Kralın elde etmiş olduğu bu başarının etkisi o dönemle sınırlı kalmayarak sonraki yıllarda ülkenin askeri meselelere daha fazla önem vermesine sebep olmuştu. Fransa ile savaşları sürdüren kral, meclisle bir nevi alışveriş yaparak, meclisin savaş giderlerini karşılmasına karşılık onlara birtakım haklar vaat ediyor bu haklarla da halkın özgürleşmesi sağlanmaya çalışılıyordu.¹⁶⁴

Bu dönemde papalar Avignon'da ikamet edip papalar da Fransız oldu için papalığa gönderilen vergiler, İngiltere'nin düşmanı olan bir millete gittiği için durum halk nazarında hoşnutsuzluk uyandırıyor. Bu sebeple III. Edward'ın Fransa'ya karşı almış olduğu askeri başarılar, İngiliz Kilisesinin papalığa karşı özgürleşmesi anlamına geldiği için de önem arz ediyordu.¹⁶⁵

Edward, Wycliffe'e büyük önem vererek onu dönemin siyasi işlerine dahil etmiştir. Hatırlanacağı üzere, papanın İngiltere'den talep ettiği vergi konusunda, devlet adına

---

¹⁶³ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 139

¹⁶⁴ Richard M. Hannula, *Trial and Triumph: Stories from Church History*. s. 94

¹⁶⁵ Margaret Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 102

papalık ile müzakere için Wycliffe seçilmişti. Edward Wycliffe'in başarı ve yeteneklerini iyi değerlendirerek, İngiltere için milli çıkar konuları ve kralın hükümlerlik yetkileri gibi derin ve esaslı meselelerde Wycliffe'den istifade etmiştir. Ancak Edward için Wycliffe sadece yenilikçi fikirlere sahip herhangi bir 'sapkın' değil aynı zamanda kralı aydınlatan bir danışman ve sadık bir tebaaydı. Wycliffe'in krala vermiş olduğu hizmete karşılık kralın da Wycliffe'i desteklediği ve Wycliffe'in kraldan aldığı destekle, fikirlerini daha bir özgürlük içinde yaydığına da şüphe yoktur.¹⁶⁶

Edward, ikisi kendisinden önce vefat eden, yetişkinlik çağına eren, beş erkek çocuk babasıydı. En büyük oğlu Black Prince adıyla bilinen, savaşıllığı ile meşhur ve genellikle tarihçiler tarafından övgüyle bahsedilen oğludur. Onun küçüğü, Lancaster Dükü olarak bilinen John Gaunt'tur. John Gaunt kralın oğulları içinde dini mevzularla ilgilenen tek evladı olup aynı zamanda Wycliffe'in de patronudur.¹⁶⁷

2.7.2. John Gaunt

John Gaunt, Wycliffe'den on altı yıl sonra, 1340 senesinde, Ghent'te dünyaya gelmiştir. Erken yaşta Lancaster Dükünün varisi olan kızıyla evlenmiş, Richmond Kont'u iken, yirmi iki yaşında, kayınpederin vefatı üzerine, kendisine verilen/kalan Lancaster Dükü pozisyonu ile krallığın en zengin ferdi haline gelmiştir. Erken dönem gençliğinde Chaucer¹⁶⁸ ile münasebeti, edebiyata ilgi duymasına vesile olmuştur. Fakat dönemin hareketli ortamı kendisini, şövalyelik peşinde koşmaya sevk etmiştir. Zekâsı ve cesareti tartışma götürmezdi ancak ağabeyi gibi askeri alanda, herhangi olağanüstü bir başarısından söz edilemezdi. Kardeşleri arasında memleket içi hadiseler ve dini mevzular üzerinde kafa yoran bir başkası daha yoktu. Askeri alanda da eğer ün salmış olsaydı, muhtemeldir ki, enerjisinin çoğunu askeri alandaki meselelere harcayacak, kilise ve devletle alakalı iç meseleler üzerinde ise yeterince ilgilenemeyecekti bu durum ise ülke adına büyük bir talihsizlik olurdu çünkü bu alanlardaki başarı ve etkisi göz ardı edilemeyecek kadar barizdi.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ ¹⁶⁶ Tytler, *Life of John Wickliff*, s. 130

¹⁶⁷ Robert Vughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 303

¹⁶⁸ Chaucer: (1343-1400 şair, yazar, filozof, bürokrat, diplomat. İngiliz edebiyatının babası olarak da kabul edilen Chaucer, bazı ilim adamları tarafından, Fransızca ve Latince'nin aksine, yerel ortaçağ İngilizcesinin sanatsal meşruiyetini ilk savunan yazar olarak kabul edilir.)

¹⁶⁹ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 22

John Gaunt ve John Wycliffe arasındaki yakınlık için çeşitli sebepler zikredilmiş olsa da bunların hiçbirinin kesinliği bilinmemektedir. Tek bilinen Wycliffe'in hayatının belirli bir döneminde, John Gaunt'un Wycliffe'in mahkum edilmemesi için siyasi gücünü ona siper ettiği, Wycliffe'in de bu destek karşısında Gaunt'a minnettar olduğudur.¹⁷⁰

John Gaunt'un, John Wycliffe'e olan teveccühünün ilk olarak hangi tarihlere tekabül ettiğini ortaya koymak yerinde olur, ancak bu konuda da elde çok fazla sağlam veri olmaması sebebiyle mevzu biraz muğlâk kalmaktadır. Lakin 1366 senesinde Wycliffe'in kraliyeti savunmasıyla Lancaster Dükü'nün Wycliffe'i tanıması muhtemel görünmektedir.¹⁷¹

İkili arasındaki insiyatifin kimde olduğunu bugün bilmemize imkan yok ancak Gaunt'un, devrin en güçlü siyaset isimlerinden, Wycliffe'in ise kraliyetin haklarını savunan bir üniversite hocası olduğunu biliyoruz.¹⁷² John Gaunt'un hangi sebeplerden ötürü Wycliffe'e destek verdiği de kesin olarak bilinmese, bu desteğin dini sebeplerden çok siyasi sebeplerden kaynaklandığını söylemek herhalde yanlış olmaz. Gaunt, Wycliffe'in yazmış olduğu İngilizce İncil'in yasaklanmasına karşı çıkmış olmasına rağmen, Wycliffe'in papalıkla yaşadığı husumette, mesele teolojik konulara dayandığı andan itibaren Wycliffe'den desteğini çektiği görülmektedir. Buradan Gaunt'un hiçbir şekilde papanın ruhani otoritesini veya inanç meselelerini sorgulama niyeti olmadığı, sadece kilisenin aşırı zenginleşmesini önlemek adına Wycliffe'le işbirliği yaptığı anlaşılmaktadır.¹⁷³ Neticede hangi sebeplerden ötürü destek vermiş olursa olsun, verdiği desteğin Wycliffe'in selameti açısından önemli olduğu inkâr edilemez.¹⁷⁴

2.7.3. Kraliçe Johanna (Johanna Dowager)

III. Edward'un büyük oğlu Black Prince'in karısı ve Edward'dan sonra tahta çıkan II. Richard'ın annesidir. Wycliffe' duyduğu özel saygı sebebiyle, Wycliffe'in özgürlüğü ve selametiyle yakından ilgilenmiştir.¹⁷⁵ Genç yaşta tahta çıkan oğlu Richard üzerinde gücü yettiğince etkili olarak, en azından bir süreliğine Wycliffe'i mahkum etmesine engel olmaya çalışmıştır. Hatırlanacağı üzere 1381 senesinde Lambeth'de toplanan

¹⁷⁰Margaret Coxe *Life of Wycliffe*, s. 105

¹⁷¹Tytler, *Life of John Wickliff*, s. 131

¹⁷²Hakan Olgun, *Luther ve Reformu*, s. 26

¹⁷³Massey H. Shepherd, *John Wyclif*, ER, s 9848.

¹⁷⁴Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 399

¹⁷⁵Tytler, *Life of John Wickliff*, s. 131

mahkemede, Courtney ve arkadaşları tam Wycliffe’i mahkum etmeye hazırlanırken, elçisi Sir Lewis Clifford’ı yollayarak, Wycliffe’in ceza almasını engelleyen kraliçe Johanna idi.¹⁷⁶

2.7.4. Kraliçe Anne (Anne of Bohemia)

Kral II. Richard’ın karısı, Bohemya Kralı IV. Charles’ın kızı ve IV. Wenceslas’ın kız kardeşidir.¹⁷⁷ Okumaya çok meraklı olan kraliçe’nin Wycliffe’in görüşlerinden etkilendiği bilinmektedir. İlim ve öğrenmeye olan merakını anlayabilmek için cenaze merasiminde başpiskopos Arundel’in şu sözleri önemlidir: “Her ne kadar kendisi İngiliz olmayıp bir yabancı olsa da, sürekli olarak dört büyük İncil’i ve Kilise Babalarının yazılarını okuyup incelemiş, Tanrı’nın sözünü anlamak için bu haliyle rahiplerin kendilerinden bile daha fazla gayret içinde olmuştur.¹⁷⁸ Kraliçenin II. Richard’la evlenmesi üzerine İngiltere’ye gelen Çek reform hareketinin öncüleri, Oxford’da üniversite eğitimi alan ve Wycliffe’in görüşlerinden büyük ölçüde etkilenen üniversite öğrencileri ile beraber, kraliçenin vefatını takip eden süreçte kraliçenin de kitaplarını alarak ülkeleri Bohemya’ya dönerek Jan Huss öncülüğünde başlayacak reform hareketinin temellerini atmışlardır.¹⁷⁹

2.7.5. II. Richard

Dedesi III. Edward’dan sonra tahta çıkan II. Richard, dedesi gibi devlet idaresinde, etrafındaki adamlarını doğru seçememekten ötürü yanlış adımlar atmış, küçük yaşta tahta çıkmanın getirdiği dezavantajla sürekli başkalarının tesiri altında kalmıştır. Böylesi bir karaktere sahip olan bir kralın da Wycliffe’le ne bir bağından ne de karşıtlığından söz edilemeyeceği herhalde kabul edilecektir. Wycliffe’le alakası için söylenebilecek tek şey, en azından hükümlerinin ilk dönemlerinde Wycliffe’e karşı herhangi menfi bir tavır takınmamış olmasıdır. 1381’den sonra Wycliffe’in mahkumiyetine karar vermesi ise kendi iradesinden ziyade ülkedeki din adamlarının iradesini yansıtmaktadır.¹⁸⁰

2.8. Eserleri

---

¹⁷⁶ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 399

¹⁷⁷ Le Bas, *a.g.e.*, s. 401

¹⁷⁸ Tytler, *Life of John Wiclif*, s. 131

¹⁷⁹ Hakan Olgun, *Luther ve Reformu*, s. 27 ve Massey Shepherd, *John Wyclif*, ER, s. 9849

¹⁸⁰ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 402

Wycliffe'in görüşlerinden rahatsız olanlar hayatı boyunca onu susturmak istemiş, bu doğrultuda da kaleme aldığı eserlere de zarar vermekten geri durmamışlardır. Ancak muhaliflerinin tüm çabalarına rağmen Wycliffe'e ait olduğu bilinen eserlerden dörtte üçünün günümüze ulaştığı bildirilmektedir. Bunlar da kendi içinde basılan ve el yazması diye sınıflandırılabilir. El yazma sınıfına, Wycliffe'e ait oldukları bilinmekle isimlerinden başka haklarında herhangi bir bilginin mevcut olmadığı risaleler de dahil edilebilir.¹⁸¹ Tezimizin hacmini genişleteceği ve doğrudan çalışmamızın konusuyla alakalı olmadığı düşüncesinden hareketle bu bölümde sadece Wycliffe'in meşhur birkaç eserini ve o eser hakkında kısa bilgiler vermekle yetineceğiz.¹⁸²

2.8.1. İncil Tercümesi

Wycliffe'in vefatından önce tamamlamış olduğu İncil tercümesi ilk defa 1731 senesinde John Lewis tarafından, 1810 senesinde de Henry Herver Baber tarafından basılmıştır. Magdalen College (Cambridge) hocası Daniel Waterland tarafından Cambridge'deki farklı kütüphanelerden derlenen el yazma nüshaları John Lewis tarafından gözden geçirilerek basılmış, Henry Baber'in nüshası da Lewis'in nüshasının gözden geçirilmiş baskıdır.¹⁸³ British Museum, Lambeth Sarayı, Sion College ve İngiltere'de bazı üniversite ve katedrallerde el yazma nüshaları mevcuttur.¹⁸⁴

2.8.2. Trialogus

1525 senesinde basılan bu eserin yayınevi veya basım yeri tam olarak bilinmemekle birlikte basım yeri Basil olarak kabul edilmektedir. Bu eserin nüshalarına Cambridge Trinity College, York Katedrali veya Lambeth Sarayı'nda ulaşmak mümkündür.¹⁸⁵

2.8.3. Ostiolum Wiclefi veya Wickliffe's Wicket

Birçok sefer basılan bu eserin Henry Baber'e göre ilk baskısı 1546 senesinde yapılmıştır. Ancak bu baskıda da basım yeri veya tarihi gibi bilgiler yoktur. Son baskısı 1612 senesinde Oxford'da yapılmıştır. Eser İncil'in tercüme edilmesinden bahseder.

---

¹⁸¹ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 435

¹⁸² Daha fazla bilgi için bkz. Le Bas *Life of Wiclif*, Tytler, *Life of Wickliffe ve Johann Loserth*.

¹⁸³ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 436

¹⁸⁴ Tytler, *Life of Wickliffe*, s. 201

¹⁸⁵ Le Bas, a.g.e., s. 436

Eserin ilk baskısı bugün Bodlein Kütüphanesinde, üçüncü baskısı Lambeth Sarayı Kütüphanesinde, son baskısı da British Museum’da mevcuttur.¹⁸⁶

2.8.4. Summa Theologica

Wickliffs Writings adlı katalogda el yazması olarak İmperial Library Viyana’da bulunmaktadır.¹⁸⁷

2.8.5. Objections to Freres

“*Against the Orders of the Begging Friars*” ismiyle basılmış nadir olan bu eser British Museum ve Bodlein Library’de bulunmaktadır.¹⁸⁸

2.8.6. De Veritate Sacrae Scripture (The Truth of Holy Scripture)

1377-78 senesinde yazılan eser 1905 senesinde Londra’da Wyclif Society adına basılmıştır. Bu eserde Wycliffe’in Kutsal Kitap hakkındaki görüşleri mevcuttur.¹⁸⁹

2.8.7. De Eucharistia (On the Eucharist)

Bir önceki eserle aynı yayınevi tarafından 1892 senesinde yine Wyclif Society adına Londra’da Trubner yayınevi tarafından basılmıştır. Wycliffe’in *transubstantiation* hakkındaki nihai görüşlerini içeren bir eserdir.¹⁹⁰

2.8.8. De Civili Dominio (On Civil Dominion)

Wycliffe tarafından 1375-77 yılları arasında yazılan bu eser 1904’te Trubner yayınevi tarafından Londra’da basılmıştır.¹⁹¹ Eser Wycliffe’in dünyevi otorite hakkındaki görüşlerini ve görüşlerine yönelik eleştirilere verdiği cevapları içermektedir. Papalığın sivil idare iddiasını, İngiliz Kilise’si ve halkını tahakkümü altına alma çabalarını, İsa gibi dünyevi otoriteden uzak kalmaları gerektiği gibi konular üzerinde durur. Kısacası papalık ve dünyevi otorite konusundaki fikirlerini içeren bir eserdir.¹⁹²

---

¹⁸⁶ Le Bas, a.g.e., s. 438

¹⁸⁷ Tytler, a.g.e., s. 206

¹⁸⁸ Le Bas, a.g.e., s. 439

¹⁸⁹ Jeremy Catto, *John Wyclif*, Routledge Encyclopedia of Philosophy, IX, s. 804

¹⁹⁰ Jeremy Catto, s. 804

¹⁹¹ Jeremy Catto, s. 804

¹⁹² Johann Loserth, *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London 1904, IV. s. 6

BÖLÜM 3: JOHN WYCLIFFE'İN PAPALIK ELEŞTİRİSİ VE SAKRAMENTLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Ortaçağ Kilise teorisine göre, kilise devletin ebeveyni, piskoposlar da prenslerin/kralların babaları konumundadır, dolayısıyla yönetici konumunda bulunan herkes, yeryüzünde Aziz Petrus'un havarisi olan kimselere (piskopos veya genel manada din adamlarına) tabi olmalıdırlar. Wycliffe kendisini kilisenin sadık evladı olarak tanımlamasına rağmen, papalık sisteminde ve bunun beraberinde getirdiği bozuklukları eleştirmekten de geri durmamıştır.¹⁹³ Roma Kilisesi'nin ilk dönemlerdeki bozulmamış halini kabul ettiğini, kilisenin halen bugün de İsa'nın yolundan gittiği takdirde onu takip etmeye hazır olduğunu ifade eder.¹⁹⁴ Risalelerinde Wycliffe'in eleştirilerinin temelini papalığın suiistimalleri oluşturmaktadır. Çünkü ona göre bu bozukluklar dini gelişmenin önündeki en büyük engeldirler. Papalığın kusurlarını dile getirirken papaya deccal demekten de geri durmaz.¹⁹⁵

3.1. Papalık ve Dünyevi Otorite

Wycliffe'in eleştirilerinin temelinde kilisenin aşırı dünyevileşmesi ve dinsel uygulamaların çıkara dönük istismar edilmesidir. Ona göre kilise, gerek dayattığı otorite ve gerek kendisine tanıdığı ayrıcalıklarıyla bir tür derebeylik görünümündedir. Oysa en büyük olan Tanrı'dır ve Tanrı, dinsel düzenlemeye ait hak ve görevleri Kilise'ye emanet olarak vermiştir. Kilise erkanı bu hak ve görevler açısından sadece icracıdır, yoksa Kilise'nin gerçek sahibi değildir. Bu hak ve görevlerin kullanım yetkisi kiliseye ait olurken mülkiyeti Tanrı'ya aittir. Dinsel otorite olan Kilise, bu hak ve yetkileri kötüye kullandığı zaman, dünyevi otorite olan sivil idare tarafından bu imtiyazlarından mahrum edilebileceği gibi cezalandırılması da gerekmektedir. Zira Wycliffe *On Civil Lordship* (Sivil Krallık Üzerine) başlıklı derslerinde dinsel iradenin siyasal iradeye tabi olması gerektiğini ileri sürmektedir.¹⁹⁶ Sadece Tanrı gerçek otoritedir ve her şeyin gerçek sahibidir. İnsanların sahip oldukları her türlü otorite ve yetki Tanrı'dan gelmektedir,

¹⁹³ Wycliffe, *Tracts and treatises of John Wycliffe*, s. 18

¹⁹⁴ Tytler, a.g.e., s. 63

¹⁹⁵ Coxe, *Life of John Wycliffe*, s. 160

¹⁹⁶ Hakan Olgun, *Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto*, Fecr Yayınları, Ankara 2001, s. 23

dolayısıyla samimiyetle Tanrı'ya teslim olmak gerekmektedir.¹⁹⁷ Papalığa tanımadığı otoriteye karşın “kralın kutsal hakkı” öğretisini savunan Wycliffe'e göre, kral yasaya ve adalete uygun yönetmese bile yine de ona itaat edilmelidir.¹⁹⁸

Wycliffe'e göre, dünyevi meselelerde, ister sivil alanla ilgili olsun ister dini alanla ilgili olsun, her şey kralın otoritesine tabi olmalıdır. Din adamları yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyaçları dışında her türlü dünyevi mülkten arındırılmalı bütün din adamları Petrus ve diğer havariler gibi mutlak züht hayatı yaşamalıdır. Buna ilaveten hiçbir din adamı da sivil bir makamda görev yapmamalıdır. Yani dini alanın dışında devlet işlerine din adamları alınmamalıdır. Kral ayrıca, liyakatsiz din adamlarını da görevden almalıdır.¹⁹⁹

Wycliffe'in Papalık ve genel olarak din adamlarının dünyevileşmesine itirazları ilk defa resmi olarak 1356 senesinde gerçekleşmiştir. 1348'de Avrupa'nın genelinde etkin olan sel, salgın hastalık ve depremlerin ardından, yaşadıkları 14. yüzyılın dünyanın sonu olduğunu düşünen Wycliffe “*Kilisenin Son Çağı* (The Last Age of the Church) adlı eseri kaleme alarak, insanların maruz kaldıkları bu musibetlerin bir ilahi ceza olduğunu söyler. Bu eserin önemi, ilk defa Wycliffe'in kendisini, papalığın iddia ettiği gücüne karşı girişeceği mücadelede aleni bir şekilde ortaya koymasıdır. Wycliffe açık bir şekilde din adamlarının kusurlarını dile getirmiş musibetlerin kaynağı olarak da onları göstermiştir.²⁰⁰

İlk defa iman ve hakikatlar noktasında Kutsal Kitap'ın yegâne ve yeterli kaynak olduğu ve beşeri günahların müeyyidesi konusundaki doktrini ortaya atan John Wycliffe'in fikirleri yaşadığı devirde geniş yankı bulmuştur.²⁰¹ Papaya insanüstü birtakım özellikler atfedilmesini kesinlikle reddeden Wycliffe “Papanın, diğer insanların aksine günahsızlığını savunmak, emrettiği ve yaptığı her şeyin zorunlu olarak adil ve doğru olmasını gerektirmektedir. Papa dilerse Kutsal Kitap'tan herhangi bir bölümü iptal edebilir, dilerse Kutsal Kitap'a ilave yapabilir veya bütün Kutsal Kitap'ı safсата olarak ilan ederek, hakikatlere aykırı şeyleri gerçek Hıristiyanlık inancı olarak tesis edebilir”

---

¹⁹⁷ Massey H. Shepherd, *John Wycliffe*, ER Second Ed., XIV, s. 9848

¹⁹⁸ Hakan Olgun, *Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto*.s. 24

¹⁹⁹ Massey H. Shepherd, *John Wycliffe*, ER Second Ed., XIV, s. 9848

²⁰⁰ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, , s. 102

²⁰¹ Robert Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, , s. 293

diyerek karşı çıkmıştır.²⁰² “Yüzlerce papamız olsaydı ve tüm dilenci keşişler kardinal olsaydı, yine de İncil’in kanununa itibar etmeliyiz. İncil’e aykırı hiçbir şeyi -buna papanın söylediği sözler de dahildir- hakikat olarak kabul edemeyiz” der.²⁰³ Ona göre bir şeyin hakikat olarak kabul edilmesi ve değer ifade etmesi İncil’e uygunluğu ölçüsünde belirlenir.²⁰⁴ “Havarilerin halefi olan ve İsa’nın yaşadığı hayatı kendilerine rehber edindiklerini söyleyen rahiplerin, insanların en alçakgönüllüsü, İncil’i okuma ve öğretmede en gayretlisi olmalı, güzel bir hayat sürerek de tüm Hıristiyanlara örnek olmalıydılar. Ancak onlar tam aksine dünyalıklara o denli dalmışlar ki İncil’i okuyacak veya insanları uyaracak halleri kalmamıştır” der.²⁰⁵

Wycliffe’in yaşadığı dönemde Papalık dogmaları ve bidatleri Tanrı’nın sözüyle o denli karışmıştı ki, hangisinin hakikat olduğunu bilmek mümkün değildi. Bu yüzden on emri geniş bir şekilde açıklayarak insanları uyarmaya çalışmıştır. On emir üzerinde yaptığı açıklamalarla Wycliffe bir kez daha bütün hakikatlerin Kutsal Kitap’ta yer aldığını, Kutsal Kitap’ın insanlara yeteceği konusunda mutmain olduğunu ifade eder.²⁰⁶ Wycliffe Tanrı’nın emirlerine dikkat çekmek için, “fakir ve kimsesiz kişiler, tıpkı dünyaya geldikleri gibi, yanlarında sadece yaptıkları iyilikler ve fenalıkları götürecektir. Dolayısıyla Tanrı’yı sevmeyi, O’ndan layıkıyla çekinmeyi öğrenmeli, dünyalık her şeyden vazgeçerek O’na ibadet etmeliyiz. Bu da ancak Tanrı’nın emirlerinin layıkıyla öğrenilmesiyle gerçekleşebilir. Bu emirlerin öğrenilebilmesi için de okunması ve öğretilmesi gerekir ki, insanlar helak olmaktan kurtulsunlar.²⁰⁷ Ayrıca, papalık doktrini ile tamamen zıt olan, Aziz Pavlus tarafından dillendirilen ‘kurtuluş için sadece İsa’ya olan imanın yeterli olacağı’ (*Justification by Faith in Christ*) fikrinin Wycliffe tarafından da savunulduğu görülmektedir. İnsanların cennet ve ona dair şeyleri sadece başkalarından duydukları ve ancak başkalarının çabalarıyla kurtuluşa ereceklerine inandıkları bir dönemde Wycliffe’in bu fikirlerinin ne denli tepki çektiği herhalde tahmin edilebilir.²⁰⁸

---

²⁰² C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 190

²⁰³ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 61

²⁰⁴ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 54

²⁰⁵ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 82

²⁰⁶ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 53

²⁰⁷ Robert Vaughan, *The Life and Opinions Of John Wycliffe*, s. 321

²⁰⁸ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 119

Kendisini, Kilise'nin sadık bir evladı olarak tanımlayarak, Kilise'ye zarar verebilecek veya inananlar üzerinde olumsuz etki yaratabilecek herhangi bir şey söylemeyeceğini, ancak sivil otoritenin gücüne vurgu yaparak sivil meseleler söz konusu olduğunda din adamlarının sivil mahkemelere tabi olmaları gerektiğini, gerektiği durumlarda kralın Kilise'nin mallarına el koyma hakkının olduğunu vurgular. Buna dayanak olarak da hem yazılı hukuku hem de yıllar boyu süregelen geleneği göstererek durumun adil olduğunu belirtir.²⁰⁹ Dikkatli bir şekilde incelendiği takdirde bu söylediklerinin Kutsal Kitap'la tam bir uyum içinde olduğunu görülebileceğini de sözlerine ekler.

Wycliffe'in gözünde din adamlarının birinci ve temel görevleri, insanları ve toplumları dini açıdan yönlendirmek ve onları kurtuluşa erdirecek önderler olarak davranmaktır. Ancak Wycliffe'e göre ne yazık ki, insanların 'çobanları' konumunda olan bu kimselerde, cehalet ve bozulmanın yanı sıra dünyevi kazanç tutkularının baskın gelmesiyle, toplumda kokuşmalar kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bozukluk ve sapkınlıkların ise en açık ve sert bir şekilde eleştirilmesi gerekmektedir, aksi takdirde sessiz kalmak suç ortaklığı anlamına gelmektedir. Wycliffe, erken dönemde kaleme aldığı '*Short Rule of Life*' (hayatın basit kuralı) adlı eserinde din adamına, 'eğer bir rahipsen, kutsal bir hayat sür, her daim Tanrı'nın buyruklarını yerine getir, her daim günahları yer, malı mülkü zengin adamları doyurmak için harcama, züht hayatı yaşa, kendine yetecek kadar yiyecek ve giyecek tut, gerisini ihtiyaç sahiplerine ver' der. Aziz Pavlus'un 'dünyaya takılıp kalmaktan sakının' sözünü de görüşlerine dayanak olarak gösterir ve Hıristiyan rahiplerinin hayattaki amaçlarının bu doğrultuda olması gerektiğini savunur. Wycliffe bir başka risalesinde, 'din adamları dünyalıklarla o denli ilgilidirler ki, hiçbir şekilde teslimiyet, ibadet akıllarına gelmez, cennete götürecek güzel şeyler üzerinde kafa yormazlar, kalplerindeki günahları düşünmezler bile, ayrıca ne İncil'i okur, ne de vaaz ederler, hasta ve miskinleri de ziyaret edip teskin etmezler. Bunun neticesinde de artık o denli dünyevileşirler ki, artık kimseyi doğru yola erdirecek konumda olmazlar' der.²¹⁰ İşte bu türlü görüşleri ve bunları savunma konusundaki gayreti sebebiyle, üç sene sonra, İngiltere'deki din adamlarının ve Papanın ciddi

---

²⁰⁹Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 18

²¹⁰ Vaughan, *Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 315

tepkisini çekecek ve bu iki sınıfın kendisine karşı ortak mücadele yürütmesine sebep olacaktır.²¹¹

Bu zikredilenler Wycliffe'in din adamlığı mesleğinin vazifelerine ilişkin görüşleridir. Bir de bu sorumluluklar yerine getirilmediği takdirde olacıklardan da bahsetmek adına, var olan ve gelecekte var olması muhtemel olan tüm kötülüklerin temelini, rahipler sınıfının karakter ve yönetimindeki ahlaki bozukluklardan kaynaklandığını ve kaynaklanmaya devam edeceğini iddia etmektedir. Wycliffe, *Kilisenin Son Çağı* isimli eserinde söz konusu bu sınıfın yargılanacaklarını söyleyerek samimi inananların, kurtuluş için bu insanlara güvenmekten ziyade, kurtarıcıları İsa Mesih'in inayetine alçakgönüllülük ve samimiyetle dayanmaları gerektiğini söyler.²¹²

1378 senesinde Hıristiyan dünyasındaki büyük olaylardan biri olan Büyük Bölünme, Wycliffe'in hasımları tarafından susturulamayışının en büyük sebeplerindenken, Wycliffe de papalığa karşı en ağır ithamlarını bu olay üstüne dile getirmiştir. Papaların kendi aralarında yaşadıkları bölünme ve mücadeleyi şu sözlerle ifade eder. "İsa'ya imanımız tamdır, O da bu vaziyette inayetini bizden esirgemeyerek bize yardım ediyor. Deccalin yeryüzündeki temsilcisi olan papalık ikiye bölünerek birbirleriyle kavga ediyor. Bu durumda krallar ve yöneticiler Tanrı'nın dininin saf haliyle yeniden tesis edilmesi ve sapkınlıkların bertaraf edilmesi için yardım etmelidirler. Ancak bu şekilde huzur tesis edilebilir" der.²¹³ Wycliffe, Papalıkta görülen çok başlılığı, aslında papalığın boş ve Hıristiyanlıkla alakası olmayan bir kurum olduğunu ispatlamak, onların yanılmazlık, üstünlük iddialarını çürütmek için fırsat olarak görür. "*On the Schisms of the Popes*" (Papalıktaki Bölünme) adlı yazmış olduğu bir risalede doğrudan papalara ve onların suiistimallerine saldırmıştır. Din adamlarının uydurdukları kanun ve gelenekleri reddederek "bütün sapkınlıklar içinde en büyüğü, bir insanın rahibe para vermek suretiyle veya o rahibin elini kişinin başına koymasıyla kişinin günahtan arındığına inanmaktır. Pişman olmadıkça kimse günahtan aranamaz" der. Bu risalede ayrıca rahibe yapılan tövbeyi de reddederek, sivil idareyi, uzun süredir kilise sisteminde yapılması gereken reformları gerçekleştirmeye çağırır.²¹⁴ Kaleme aldığı bir diğer risale olan "*On The Truth and Meaning of Scripture*" (Kutsal Kitap'ın Hakikati ve Anlamı Üzerine) da

---

²¹¹ Vaughan, s. 312

²¹² Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 31

²¹³ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 201

²¹⁴ Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 150

ise, ilk defa iman ve hakikatlar noktasında Kutsal Kitap'ın yegane ve yeterli kaynak olduğu ve beşeri günahların müeyyidesi konusundaki doktrini ortaya atan John Wycliffe'in fikirleri yaşadığı devirde geniş yankı bulmuştur.²¹⁵ Kutsal Kitap'ın İngilizceye çevrilmesi gerektiğini, her bireyin Kutsal Kitap'ı okuyarak şahsi kanaatinin oluşmasını savunur, din adamlarının yetkilerini sorgular ve kişinin ahlaki sorumluluklarını anlatır. Kutsal Kitap'ın yol göstericiliğinin yanı sıra kurtuluş için İsa'ya olan imanın yeterliliğini savunur, kilise sakramentlerini açıklar. Zikredilen bu hususlar bile tek başına Wycliffe'i İngiltere'deki reform hareketinin öncüsü kabul etmek için kâfidir.²¹⁶

Wycliffe, papanın dünyevi otorite iddiasının iğrenç bir hak ihlali olduğunu dahası, Petrus ve onun havarilerine bile sonsuz dünyevi otorite verilemeyeceğini düşünüyordu. Ona göre ilelebet otorite vermek insanın gücü ötesindedir, hatta Tanrı dahi böyle bir şeyi vermemiştir. Din adamlarının ancak Tanrı'nın iradesi doğrultusunda geçici bir idare yetkileri olduğunu savunur Wycliffe.²¹⁷ Ayrıca Kilise'nin savunduğu gibi, havari Petrus'un yeryüzündeki halefleri olan din adamlarının da krallardan daha üstün olduğu görüşünü apaçık bir şekilde reddetmektedir. Öte yandan din adamlarının dünyalık edinmelerinin ise, uzun süredir Kilise'deki bozulmalara sebep olan ana faktör olarak değerlendiriyordu.²¹⁸

Wycliffe'in 1381'de din adamları tarafından Lambeth'de yargılanmak istediği sırada görüşlerini içeren bir mektup okuduğundan bahsedilir. Zikredilen mektupta papalık ve dünyevi otoriteye ilişkin fikirleri olduğundan mektuptaki maddelerden birkaçına temas edeceğiz:

Birincisi Wycliffe, nefesinin yettiğince, gücü ölçüsünde, kendini Tanrı'nın sözünü yaymaya ve savunmaya adanmış, kalbinin en derinliklerinde bile samimi bir Hıristiyan olduğunu ifade eder. Bu vazifeyi yerine getirirken eksiklik gösterebileceği endişesiyle peşinen Tanrı'dan af diler, görüşlerinin herhangi birinde inanca aykırı bir husus tespit

---

²¹⁵ Robert Vaughan, *The Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 293

²¹⁶ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 202

²¹⁷ Johann Loserth, *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London 1904, IV. s. 6

²¹⁸ Robert Vaughan, *Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 367

edildiği takdirde de o görüşlerini geri çekmeye, onlardan vazgeçmeye hazır olduğunu bildirir.²¹⁹

1. Petrus ve onun havarileri konumunda olan din adamlarına dünyada ebedi hakimiyet hakkı vermek kimsenin gücü dahilinde olan bir şey değildir.

Bu maddeyle Wycliffe, Papaların krallardan üstün oldukları ve bu üstünlüklerini Tanrı'dan aldıkları ve gerekli gördükleri durumlarda kralların yetkilerini ellerinden alabilecekleri iddialarını eleştirmektedir.

2. Krallar, kusurlu davranan bir rahibin veya kilisenin mallarına el koyabilir hatta koymak zorundadır.

Bu madde ile Wycliffe papanın kusurlu olduğu durumlarda Hıristiyanların nasıl davranmaları gerektiği hususuna değinmektedir. Papalara insanlar üzerinde mutlak hakimiyet yetkisi verme çabası 4. yüzyıldaki papalar ile başlamıştır. Bu inanca göre de bir papayı sorgulamak sadece Tanrı'ya ait bir yetkiydi. Wycliffe yanlış bulduğu bu inanca karşılık gerektiği durumlarda bir din adamının, hatta papanın kendisinin bile, halk tarafından düzeltilebilir demektedir. Burada asıl olan kilisenin yararadır.²²⁰ Her ne kadar hayret verici bir görüş olsa da Wycliffe görüşünün arkasında durarak, papanın da günah işleyebilen, normal bir insan olduğunu söyler. Dolayısıyla normal insanlar gibi hata yapabilecekleri gibi hatalarının düzeltilmeye ihtiyacı vardır der. Bunun yanı sıra bir papayı düzeltmeye kalkışmanın da çok ciddi bir iş olduğu, acele karar verilmemesini, gerektiği hallerde ise bu vazifeden kaçınmanın, hem papanın günahkar olduğunu kabul etmek hem de artık papanın ıslah olmaz bir halde olduğunu kabul etmek anlamına geleceğini söyler.²²¹ Din adamlarının ellerinde bulunan zenginlik ve mülkiyeti gerektiği yerlere kullanıp harcamadıkları takdirde, sivil otoritenin, ruhani otoritelerden gelebilecek baskıya rağmen, din adamlarının ellerindeki malları almalıdır görüşündedir. Din adamları ve tarikatların malvarlığına karşı bu tutumunu yumuşatmadan savunmuştur. Bunları söylerken, din adamlarının hakim durumunda, papalığın da din adamlarının işbirlikçileri olduğunu unutmamak gerekir. Din adamları ve hatta Roma'daki papanın kendisi, kilisenin yararına olmak üzere, kendi emri altında çalışanlar

---

²¹⁹ Wycliffe, *Tracts and Treatises*, s. 30

²²⁰ Robert Vaughan, *Life and Opinions of John Wycliffe*, s. 385

²²¹ Vaughan, a.g.e., s. 386

tarafından, hatta bazen hem din adamları hem de halk tarafından, yanlış yaptığında uyarılması, tenkit edilmesi meşrudur. Çünkü papa da günah işleyebilir, bizim gibi günah işleyebildiğine göre de, gerektiği durumlarda ikaz edilmesi lazım gelir. Bu maddelerde Wycliffe kilise kelimesini kullanarak bireysel olarak müdahaleyi meşru görmez. Wycliffe'in kiliseden anladığı ise Hıristiyan cemaatin tümüdür.²²²

3. Hiçbir din adamının bir kimseyi kilise için çalışmaktan men edemez. Birini yetkilendirebilmek için önce yetkilendirenin yetkilendirilmiş olması gerekir.
4. İsa'nın halefi olduğu iddiasıyla ne bir rahibin ne de papanın, o kimsenin gerçek Hıristiyan olup olmadığını bilmeden veya İncil'i hayatında kendine rehber edinip edinmediğini bilmeden kimsenin günahını affetme yetkisi yoktur. Ancak samimiyetle İsa'nın yolunda teslim olacağını bildirenler için geçerli olabilir.
5. Papa veya bir başka Hıristiyan'ın bir şeyi zorunlu kılma(emretme) veya mubah bırakma gibi bir yetkisi yoktur. Aksini düşünmek Katolik inancına terstir. Çünkü o takdirde herhangi birinin Tanrı'ya ait olan bu yetkiye ortak olduğunu düşünmek zorunda kalırız.²²³

Wycliffe eleştirilerinde, sadece bu güçlerin kötüye kullanılmasını değil asıl olarak böyle bir gücün, yetkinin meşruiyetini, geçerliliğini eleştirmiştir.²²⁴ Hakikatte hiçbir insanın rahip olmayı hak edecek kadar iyi olmadığını, bunun yanı sıra da hiç kimsenin rahip tarafından aforoz edilmeyi hak edecek kadar kötü olmadığını söyler. Rahibin mubah kıldığı şeylere gelince, bunun Katolik inancına temelden aykırı olduğunu söyleyerek, sadece Tanrı'ya ait olan bir yetkinin, bir başka insan tarafından gasp edilmesi olarak görür.²²⁵ Evrakın asıl önemi, papalığın haksız iddialarına karşı, genel olarak din adamları sınıfının aşırı talepleri, kralların kilise mülkiyeti konusundaki yetkisi, din adamlarına meşru gelir ayrılması, din adamlarının inananların şimdiki ve gelecekteki halleri üzerindeki etkisi gibi konularda Wycliffe'in görüşleri hakkında bilgi

²²² Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 186

²²³ John Wycliffe'in bahsi geçen toplantı sonunda sunmuş olduğu bildiri ile alakalı daha fazla bilgi için bkz. Thomas Murray, *The Life of John Wycliffe*, s. 111-113 ve Johann Loserth, *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London 1904, IV.

²²⁴ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 35

²²⁵ Johann Loserth, *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London 1904, IV. s. 7

vermesidir.²²⁶ Bu eleştirilerle Wycliffe, insanları, birtakım insanların tasallutundan kurtararak, mevcut din-kilise sisteminin temelini oymuş oluyordu.

Söz konusu evraktaki ifadeler muğlak olsa da en azından papanın yanılabilirliği ve gerektiğinde kilise mallarının din adamlarının ellerinden alınabileceği görüşleri, kendilerini Ortodoks Hıristiyan olarak tarif eden insanlar nezdinde tepki toplamış olacağına şüphe yoktur. Wycliffe'in bu iddialarını hasımları karşısında dile getirebilmiş olması ise kalabalığın ve ana kraliçe Johanna'nın, mahkemedeki din adamları üzerindeki tesirini göstermektedir.²²⁷ Böylece Wycliffe toplantıya ana kraliçenin müdahale etmesiyle bir kez daha Papanın ve Londra ve Canterbury piskoposlarının elinden kurtulmuş oldu. Ayrıca tarihte "Büyük Bölünme" olarak bilinen papalıktaki ayrılığın da bu zamanda gerçekleşmesi Wycliffe'in selametini sağlayan faktörlerdendir.²²⁸

3.2. Afroz

Ortaçağ din adamlarının bir kimseyi afroz etmesi ile o kişinin ateşe atıldığına dair kanaat yaygındı. Din adamlarının da bu 'yetkiyi' intikam aracı olarak kullanmaları, zaten sorgulanmakta olan yapılarına daha da çok leke getiriyordu. Wycliffe'e göre hiçbir din adamı, bir kimseyi, Tanrı tarafından da o kimsenin afroz edildiğini bilmedikçe afroz edemez.²²⁹ Papanın veya başka bir din adamın insanları afroz etmeye kalkması, kendilerini Tanrı yerine koymaları anlamına geleceğini söyler. Böyle bir iddiada bulunanların sapkın olduklarını, dolayısıyla Hıristiyanların liderleri olmak bir tarafa dursun, yaşamalarına dahi müsaade edilmemelidir der. Papaların gerçekten iddia ettikleri gibi bir üstünlükleri olsaydı, yeryüzünün nizam içinde kalamayacağını ifade etmek için "Papa dilerse bütün kötülükleri yok ederdi veya afroz etme yetkisi olduğunu kabul edecek olursak bu durumda da herkesi Hıristiyan yapabilmesi gerekmez miydi?" der.²³⁰ Afroz sırf bir rahip veya papanın emriyle gerçekleşemez. Ancak İsa'nın emirlerine apaçık muhalifliği bilinen bir kimse afroz edilebilir. İsa hiçbir havarisine dünyevi meseleler yüzünden insanları afroz etme yetkisi vermemiştir.

---

²²⁶ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 98

²²⁷ Le Bas, *Life of Wicklif*, s. 189

²²⁸ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 110

²²⁹ Johann Loserth, *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London 1904, IV. s. 7

²³⁰ C. W. Le Bas *Life of Wicklif*, s. 191

Bir din adamı aforoz ederken de, bunu Tanrı'ya yapılmış bir yanlış sebebiyle yaptığını unutmamalıdır. Tanrı'nın kanunlarına karşı işlenen kötülöklere kullanıldığında engel olur. Çünkü aslında meneden Tanrı'nın kendidir. İsa, havarilerine dünyevi mülkü reddedeni aforoz etme yetkisi vermemiştir. Kimsenin de kutsal kitaba muhalif olmadıkları sürece, din adamlarının lanetine uğramaktan korkmasına gerek olmadığını söyler. İsa'nın vekillerinin, insanları telin edilme korkusuyla mal vermeye zorlamaya hakkı yoktur. Luka 22'de İsa havarilerine, sivil idare olarak yönetici olmalarını emretmiş dünyalık edinmelerini yasaklamıştır.

Wycliffe insanları bu safsatadan korumak için, din adamlarının ne denli tutarsız, dünyaya düşkün ve manevi otoriteyi kullanma konusunda ne kadar zalim olduklarını ortaya koymaya çalışıyordu. Bu doğrultuda insanları Kutsal Kitap'ı kendileri okuyup anlamaya çalışmaları ve kimleri manevi önderleri olarak kabul edeceklerine kendilerinin karar vermesini telkin eder.

3.3. Endüljans

Endüljans kelimesi Latince "hayra eğilmek" anlamına gelen "indulgere"den gelmektedir. Bu maksatla endüljans, affetmeye, bağışlamaya, himaye etmeye bir vesile anlamı taşır. Teolojik anlamda ise, günah dolayısıyla alınan cezanın kısmen veya tamamen bağışlanmasıdır.²³¹ Başka bir deyişle endüljans, Tanrı huzurunda bağışlanmış günahın bir sonucu olan dünyevi cezanın kaldırılmasıdır. Bazı durumlarda Hıristiyanlar hem kendileri hem de ölüer için Kilise din adamları aracılığıyla kurtarıcılığın dağıtıcısı olarak Mesih'in ve azizlerin kefarete hazinesini elde ederler.²³²

İlk defa 11. yüzyılda Fransız papa II. Urban tarafından haçlı seferlerine katılanlara verilen endüljans 13. yüzyılda teolojik olarak kabul edilen bir ilke olmuştur.²³³ Ortaçağ boyunca endüljans müesseseleri papalar ve piskoposlar için büyük bir para kaynağı olmuş, rahat rahat bu durumu sürdürebilmiş ve halkın batıl inançlarının artmasına sebep olmuşlardır. Kilise'deki din adamlarıyla Mesih ve azizlerin fazilet ve şefaatleri vasıtasıyla fertleri günahlarının sonuçlarından kurtarabildikleri inancından kaynaklanan ve Kilise tarihinde önemli bir olay haline gelen endüljans zamanla bozulmuş, bir çok

²³¹ Ali Erbaş, *Hıristiyanlıkta Reform ve Protestanlık Tarihi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s. 22

²³² *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2006, s. 88

²³³ Suat Yıldırım, a.g.e., s. 276

suiistimallere yol açmıştır. Endüljans belgesini satan papazın aldığı paranın yarısı kendisine yarısı da papaya gidiyordu.²³⁴

Wycliffe'e göre papanın endüljans dağıtması apaçık bir küfürdür. Zira papa bunu yaparak insanlar üzerinde sınırsız yetkisi olduğunu iddia etmekte ve günahkârların suçunu hafifleterek onları Araf'ta bekletmekten kurtardığını iddia ediyor, aynı zamanda ölen kişinin ruhunun bedenden ayrıldığı zaman da hiç bekletilmeden mezarından ebedi istirahatgâhına gönderilmesi için kutsal meleklerle de emir verme yetkisi olduğunu söylemiş oluyordu. Ne İsa Mesih, ne de papa, kimseye kendi arzusu doğrultusunda endüljans dağıtamaz, bu hak ancak ezeli olarak ilahi adalete sahip yüce Tanrı'nındır. Ancak buna rağmen papa endüljans dağıtıyor ve buna da adalet süsü veriyorsa bunun da kabul edilmesinin mümkün olmadığını, endüljansın olmadığını, hak olmadığını, papanın da böyle bir yetkiye sahip olmadığını belirtir. Buna ilaveten, endüljansın hak olduğu kabul edildiği takdirde, papa zamanında mahkum (condemn) edilen bir kişinin mahkumiyetinden ötürü papanın sorumlu olması gerektiğini söyler. O kişinin kurtuluşu için elinde yeterince imkan olduğu halde (endüljans) ve önünde her hangi bir engel olmadığı halde, belki de sırf kendi tembelliğinden ötürü papa o insanın mahkumiyetine göz yumarak kurtarmayı ihmal etmiştir. Bu durumda suçlu papadır. Bunları ifade ettikten sonra da bunun mümkün olmadığını şöyle izah eder: "Endüljansı kabul etmek mümkün değildir çünkü bir insanı affetme yetkisi sadece Tanrıya mahsustur. İsa, insanlığın kurtuluşu için çok büyük acılara katlandı ve bizim inancımıza göre de kişi, sahip olduğu mutluluklara ancak İsa'nın bu çilesi sayesinde ulaşmıştır. Eğer ki İsa'nın endüljans yetkisi olmuş olsaydı onca çileye katlanmaz bunu kullanırdı, madem kullanmadı, bu durumda da iki sonuçla karşı karşıyayız: Ya İsa ve havarileri böyle bir yetkiden yoksundu, ya da yetkileri olduğu halde bunu Hıristiyan cemaatin aleyhine olacağını bildikleri halde kullanmadılar. Böyle bir sonuca varmak ne büyük saçmalık olur. Böyle bir sonuç İsa'nın misyonuna aykırı olduğu için endüljansın olmadığını bir kez daha yineliyoruz. Böyle bir sonuca varmak ne büyük saçmalık olur!" şeklinde görüşünü özetler.²³⁵

---

²³⁴ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s. 23-24

²³⁵ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 221, Margaret Coxe *Life of John Wycliffe*, Le Bas *Life of Wiclif*, P.F.Tytler *Life of Wickliffe*.

3.4. Sakramentler (Hıristiyan Ayinleri)

Ayin kelimesinin Kilise dilindeki karşılığı *messe*'dir. Messe kelimesi Latince kökenli olup *missa* kelimesinden gelmiştir ve genellikle "evharistiyanın topluca kullanılması" anlamında kullanılmaktadır. Ancak daha geniş manada ve bütün ayin çeşitlerini kapsayacak şekilde ifade etmek için sakrament kelimesi kullanılır.

Sakrament, "Hıristiyanların kendi kurtuluşları için İsa'nın acı çekişi (passion), ölümü ve dirilişini ifade eden paskalya sırrına iştirak etmeleri amacıyla İsa Mesih tarafından kurulan bir alamettir" diye tarif edilmektedir.²³⁶

Bir başka tarife göre ise sakrament (kilise sırları), "Sayelerinde tanrısal yaşamın Hıristiyanlara bahşedilmiş olduğu kilise sırları Mesih tarafından tesis edilerek Kilise'ye emanet edilmiş lütfun gözle görülür etkili işaretleridir. Her ne kadar Yeni Ahit'te sakramentlere atıflar olsa da ilk dönem Hıristiyan ritüellerinin şekillerine dair elde çok az bilgi mevcuttu. Ancak geç olsa da 2. yüzyıl kaynaklarında kısıtlı bilgiye ulaşılabilmektedir. 4. yüzyıla gelindiğinde ise sakramentler daha detaylı ve sistemli hale gelmekte fakat sayıları henüz kesinlik kazanmamıştır. Resmi olarak sayılarının yedi olarak belirlenmesi batıda 12. yüzyılda doğuda ise 17. yüzyılda olmuştur.²³⁷

Hıristiyan tecrübesinin sembolik sayılarından olan yedi rakamından hareketle, yaşayan Mesih'in paskalya'sına girebilmek için yedi sakramentin gerekli olduğuna karar verilmiştir.²³⁸ Bunlar Hıristiyanlığa giriş sırları olan vaftiz, güçlendirme (krismasyon-konfirmasyon), evharistiya; iyileştirme sırları olan tövbe ve barışma, hastalara yağ sürme (meshetme); Hıristiyanların hizmetinde olan ve onların birliği için gerekli olan ruhbanlık ve evlilik sırları şeklinde sıralanabilir.²³⁹

Wycliffe'in Roma Kilise'sinin saydığı sakramentleri tanıdığı, onlardan bahsettiği yazılarında sakramentlerin sayılarının yedi olduğunu zikretmesinden çıkarabiliriz. Fakat onun sakramentlerden anladığı ile Kilise'nin kast ettiği şeyin aynı şey olduğunu söylemek güçtür. Wycliffe bunları Tanrı'yı ve İsa'yı hatırlatan simgeler olarak görür ("a token that may be seen, of a thing, which may not be seen with any bodily eye").

²³⁶ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 110

²³⁷ Monika K. Hellwig, *Sacrament: Christian Sacraments*, ER, Second Edition, XII, s. 7959

²³⁸ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s.111

²³⁹ *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri özet*, s. 72

Wycliffe bütün sakramentlere aynı değeri atfetmediği gibi hepsini de kurtuluş için aynı ölçüde gerekli görmemektedir.²⁴⁰ Tanrı tarafından bildirilmeyen veya onun kanununda yer almayan hiçbir gelenek veya ayin(merasim)in kabul edilmemesini ve kiliseye faydası olmayan çeşitli ayinlerle kilisenin yük altına sokulmaması gerektiğini savunur.²⁴¹

3.4.1. Evharistiya

Grekçe *eucharistia* kelimesiyle ifade edilen ve “komünyon” (kutsal sofrası) ismiyle de anılan evharistiya, “Tanrı’ya şükür duasında bulunma” manasına gelmektedir ve Mesih’in havarileriyle yediği son akşam yemeğinin hatırasına kutlanmaktadır.

Hıristiyanlıktaki en büyük sakramentin genel ismi olan evharistiya kelimesine Yeni Ahit’te geçmemekle birlikte, onun yerine Lord’s Supper isminin kullanıldığı görülür. Evharistiya, Pavlus’un 1. Korintlilere Mektup’unda (11, 23) ve Matta, Markos ve Luka İncillerinde detaylarda farklılıklar görülse de temeli İsa anısına yapılan ve onu hatırlatmakta olan ekmek ve şarap ayinini ifade etmektedir.²⁴² Evharistiya bütün Hıristiyanlar tarafından İsa’nın insanlığı kurtarmak için ölmesi ve İsa’nın yeniden dirilmesi olarak anlaşılırken bu temel noktadan sonra, evharistiyanın içeriği, gerçek manası ve neyi ihtiva ettiği gibi hususlar Hıristiyanlık içerisinde sürekli tartışma konusu olmuştur.²⁴³

Katolik Kilise’si evharistiyayı “Rabbimiz İsa’nın Haç üzerindeki kurbanının yeniden gelinceye dek yüzyıllar boyunca sürmesi için Kilisesine kendi ölümünü ve dirilişini ansın diye emanet ettiği Bedenin ve Kanının Kurbanıdır” şeklinde tanımlar. Hıristiyanlar İsa’nın evharistiya sırrını, havarileriyle yediği son akşam yemeğinde İsa’nın ekmeği bölerek havarilerine “Alın ve yiyin, bu sizin için feda edilecek bedenimdir” sonra da şarap kasesini alıp, “Alın ve hepiniz için, bu kase sizin ve bir çoğunuzun günahlarının affı uğruna akıtılan kanımla gerçekleşen yeni ve ebedi Ahit’tir. Bunu beni anmak için yapın” sözleriyle tesis ettiğine inanırlar.²⁴⁴ Evharistiya tüm

²⁴⁰ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 339

²⁴¹ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 59

²⁴² Geoffrey Parrinder *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford, 1998, s. 97

²⁴³ Monika K. Hellwig, *Eucharist*, ER, Second Edition, V. s.2876

²⁴⁴ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınlar, İstanbul, 2004, s. 82

Hıristiyan yaşamının kaynağı ve doruk noktasıdır. Zira imanlılar tüm dua ve Salih amellerini, sevinçlerini ve acılarını evharistiya ayinine taşımaktadırlar.²⁴⁵

Katolik Kilise'si, Mesih İsa'nın evharistiya ayininde hangi şekilde bulunduğu dair şunları söyler: “ İsa Mesih'in evharistiya'da hazır bulunması eşsiz ve kıyas kabul etmez bir olaydır. İsa ayinde gerçek, reel ve maddi şekilde mevcuttur: Vücutuyla, Kanıyla, Ruhuyla ve Tanrılığıyla. Evharistiya'da Mesih İsa Tanrı ve insan olarak bütünüyle ekmek ve şarap görünümünü altında gizemsel bir biçimde mevcuttur”. Katoliklikte kabul edilen fakat diğer mezheplerce reddedilen transubstantiation konusunda ise Kilise, “Evharistiya'da ekmek ve şarap dönüşüme uğrayarak ekmeğin bütün tözü Rabbimiz Mesih'in Bedenine ve şarabın tözü de Mesih İsa'nın kanına dönüşür. Bu dönüşüm evharistiya duası sırasında, Mesih İsa'nın sözlerinin etkisiyle ve Kutsal Ruh'un eylemiyle gerçekleşir. Ama yine de ekmeğin ve şarabın gözle görünür biçimleri, kısacası 'evharistik görünümü' değişmeden kalır. Ekmeğin bölünmesiyle İsa'nın bedeni bölünmez, Mesih İsa eksiksiz bir biçimde ekmek ve şarabın her zerresinde bulunmaya devam eder. Mesih İsa'nın evharistiya'daki varlığı, ekmek ve şarabın maddi niteliği korunduğu sürece onlarda bulunmaya devam eder. Bu sebeple kilise kutsal ekmeği, törende müminlere sunar ve ona büyük saygı gösterebilir diye saklandığı kutsal dolapta tapınmaya davet eder” der.²⁴⁶

Evharistiya ile Hıristiyanların Baba'nın sağında oturan Mesih'le, cennetteki Kilise'yle, Meryem Ana'yla ve tüm azizlerle şimdiden birleştiğine, ebedi yaşamı arzulattığına, gurbetteki yaşamda Hıristiyanları güçlü kıldığına, cennetin bütün lütuf ve kutsamalarına gark ettiğine inanılır. Bu doğrultuda Antakyalı İgnatius, “Evharistiya'da bir ölümsüzlük ilacı, ölümün panzehiri ve Mesih İsa'da sonsuza dek yaşamak demek olan bu aynı ekmeği bölüp yemekyiz” der.²⁴⁷

3.4.1.1. John Wycliffe'in Evharistiya'ya Dair Görüşleri

“Evvela bu sakrament, ekmek hüviyetinde İsa'nın bedenidir. Takdis merasiminde İsa, bu benim bedenimdir demiştir. Buradaki zamir (*this*) İsa'nın eline aldığı ekmeği işaret eder, sonraki gelen zamir (*my*) de ekmeği işaret eder, yani “bu=benim=ekmek”,

²⁴⁵ Erbaş, a.g.e., s. 118

²⁴⁶ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 84

²⁴⁷ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 86

“this=my=bread” Eğer *bu(this)* zamiriyle, İsa’nın eline aldığı, böldüğü ve yemeleri için havarilerine verdiği ekmeğ kastedilmemişse, havariler, İsa’nın “bu benim bedenimdir” sözlerinden nasıl olurda, ekmeği anlar. Bu cümleden başka bir şeyin anlaşılması da güçtür çünkü henüz kutsal sözler söylenmemiş ve ekmeğ halen ekmeğdir, yani manevi olarak da form değiştirmemiştir. Bu görüşümüz Matta ve Markos’ta geçen ifadelerle desteklenmekte, Matta’da İsa havarilerine bardaktan içmelerini emreder, onlar da içer. Markos’da da, “ Bardağı eline aldı, şükretti, bardağı havarilere verdi, hepsi de ondan içti” ifadesi geçmektedir. Korintlilere Mektup’ta geçen “bu ekmeğten yediğiniz sürece” ifadesi de bu görüşü desteklemektedir. Bütün bunlardan sonra ya İncil yazarlarının bizleri aldattığını ya da, havarilerin “bu benim bedenimdir” cümlesinden ekmeğe işaret edildiğini anlayarak İsa’nın kendilerine sunduğu ekmeğten yediklerini anlarız. Bu sözlerden, İsa’nın elinde havarilere doğru uzattığı ekmeğten başka bir şeyin anlaşılması alakasızlık olur. Eğer İsa ekmeği değil de gerçek bedenini kastetmiş olsaydı o zaman “bu benim bedenim, bedenimdir” demesi gerekirdi. Ama bunu söylemesi de yersizdir, çünkü İsa’nın bedenini havariler zaten tanıyor, ayrıca zikretmesine gerek yoktur. Buna ek olarak, İsa “yiyin” diye emrettiğinde, havariler ekmeği koparıp yemişlerdir. Eğer ki, İsa ekmeği kastetmemişse, o halde emir üzerine havarilerin ekmeği alıp yemeleri emirle alakasız bir durum olmaz mıydı? Şarapla ilgili kısma gelecek olursak, kastedilenin şarap olduğu da ortadadır. Markos’ta geçtiği gibi “bu benim kanımdır” derken, İsa’nın, mecazı mürsel yoluyla bardaktan ziyade, bardağın içindeki şarabı kastettiğinde şüphe yoktur. Şarap değil de bardağı kastettiğine inanan bir tane Katolik yoktur. İncil’de, özellikle de İsa’nın sözlerinde herhangi bir tutarsızlık ve imkansızlık olmayacağına göre İsa’nın her sözü (keyfiyetini bilemeyiz) doğrudur ve en mükemmel haliyle “katoliktir”, o halde İsa bu ekmeğın bedeni olduğunu söylemişse, bunun hakikat olduğu ortadadır”.²⁴⁸

İncil’deki ifadeler bu sakramentin, sonradan İsa’nın bedeni olacağını veya sakramental olarak İsa’nın bedeninin bir şekli olduğunu değil, doğrudan ve o andan itibaren İsa’nın bedeni olduğunu söylüyor. Buna göre, bizler de her hangi bir kuşku duymaksızın, kutsal olan bu ekmeğın, İsa’nın gerçek bedeni olduğuna iman etmeliyiz. Buna iman etmekle beraber ekmeğın İsa’nın bedeni olduğu kadar, ekmeğ olduğunu, ekmeğ olarak kaldığını ve aynı anda hem İsa’nın bedeni hem de ekmeğ olduğunu görebiliriz. Bunda herhangi

---

²⁴⁸ John Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 172

bir tenakuz yoktur; bir kimse, bir makama geldiği zaman, her zamanki kişiliğinden bir şey kaybetmez. Kişi her haliyle aynı kişidir, sadece belli bir şekilde derecesi yükselmiştir. Dolayısıyla, ekmek de papazın sarf ettiği kutsal sözlerle İsa'nın gerçek bedenine dönüşür, ancak ekmeğinden bir şey kaybetmez, çünkü ekmeğin tabiatı bozulmamış olup sadece daha kutsal ve yüce olana yükseltilmiştir. Çünkü hakikatte ekmek ekmektir, ancak kutsal sözlerin söylenmesiyle sakramental olarak İsa'nın bedenine dönüşmüştür. Ekmeğin hangi şekilde İsa'nın bedeni olduğuna gelecek olursak- ki hakikat de budur ve bunu sıkıca bağlanıp inanmalıyız- çünkü yalan söylemesi düşünilemeyen Rab İsa bunun böyle olduğunu bizlere bildirmiştir.²⁴⁹ *Yaratılış*'ta yedi mısır başağı ile yedi besili ineğin, yedi bereket yılı olduğunu bildirir. Augustine'in dikkat çektiği gibi Kutsal Kitap, bize bunların yılları temsil eden şeyler değil, yılların kendisi olduğunu söyler. Luka İncil'inde, bu sakramental ekmek, beni etkin bir şekilde hatırlatmak için yenmelidir dercesine, "Bunu beni anmak için yapın" denmiştir. Aynı şekilde Korintlilere 1. Mektup XI'ta, Pavlus benzer bir şekilde "bu bardak" der ki, buradaki bardağın da mecazen bir şeyi temsil ettiğinde şüphe yoktur, çünkü Markos'ta İsa'nın: "Bu benim kanımdır" dediği ve bu sözlerle de yukarıdaki ile aynı şeyler kastedildiği bilinmektedir. Zira bir Katoliğin, ekmeğin İsa'nın bedeni olabileceğini, mecaz kullanmaksızın idrak etmesi mümkün değildir. Hiç şüphe yok ki, "bu benim bedenimdir" ifadesi mecazdır ve buna benzer mecazlar sıklıkla Kutsal Kitapta görünür. Evveli hakikat olan İsa ve dört İncil yazarı bu ekmeğin İsa'nın bedeni olduğunu söylüyor. Bu konuda ya Kitabın kutsallığından vazgeçeceğiz ya da duyularımıza ve muhakememize güveneceğiz.²⁵⁰

Sonuç olarak Wycliffe evharistiya ayininde var olan ekmek ve şarabın bizatihi İsa'nın gerçek bedeni ve kanı olmadığına ancak onun bedeninin ve kanının birer simgesi olduklarına ve bu sebeple ayinde ekmek ve şaraba yer verildiğine inanmaktadır. Bunun yanı sıra ekmek ve şarabın gerçek beden ve kan olduğu düşüncesiyle onlara tapınmanın ise putperestliğe yol açacağı kanaatindedir.

---

²⁴⁹ Wycliffe, a.g.e.,s. 180

²⁵⁰ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 178

3.4.1.2. Transubstantiation

Roma Kilise'sinin doktrinleri arasında Wycliffe'e göre en tehlikeli ve zararlı olanı *transubstantiation* doktriniydi. Doktrinin ilk çıkış noktası araştırıldığında, kilisenin ilk dönemlerinde görülmediği sonraki dönemlerde dine sokulan heretik eklemelerden olduğu görülmektedir. Bu doktrin açıktan ilk defa Fransız bir keşiş tarafından öğretilmiştir. Bu öğretiye göre, evharistiyada takdis edilen ekmek ve şarabın dış görünüşünün olduğu gibi kaldığı ama bu görüntünün altında, İsa'nın haç üzerinde can veren bedeni ve kanı, gerçek ve cismani olarak mevcut olduğu öğretilmekteydi. Papalık da söz konusu doktrinin kendisine katacağı fazladan otoritenin kısa sürede farkına vararak yayılmasında bir sakınca görmemiştir.²⁵¹ Roma Katolisizmi ve Doğu Ortodoks Kilisesi, takdis edilen ekmek ve şarabın gerçek manada İsa'nın bedeni ve kanına dönüştüğünü savunurlar. Dönüşümün nasıl gerçekleştiği konusunda fikir ayrılığına düşse de, birçok Hıristiyan, İsa'nın bu ayin esnasında çok özel bir şekilde tecelli ettiği kanaatine sahiptir.

Wycliffe'in transubstantiation öğretisine karşı olduğu bilinmekle beraber, 1381 senesinde Oxford'da verdiği derslere kadar bu öğretiyi açıktan reddetmediği görülmektedir. Bu tarihten itibaren kaleme aldığı yazılarla görüşlerini ortaya koyar. Ona göre "her ne kadar takdis merasiminde sarf edilen sözler, evharistiyada kullanılan ekmek ve şaraba özel manada bir kutsiyet atfetse de, yine de kürsü (atlar) de görülen takdis edilmiş ekmek, ne İsa'dır ne de onun bir parçasıdır. Onlar ancak İsa'nın etkin bir işaretidir" der.²⁵²

John Wycliffe, transubstantiation doktrinini zamanla ortaya çıkmış bir bidat olarak görür ve felsefi olarak da saçma olduğunu savunarak İsa'nın bedeninin mucizevî bir şekilde ekmek şekline dönüşmesini²⁵³ şu sözlerle reddeder: "Bu doktrinin imkansız ve sapkınca bir şey olduğu konusunda kanaatim kesindir. Transubstantiation'ı kabul ettiğimizde evvela, İsa'nın bedeninin, ekmeğin geçirmesi muhtemel tüm değişimleri geçireceğini söylemek lazım gelir. Sonrasında İsa'nın bedeninin, sırf ayini yöneten papaz değil, ekmeği pişiren fırıncı tarafından da yapıldığını söyleyerek hata sayısı artar. Bu durumda İsa birçok bedene sahip olur ve ekmek için öngörülebilecek her vaziyet

²⁵¹ Margaret Coxe, *Life of Wycliffe*, s. 181

²⁵² Margaret Coxe, s. 187

²⁵³ A. G. Dickens, *The English Reformation*, William Collings, Glasgow 1971, s. 41

İsa'nın bedeni için de öngörülebilir. Bir fare İsa'nın bedenini yiyebilir, ekmeğin gibi İsa'nın bedeni de çürüyebilir, kokuşup kurtlanabilir, bu ayini yöneten bir papaz da herkesin huzurunda İsa'nın boynunu ve kaburgalarını pekala kırabilir. Katolik itikadına bu kadar ters ve zarar verici bir başka şey daha olabilir mi? Sonuç ortadadır; iki ayrı tabiat tek bir şahısta özdeşleştirildiği zaman, bir tabiat için söz konusu olması muhtemel olan şey diğeri için de söz konusu olur. Bu anlamda Tanrı ve İsa da öz itibarıyla bir olduğuna inandığımız için, İsa ile beraber Tanrı'nın da haça gerildiğine, öldüğüne ve gömüldüğüne inanmak zorunda oluruz. Bundan daha sapıkça bir şey düşünülebilir mi? Ayrıca her Kilise'nin, kendisine her türlü adi vasfı atfedebileceği, kendilerine ait bir tanrıları olur. Bu sefer de Tanrı, kâinattaki en basit şey konumuna düşer. Sonuç olarak "bu bedenim bedenimdir" sözü mecazı olarak anlaşılmalı, ekmeğin üç veya daha fazla parçaya bölündüğünde, her bir parça gerçekte İsa'nın bedeni olmayıp sadece mecazen öyledir. Bu tıpkı birden fazla aynada aynı yüze bakmak gibidir. Farklı farklı aynalarda birçok yüz görürüz ama hakikatte o tektir, diğer gördüklerimiz asıl yüzün birer suretidir". Ekmeğin takdis edilerek icra edildiği Kiliselerde İsa'nın bedeninin ekmeğin indirildiği gibi bir şey de anlaşılmalıdır. O halen gökyüzündeki saygın, kutsal yerinde durmaya devam eder. Ekmekte İsa'nın ancak manevi varlığı mevcuttur. Dolayısıyla takdis edilen ekmeğin gördüğümde ona şartlı olarak ibadet eder, ancak ve ancak yücelerdeki Tanrı İsa'nın bedenine tüm benliğimle tapırım.²⁵⁴ Aziz Austin'in dediği gibi, nasıl ki İsa aynı anda hem Tanrı hem insansa, merasimde takdis edilen ekmeğin de hem İsa'nın bedeni hem de ekmektir. Ancak mecazi olarak İsa'nın bedeni iken, gerçek manada ekmektir.²⁵⁵ Fakat yine de bu merasimle bir şekilde bir değişimin olduğunu söyler. Bu değişimle İsa'nın evharistiyada var olduğunu kabul eder fakat bu varlığın mahiyetinin nasıl olduğunu açıklamaz, İsa'nın evharistiyada sadece mecazi ve sakramental olarak var olduğunu söylemekle yetinir. Evharistiya merasiminde bir çok gizemli noktanın olduğunu, bunların ne inkar ne de tasdik gerektirdiğini, sadece mütevazî bir saygı gerektirdiklerini söyler.²⁵⁶

Şöyle bir genellemeyle:

1. Ekmeğin kokuşabilir veya bir fare tarafından yenilebilir

²⁵⁴ John Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, Rob, s. 168

²⁵⁵ Tytler, *Life of Wickliff*, s. 145

²⁵⁶ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s.343

2. Aynı ekmek İsa'nın da bedenidir.
3. O halde isa'nın bedeni de kokuşur veya yenabilir

sonucuna ulaşamayız. Genellemelerde, İnsan türü Petrus'u içerebilir, aynı insan tür Pavlus'u da içerebilir, ama bunu sonucunda Petrus'un Pavlus olduğunu söyleyemeyiz, ancak bu iki şahsın insan olmak bakımından aynı türden olduğunu söyleyebiliriz. O halde sakramental olan ekmeğin mecazen İsa'nın bedeni ise ve o ekmek de fırında pişirilmişse, İsa'nın da bedeninin fırında pişirildiğini söyleyemeyiz²⁵⁷ İsa'nın bir beden olarak orada bulunduğunu ancak bu bedenin cismani bir beden olmadığını, cismani olarak orada olanın İsa değil, ekmek olduğunu söyleyebiliriz.²⁵⁸ “Takdis merasiminde ekmek ve şarap kendi şekil ve özelliklerini korumaya devam eder”.

Wycliffe'in transubstantiation meselesine neden şiddetle karşı çıktığını anlamak için bilinmesi gereken birkaç husus var. Bir parça ekmeğin Tanrı yerine konularak takdis edilmesini Wycliffe apaçık putperestlik ve sapkınlık olarak niteler. Kendisinin yaratıcısı olan yaratıcıyı yeniden yaratmaya kalkışan papazın hareketini ise “küfrün son noktası” olarak tasvir eder. Ona göre bu doktrin, şeytanın, her türlü menfur şeyi dine sokmak için kendine alet edindiği ilk adımdır. Bu doktrine karşı çıkmasının ise, insan akli ve irade özgürlüğünün savunulması demek olduğunu vurgular.²⁵⁹ “Transubstantiation'a inanacak olursak, bugün tanrı olarak kabul etmediğimiz ve tazim etmediğimiz ekmek ve şarabın yarın Tanrı olacağına mı inanacağız? Kendi başına bir ruha sahip olmayıp tarlada biten bir başağın gün gelip de Tanrı olduğunu mu söyleyeceğiz? Bütün bunları söyledikten sonra da halen Tanrı'nın ezel ve ebet olduğunu mu savunacağız?” der²⁶⁰ Görüldüğü gibi sadece Wycliffe'in bu sözleri bile onun transubstantiation meselesine nasıl baktığını anlamak için yeterlidir.

Wycliffe yazılarında ekmekten Tanrı'nın bedeni diye bahseder ve kutsadığını söyler ancak buradaki kutsama sakramental anlamda bir kutsamadır. Takdis merasiminden sonra da ekmeğin ekmek olarak kaldığını, başka bir şeye dönüşmediğini ve ancak sakramental bir şekilde İsa'nın bedeni olduğunu kabul eder.²⁶¹ Wycliffe “Her ne kadar

---

²⁵⁷ John Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 184

²⁵⁸ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 168

²⁵⁹ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 59

²⁶⁰ Thomas Murray, *Life of John Wycliffe*, s. 142

²⁶¹ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 60

ayın sırasında sarf edilen sözler, ekmek ve şaraba, gizemli ve bir o kadar kendine has bir saygı yüklese de, açıkça ekmek ve şarabın 'İsa olarak veya İsa'nın herhangi bir parçası olarak algılanmaması gerekir. Ekmek ve şarap, İsa'yı temsil eden etkin birer işaretir ancak" der.²⁶²

3.4.2. Vaftiz

Grekçe *baptisma* veya *baptismos* kelimelerinden gelmekte olup "suya daldırma" demektir. Yeni Ahit'te "suya daldırma" ile yıkama, arıtıp temizleme" anlamları da mevcuttur.(Markos 7:4; Luka 11:38)²⁶³

Vaftiz edilen kimse Mesih'in ölümüne gömülmüş ve onula birlikte "yeni bir insan" olarak dirilmiş olur. (2. Kor. Mek., 5,17) Bu sırta aynı zamanda "Kutsal Ruh'ta yenilenme, yeniden canlanma (Tit., 3,59 banyosu ve "aydınlanma" denir, çünkü vaftiz edilen kişi "ışığın çocuğu" olur. Haça gerilen İsa'nın delinen böğründen akan kan ve su yeni yaşamın sırları olan vaftizle evharistiyayı belirtir. İsa dirildikten sonra da havarilerine şu görevi verir, "Gidin bütün ulusları benim şakirdim yapın, onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin"(Matta 28,19).²⁶⁴

Vaftizin temel ritisi, adayı suya batırmak ya da baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adını anarak adayın başından aşağı su dökmektir. Daha önce vaftiz edilmemiş her kişi vaftiz edilebileceği gibi vaftiz töreninin de genellikle rahip veya piskopos tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği fakat gerektiği durumlarda bu vazifeyi herkesin yapabileceğine inanılır. Yeter ki yapılan vaftiz, Kilise'nin yaptığı gibi kurallara uygun olarak yapılsın ve vaftiz esnasında adayın başına su dökülürken "Seni Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz ediyorum" sözleri söylenmiş olsun. Asli günah lekesiyle doğmuş bebeklerin de karanlıklardan kurtulmaları ve Tanrı çocuklarının özgürlük egemenliğine girme hakları" olduğu için, onların da bebekliklerinde vaftizleri gerçekleştirilir.²⁶⁵ II. Vatikan Konsili'ne (1965) kadar Katoliklerde bebek doğumunun

---

²⁶² Vaughan, Tracts and Treatises, s. 47

²⁶³ Ali Erbaş, *Hristiyanlık*, s. 111

²⁶⁴ *Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 79

²⁶⁵ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 80

hemen ardından vaftiz edilir, on, on iki yaşlarında ise vaftizi kuvvetlendirme sakramentini yerine getirilirdi.²⁶⁶

Katolikler vaftizin kişinin kurtuluşu için gerekli olup olmadığı sorusuna, inançları yüzünden ölenler (kan vaftizi), vaftiz olmaya çalışanlar (katekumenler) ve hatta tüm insanlar lütfun etkisiyle, Kilise'yi ve Mesih'i bilmeseler bile, Tanrı'yı arar ve Onun iradesini yerine getirmeye çalışırlarsa (istek vaftizi), vaftiz olmamalarına rağmen kurtulurlar. Çünkü Mesih tüm insanların esenliği için ölmüştür. Vaftiz edilmeden ölen bebeklerin durumu için kilise "Tanrı'nın bağışlayıcılığına güvenilmesi gerektiğini" söyler.²⁶⁷

Vaftizle birlikte ilk günah, her türlü kişisel günah ve günahattan dolayı gelecek cezalar silinir. Kutsallaştırıcı lütuf sayesinde insanı Üçlü-Birlik'in (teslisin) Tanrısal yaşamına sokar, aklayıcı lütuf sayesinde de insanın Mesih'le bütünleşmesini ve onun kilisesine girmeyi sağlar. Mesih'in rahipliğinden pay almasını ve bütün Hıristiyanlarla birlik oluşturmasını sağlar. Ona Kutsal Ruh'un armağanlarını ve ilahi erdemlerini bahşeder. Vaftiz olan kimse ebediyen Mesih'e ait olur, Mesih'in silinmez mührüyle damgalanmış olur. Kişi vaftiz olurken, Rabbe sadık bir yaşam süren bir azizin de adını alarak, Tanrı nezdinde o azizin aracılığını da güvence altına almış olur.²⁶⁸

3.4.2.1. John Wycliffe'in Vaftiz'e Dair Görüşleri

Matta İncil'inin son bölümünde İsa, havarilerine: "Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla *vaftiz* edin." Resullerin İşleri 8'de, "Filipus, hadımı *vaftiz* etmeden önce, havarilerin insanları takdis etmeden yaptıkları gibi, imanla ilgili bilgiler verdi, İsa'yla ilgili Müjdeyi bildirdi".

Vaftiz sakramentinin (gizeminin) inanan kişi için ne denli önemli olduğunu, Yuhanna İncili 3'te geçen, İsa'nın Nikodim'e sözlerinden anlayabiliriz: "Sana doğruyu söyleyeyim, bir kimse sudan ve Ruh'tan doğmadıkça Tanrı'nın Egemenliği'ne giremez." Bu sebeple, Hıristiyanların geleneksel olarak vaftiz edilmelerinin dayanağı İncil otoritesidir. Vaftiz müessesini İsa'nın kendisi tesis etmiştir, o halde vaftizi sağduyulu bir şekilde devam ettirmenin hiçbir sakıncası yoktur.

²⁶⁶ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan yayınları, İstanbul 2004, s. 116

²⁶⁷ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 80

²⁶⁸ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s.81

Kilise, vaftiz için her hangi bir su değil, saf su ister; süresi de önemli değildir, bir sefer içine dalmak, iki sefer içine dalmak veya suyun kafanın üstünden dökülmüş olmasının bir önemi yoktur, ancak merasim mekanın ruhuna uygun bir şekilde yerine getirilmelidir. Bir kimse hakiki manada vaftiz edilirse, vaftiz o kişideki günahları yok eder.

Buraya kadar anlatılanlardan, görünüşteki işaret ve sembollere bu kadar hararetle karşı çıkan İsa Mesih'in, nasıl olur da kurtuluş için bu türlü bir yıkamayı elzem görür sorusu akla gelebilir. İnanan bir aile, İsa'nın emri doğrultusunda vaftiz olması için çocuğunu Kilise'ye getirir, ancak suyun veya lazım olan herhangi başka bir şeyin eksik olması durumunda (hazır bulunan herkesin halisane duygularla orada hazır olmaları durumunda bile) çocuk vaftiz edilemez ve sonrasında da ölürse, ne o çocuğun ne de orada bulunan kişilerin, cezayı gerektirecek bir günah işlememelerine rağmen mahkûm edileceğini iddia etmek biraz zor görünmekte, böyle bir şeye inanmak Tanrı'nın liyakatine ve merhametine nakısa getirmektedir. Aynı şekilde, Eğer inananların çocukları böyle bir sebepten ötürü helak olacaksa, Tanrı'nın şefkati ve merhameti nerede kalıyor? Halbuki Hıristiyanlığın temel kurallarına göre, İsa Mesih'in itaati ve çilesi sebebiyle, Tanrı, cezalandırmaktan ziyade mükafatlandırmaya daha hazırdır.

Wycliffe şekil ve sembollerin kullanımına ilişkin itirazlar için İsa'nın, işaretlerin kullanımını değil onların suiistimalini reddettiğini bildirir. Çölde Sayım 21: “Rab Musa'ya: “Bir yılan yap ve onu bir direğin üzerine koy. Isırılan herkes ona bakınca yaşayacaktır” dedi. Böylece Musa tunç bir yılan yaparak direğin üzerine koydu. Yılan tarafından ısırılan kişiler tunç yılanı bakınca yaşadı.” Buna göre İsa Mesih de, kendisi günah işleme ihtimali olmadığı halde, bizim yılanımız olarak günahı yüklenmiş ve çarmıha gerilmiştir. Eski (asli) günahın/yılanın zehiriyle zehirlenenler de İsa'nın çarmıha gerilmiş haline bakmak suretiyle iyileşecek, manevi olarak tamam olacaktır. O halde İsa, hem eski kanun hem de yeni kanun çerçevesinde örnekler vererek şekil ve sembollerin kullanılmasına karşı olmayıp sadece suiistimallerini reddetmektedir.

Wycliffe, Kilise'nin üç türlü vaftize sahip olduğunu söyler: “Su ile vaftiz, kan ile vaftiz, ateş ile vaftiz. Su ile olan vaftiz, sıklıkla bahsedilen ve maddi su ile yapılan vaftizdir. Kan ile vaftiz ise şehitlerin ruhlarının temizlendiği vaftizdir. (İsa için öldürülen çocukların kurtuluşa eremeyeceğini söyleme cüretinde bulunmaz). Ateş ile vaftiz ise,

her ruhun kurtarılması için gerekli olan ve Kutsal Ruh tarafından yapılan vaftiz türüdür. Zikredilen ilk iki vaftiz, üçüncü vaftiz çeşidi için gerekli olan ve ona hazırlık mahiyetinde olan vaftizlerdir. O halde, gözle görülmeyen bu vaftizle vaftiz olan bir kişi hiç şüphesiz ki vaftiz olmuş ve günahattan arınmıştır. Üçüncü çeşit vaftizin olmaması halinde, diğer iki vaftiz olsa bile, bu vaftizler ruhun kurtuluşu için yetersizdir. Kutsal Ruh tarafından yapılan vaftiz, duyulara hitap etmediğinden, dolayısıyla bizler tarafından da bilinemeyeceğinden, bir insanın sadece vaftiz şekline bakarak o kişinin kurtuluşa erip eremeyeceği konusunda karar vermek son derece cüretkar bir şeydir. Sonuç olarak, su ile vaftiz olan bir çocuk inayetten pay sahibi olduğu ölçüde, üçüncü çeşit vaftiz ile vaftiz edilmiş kabul edilir. Aynı şey şehitler için de geçerlidir.”

Yuhanna İncili 3'te: “Bir kimse sudan ve Ruhtan doğmadıkça” ifadesi geçmektedir. Wycliffe bu ifadeden İsa'nın yanı başından akıp giden su ve üçüncü çeşit vaftizi anlar, çünkü İsa uğruna, hayatını kaybeden birisinin su ile vaftiz edilemese bile kurtuluşa ereceğinden şüphe etmez. Dolayısıyla su ile ve ateş ile vaftiz (Kutsal Ruh'un kişinin yüreğine inmesi) olmayan kimse (İsa'nın çilesi ile günahattan arınması) cennetin krallığına erişemeyecektir, İsa ve Kutsal Ruh, kişiyi günahattan arındırmadıkça kişi düşkünlükten kurtulup mutluluğa erişemez der. Ayrıca insanların yaptıklarının ancak Tanrı onları merhametiyle kabul ettiği takdirde bir öneme sahip olduğunu söyler. Wycliffe, Tanrı'nın kendisine karşı herhangi bir kusur işlememiş olan çocuğu mahkum edebileceği gibi, dilerse onu kurtuluşa da erdirebileceğini, Tanrı her ne yaparsa yapsın, yaptıkların merhametinin bir tecellisi olup tamamen adil olduğunu ve inananlar tarafından da övülmesi, şükredilmesi gerektiğini savunur.²⁶⁹

Sonuç olarak Wycliffe'in vaftizde kutsal yağın gerekliliğini veya suya üç sefer dalma gibi şekilcilileri reddettiğini görürüz. Onun anlayışına göre vaftizde suyun kişinin başından dökülmesi yeterli olup diğer şeyler teferruattır.²⁷⁰ Bebeklerin vaftizini gerekli gördüğü, ihtiyaç halinde onları kadınların vaftiz edebileceğini söylemesinden anlayabiliriz. Fakat vaftiz edilmemiş bebeklerin gelecekteki durumları hakkında da herhangi bir öngöründe bulunmaktan kaçınmaktadır. Ayrıca, vaftizin formalite kısmına çok fazla önem verilerek, Tanrı'ya yapılan ibadetin küçümsenmemesini telkin eder. Rahip tarafından yürütülen ayinle, “ruhumuzun sahibi Tanrı tarafından bizlere verilen spiritüel

²⁶⁹ Robert Vaugahn, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 188

²⁷⁰ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 339

inayetle, ruhları vaftiz eden ve her türlü günahın kirinden insanları arındıran Tanrı'nın kendisidir” der.²⁷¹

3.4.3. Konfirmasyon

Konfirmasyon, kelime anlamı olarak doğrulama, teyit etme, onaylama anlamlarına gelmektedir. Hıristiyan ilahiyatında bu kavram, “vaftizi pekiştirme ayini” olarak uygulanmaktadır. Konfirmasyon bir ‘kilise sırrı’ olup, Hıristiyan’ın, Hıristiyanlığının sorumluluğunun farkında olması anlamını taşımaktadır.²⁷² Daha önce vaftiz olmuş ve Hıristiyan cemaat önünde ilan etmiş olan kimselerini imanları üzerine devam ettiklerini tekit etmeleridir. İmanlarını bu şekilde tazeledikten sonra aldıkları feyzin arttığına inanılır.²⁷³

Hıristiyan inancına göre Eski Ahit’te peygamberler Rabbin Ruhunun beklenen Mesih’e ve Mesih’i bekleyen bütün halka geleceğini bildirmişlerdir. Mesih İsa’nın tüm yaşamı ve misyonu Kutsal Ruh’la tam bir birlik içinde geçiyor. Havariler pentekost günü²⁷⁴ Kutsal Ruh’u aldılar ve “Tanrı’nın harikalarını” ilan etmeye başladılar. Vaftiz olanların üzerine el koyarak Kutsal Ruh’u armağan verdiler. Yüzyıllar boyu Kilise Kutsal Ruh’la yaşadı ve Onu evlatlarına iletmiştir. Vaftizle kişinin aldığı lütfun onaylanıp güçlendirildiği için, batı kilisesinde bu sırra güçlendirme (konfirmasyon), doğu kiliselerinde ise *krismasyon* denir.²⁷⁵

Konfirmasyonun temeli mesh etmedir. Töreni yöneten din adamının (genellikle piskopos) elini adayın alınına koyarak bu sırra özgü kutsal sözler olan “Tanrı’nın armağanı Kutsal Ruh’la mühürlen” demesiyle mesh etme gerçekleşmiş olur. Konfirmasyonun etkisi, Pentekost’ta olduğu gibi, Kutsal Ruh’un akmasıdır. Bu akış ruhta silinmez bir nitelik bırakır ve alınmış olan vaftiz lütfunu büyütür. Tanrı’nın evladı olmayı daha derinlemesine kökleştirir. Mesih’e ve Kilise’ye daha sıkıca bağlanmayı sağlar. Ruh’ta, Kutsal Ruh’un armağanlarını güçlendirir ve Hıristiyanlık inancına

---

²⁷¹ C. W. Le Bas, s. 339

²⁷² Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 119

²⁷³ Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Işık Yayınları, İstanbul 2005, s. 226

²⁷⁴ Pentekost günü: Havarilerin Kudüs’te toplandıkları gün Kutsal Ruh’un onların üzerine inmesi. (Geoffrey Parrinder *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford, 1998 s. 187)

²⁷⁵ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 81

tanıklık etmek için özel bir güç verir.²⁷⁶ Vaftiz günahıtan kurtulmayı, konfirmasyon ise, Tanrı'nın İsa-Mesih aracılığı ile insanlık için yaptıklarına şahitliği sembolize eder. Bu sebeple konfirmasyon, vaftizin tamamlanması ve mükemmelleştirilmesi ayini olarak kabul edilir.²⁷⁷

3.4.3.1. John Wycliffe'in Konfirmasyon'a Dair Görüşleri

Elçilerin İşleri 8'de: "Yeruşalim'deki elçiler, Samiriye halkının, Tanrı'nın sözünü benimsediğini duyunca Petrus'la Yuhanna'yı onlara gönderdiler. Petrus'la Yuhanna oraya varınca, Samiriye'li imanlıların Kutsal Ruh'u almaları için dua ettiler. Çünkü Ruh daha hiçbirinin üzerine inmemişti. Rab İsa'nın adıyla vaftiz olmuşlardı, o kadar. Petrus'la Yuhanna onların üzerine ellerini koyunca, onlar da Kutsal Ruh'u aldılar." İncil'deki bu ifadeden yola çıkarak, vaftizin yanı sıra, havarilerin yaptığı gibi konfirmasyonun da gerekli olduğu sonucuna varılır. Ancak Wycliffe'e göre böyle bir doktrini temellendirmek için bu pasaj yeterli değildir, çünkü vaftiz olanlar, bütün şartları yerine getirilerek yapılan vaftizle vaftiz oldukları için, Kutsal Ruh'u almış oluyorlar, ayrıca rahibin konfirmesine ihtiyaç yoktur. Havariler de kimseye Kutsal Ruh'u bahşetme cesaretinde bulunmamışlardı, aksine Kutsal Ruh'un kendilerine inmesi için dua etmişlerdi. Ancak piskoposların daha önce inayetine erdikleri Kutsal Ruh'un yardımıyla, vaftiz ettikleri kişinin konfirme olması için dua etmesinde ve bu inananın kurtuluşu için dua etmesinde ve bu konfirmasyon merasimine algılanabilir, idrak edilebilir işaretler eklemelerinde bir sakınca görmez. Wycliffe konfirmasyon sakramentinin elzem olduğunu düşünmediği gibi, gençleri konfirme ediyormuş gibi davranan piskoposların onları layıkıyla konfirme ettiğini de düşünmez. Ona göre bir rahibin Tanrı'nın vaadine göre insanlara Kutsal Ruh'u bahşettiğini iddia etmesi, Tanrı'ya karşı küfür ima etmektir.²⁷⁸

Sonuç olarak Wycliffe, konfirmasyonun öneminin gereğinden fazla abartıldığı kanaatinde. Çünkü ona göre bu sakramentin İncil'de açık dayanağı yoktur, daha önemli ve gerekli sakramentlerin üstünde tutulması da bu sebepten doğru değildir.

²⁷⁶ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 81

²⁷⁷ Ali Erbaş *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 119

²⁷⁸ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 193

Konfirmasyon merasimlerinin illaki rahip tarafından yürütülmesi gerektiği inancını da reddeder. Bu tür merasimlerin şeytan icadı olduklarını ve insanları emri altında tutmak isteyen kilise düzeninin ürünü olduğunu savunur.²⁷⁹

3.4.4. Tövbe ve Barışma Sırrı (Penance)

Latince *paenitentia* kelimesinden gelen ve Batı dillerine “penitence” olarak geçen tövbe “sıkıntı içinde olmak, nadim olmak” anlamına gelir. Ayrıca confession kelimesiyle de ifade edilen tövbe, hatadan dolayı vicdanen hissedilmiş bir acıdır ve bir bağışlanma iradesini içine alır. Tövbeyi ifade etmek için ayrıca bir de reconciliation (uzlaşma) kavramı vardır. Burada tövbe eden ile tövbe merasimini idare eden rahibin birleşmesi, uzlaşma ve inayet halini sağlar.²⁸⁰ Kilise dilinde bu sırra aynı zamanda, dine dönme sırrı, tövbe sırrı, itiraf sırrı, bağışlama sırrı, uzlaşma sırrı ve barışma sırrı da denmektedir.

Hıristiyanlık inancına göre, Hıristiyanlığa girişi sağlayan sırlar (vaftiz, evharistiya, konfirmasyon) insanlara verilmiş olan yeni yaşamın günah sebebiyle zayıflayabileceği ve hatta kaybedilebileceği endişesiyle İsa'nın bu sırrı tesis ettiğine inanılır. Tövbe sırrı ile Kilise, iyileştirme ve esenlik işine devam etmiş oluyordu. Mevcut İncillere göre Mesih, muhtelif vesilelerle kendisine iltica edenlerin günahlarını bağışlamakla kalmamış, bu yetkiyi aynı zamanda havarilerine de vermişti: “Göklerin melekutu anahtarlarını sana vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde bağlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülmüş olur”.²⁸¹ “Kutsal Ruh'u alın, kimin günahlarını bağışlamış olursanız bağışlanmış olacak; kimin günahlarını bağışlamazsanız, bağışlanmamış kalacaktır” dedi.²⁸² Kilise inancına göre İsa Mesih günah çıkartma yetkisini Tanrı'nın adaletinin ve merhametinin araçları olan havarilerine, dolayısıyla onların halefleri olan piskopos ve rahiplere tevdi etmiştir. Bu kimseler de günahları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına bağışlarlar. Özellikle aforoz gibi cezalara sebep olan büyük günahları ise ancak papa veya onun yetki verdiği piskopos ve rahipler bağışlayabilir.²⁸³

²⁷⁹ C. W. Le Bas *Life of Wiclif*, s. 340

²⁸⁰ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 121

²⁸¹ Matta 16,19

²⁸² Yuhanna 20, 22-23

²⁸³ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 87

Tövbe sırrı, vaftizle alınan yeni yaşam lütfunun insan fitratının zayıflıklarını ve günah eğilimlerini (dünyevi istekler) yok etmediğinden, işlediği bu günahlardan ötürü İsa Mesih'ten uzaklaşan insanların yeniden İsa'ya yönelmesi ve doğru yolu bulmaları için gerekli olduğuna inanılır. Mesih İsa'nın da Hıristiyanları tövbe etmeye çağırması, onların hayatları boyu süren bir şeydir. Kilisenin içinde de her zaman günahkârlar olacağından, tövbe sırrı kilisenin bitmeyen bir görevidir.

Tövbe sırrında asıl olan *contrition* (içten pişmanlıktır). “Pişman olmuş bir yüreğin” işlenmiş günahlar nedeniyle acı ve tiksinti duyarak bir daha o günahları işlememeye kararlı olmayı ve Tanrı'nın yardımına güveni gerektirir. Böylece Tanrı'nın merhametine olan inanç pekiştirilir. Tövbe sırrının temel öğeleri ise, Kutsal Ruh'un etkisiyle tövbe eden ve buna uygun işler yapan insan, diğeri de bağışlanmanın gerektiği şartları yerine getirerek Mesih adına bağışlayan rahiptir. Tövbe sırrının temelinde günahları rahibe itiraf etmek yatmaktadır. Özellikle büyük günahların mutlak surette itiraf edilmesi gerekmektedir. Kişi bilincinde olduğu büyük günahları itiraf etmedikçe bağışlanma gerçekleşmiş olmaz. Büyük günahlarla birlikte Kilise küçük günahları itiraf etmeyi de tavsiye eder. Küçük günahları da itiraf eden insan kötü eğilimleri ile mücadele etmiş olur, Mesih tarafından iyileştirilmeye ve Ruh yaşamında ilerlemesine vesile olmuş olur.

Tövbekâr olan kimse evvela ciddi bir vicdan muhasebesi yaparak pişman olmalıdır. Eğer bu pişmanlık tanrı sevgisinden kaynaklanıyorsa, bu pişmanlık şekli mükemmel pişmanlık adını alır. Eğer pişmanlık cehennemlik olma korkusundan veya başka nedenlerden kaynaklı oluyorsa bu pişmanlık kusurlu pişmanlık olarak değerlendirilmektedir. Günah çıkartmada alınan kutsamanın günahları sildiğine inanılsa da yine de günahların kefaretinin ödenmesi gerektiği de kabul edilir.

Kilise'ye göre tövbe sırrının neticesinde tövbekârın günahlarının bağışlanması aracılığıyla Tanrı'yla barışması, yani yeniden lütfu kavuşması, Kilise'yle barışması, ölümcül günahlar nedeniyle hak edilen cezadan kurtulması, günahın neticesi olan dünyevi cezanın en azından bir kısmının kalkması, vicdan rahatlığı ve huzurdur.²⁸⁴

---

²⁸⁴ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, s. 87

3.4.4.1. John Wycliffe'in Tövbe Sırrına Dair Görüşleri

Wycliffe, tövbenin, kalbin pişmanlığı (kalp ile tövbe), dil ile itirafı (dil ile ikrar) ve amellerle ifa edilmesinden oluştuğunu söyleyen Wycliffe tövbe sırrı için, “Tövbekâr yalnızca Tanrı’ya tövbe ettiği takdirde, bu durum duyulara hitap eden bir şey değildir, yalnızca akla ait bir şeydir. Tövbenin bu kısmı da, çok az önem verilmesine rağmen erdemlerin en büyüğü olup, eksikliği durumunda da diğerlerinin hiçbir faydası yoktur. Günah çıkarma, bu duygunun yalnızca Tanrı’ya sözlü olarak ifade edilmesidir. Amellerle birlikte tövbe ise, diğer iki tövbe türünden oluşur, onları da kapsayarak, gizlice papaza yapılan itiraftır. İnsanların kurtuluşu için yararı olabilecek tövbe çeşidi üçüncü çeşit tövbedir. Ancak bu çeşidin de kurtuluş için gerekli olup olmadığı veya hangi kaynağa dayandığı ise tartışma konusudur. Papaza yapılan günah itirafı ise her ne kadar birçoklarına göre zarar teşkil etse de, yine de bazı iyi sonuçları vardır. İyi yürütüldüğü takdirde –tahminimce- lüzumlu bile görülebilir, çünkü pek çok kişi günahı itiraf etme mecburiyetinin utancı, takdir edilen kefareti ödeme ve işledikleri günahları başka yerlerde de açığa vurma gibi kaygılardan ötürü insanların tekrar aynı günahları işlemesinden alıkoymaktadır. Bu yönüyle de faydalı görülebilir.

Ancak bu şekildeki bir günah itirafı olmaksızın ölen insanların kurtuluşa eremeyeceğine inanmak büyük hata olur. Günah çıkarıcı kimse (bağışlayan), itiraf edilen günahın ne denli büyük olduğunu bilmediği gibi, itirafta bulunanın hakiki manada pişman olup olmadığını da bilemez, tek bileceği, gerçek pişmanlık olmaksızın günahlarının bağışlanmayacağıdır. O halde nasıl olur da kendisine günah itirafında bulunan kişi, İsa’nın adına birtakım sözler söyleyerek, küstahça günahları bağışladığını söyleyip, işlenen günaha denk olup olmadığını bilmediği bir ceza takdir edebilir?

Kutsal Kitap’ta insanların hayatlarını nasıl tanzim etmeleri gerektiği gayet açık bir şekilde ifade edilmiştir. Kitabın devamında, uyarıları dikkate alarak hayatını ona göre sürdüren kimsenin ise kurtuluşa ereceği ifade edilmiştir. İnanan kimse, bütün ruhuyla İsa’nın murat ettiği gibi kiliseye daha fazla hizmet edebilmek adına güzellik içinde yaşarsa, geçmiş hayatındaki kötülüklerden ötürü üzüntü duyarsa, bir daha günah işlememeye azmederse, bu durum kişinin suçunu ortadan kaldırmaya ve o kimsenin kurtuluşa ermesi için yeterlidir. İsa, Petrus’a “Yeryüzünde ne bağlarsanız gökyüzünde

bağlanmış olur”²⁸⁵ diyerek havarilerine bu yetkiyi vermiştir fakat rahibin hayatının, onu Petrus’un havarisi yapmaya yetecek ölçüde erdemli bir hayat olup olmadığı bilinmemektedir. Rahibin kendisinin İsa’nın gerçek vekili olduğunu da ispat edemeyeceğine göre ve hatta kilisesinin gerçek müntesibi olup olmadığını ispat edemeyeceğine göre, İsa da bu yetkiyi Petrus’a verdiği göre rahip böyle bir yetkiyi savunamaz.²⁸⁶

Kişinin günahıtan arınabilmesi için vicdanen gerçek manada pişman olmalıdır. Bazılarına göre, günahı silmek için yeterli olmasa da ilk basamak yıpranma (attrition)dir. Yıpranmanın ardından gelen ve gelmesi gereken duyguya da pişmanlık (contrition) derler. Fakat hangi aşamada yıpranma hangi aşamada pişmanlığın gerçekleştiğini söylemek zordur der Wycliffe. Ona göre, günahın silinmesi ve tövbenin kabulü için pişmanlık yeterlidir. Fakat bu pişmanlık Tanrı’nın inayetinden mahrum olma kaygısından kaymaklanmalı, başka her hangi dünyevi şey kaybetme korkusuyla olmamalıdır. Tanrı’dan uzak kalmaktan dolayı herhangi bir üzüntü duymuyorsa o kişinin gerçek manada pişman olduğunu söylemenin imkânsız olduğunu söyler.²⁸⁷ Papa veya tövbe merasimini idare eden diğer rahip, kimin kurtuluşa erip kimin ermeyeceğini, kimin tövbekâr olup olmadığını bilemeyeceği için, tövbe etmeye gelen kişinin başına ellerini koyarak o kişinin günahlarının affolunduğunu iddia etmesi Wycliffe’e göre büyük küstahlıktır çünkü tövbenin temel şartı olan pişmanlık bu şartlar altında insanların kalplerinde oluşmaz. İşlenen büyük günahlar birkaç tantanalı sözün söylenmesi, birtakım merasimlerin yapılması, birtakım bağışların yapılması ile silinmez. Hele ki, bu günahlardan sakınmak ve onları telafi etmek mümkünken, günahkarın, günahıta ısrar etmesi affedilmez bir şeydir. Tanrı insanların kalplerini ve niyetlerini bilir. Bu sebeple ayini yöneten din adamı, kendi icat ettiği birtakım şekil ve davranışlarla günahkarın günahlarını affettiğini söylemesi, Tanrı’nın kanunları ve Onun ilahi adaleti ile çelişmektedir. Ancak gerçek manada iman etmiş bir Hıristiyan da, kendi içinde, İsa’nın merhametine olan inancı sebebiyle günahının affolunup olmadığını veya vicdanen gerçekten tövbekar olup olmadığını kendisinin bilebileceğini söyler.²⁸⁸

---

²⁸⁵ Matta 16,19

²⁸⁶ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 204

²⁸⁷ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 206.

²⁸⁸ Vaughan, a.g.e., s.207.

Sonuç olarak Wycliffe kişinin bir miktar para ödeyerek veya rahibin elini başına koymasıyla günahtan arınacağına inanmanın en büyük küfür olduğunu düşünür.²⁸⁹ Aklanmaya ancak vicdani duygularla ulaşılabileceğini söylerken, kişisel erdemlere ulaşmada, dünyevi şüphelerden arınmış din adamlarının da etkisini inkâr etmez. Zira ona göre kilise ayinlerinin aklayıcı etkisi, bu ayinleri yapanların saf amellerine bağlı olduğu kadar, ayinleri yöneten ruhban sınıfının ahlakı karakterinde de bağ olduğunu savunur.²⁹⁰ Tövbe merasiminde rahibin bulunmasını ikincil bir şey olarak değerlendirir. Rahiplerin bu merasimlerde kendilerini önem sırasında birinci seviyeye çıkartarak insanların günahlarını affetme yetkileri olduğunu iddia etmelerinin ise Tanrı'ya hakaret olduğunu savunur. Rahipler Tanrı'nın vekilleri olarak merasimdeki görevleri merasimi yönetmek ve insanlara yol göstermekten ibarettir. Tanrı'nın tövbekarı affettiğinin şahitleridir. Ancak affetme yetkisini ellerinde tuttuklarını iddia ettiklerinde Tanrı'nın hükümlerine tecavüz ettiklerini, insanları aldattıklarını ve kötülüğe yol açtıklarını söyler. Son olarak da” Biz günahlarımızı rahibe itiraf etsek bile, ruhumuzun gerçek sahibi olan tanrı içimizdeki gerçek tövbekarlığı ve pişmanlığı görmedikçe, affedilmiş olmayız” der.²⁹¹ Yani samimi pişmanlığa ulaşan kimse için şekilsel olarak günah itirafında bulunma gereksizdir.

3.4.5. Hastaları Meshetme (Extreme Unction)

Hıristiyan bir mümin hastalandığında veya ölümü yaklaştığında rahip tarafından okunmuş yağ ile meshedilir ve onun için şifa dlenir. Sakramentin temeli Yeni Ahid'te İsa'nın insanları tedavi edişi ve bu geleneği havarilere devredişine kadar götürülür. (Markos 6, 7-13).²⁹² Bir diğer dayanak ise Yeni Ahit'teki, “İçinizden bir hasta mıdır? O cemaatin (kilisenin) büyüklerini çağırtsın, onlar da rab adına onu zeytinyağı ile ovarak dua etsinler. İman duası hastayı kurtaracaktır ve şayet günahları varsa bağışlanacaktır”.²⁹³ Kilise İncil'den aldığı bu buyruğu gerek hastalara gösterdiği özenle, gerek hastalara yaptığı dualarla gerçekleştirmeye çalışır.

Meshetme sırrını hastalıktan veya yaşlılıktan ötürü zayıf düşmüş ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan herkesin alabileceğine ve bu sırrı birden çok kez alınabileceğine

²⁸⁹ Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 201.

²⁹⁰ Hakan Olgun, *Luther ve Reformu*, s. 25.

²⁹¹ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 341.

²⁹² Mehmet Aydın, *Hıristiyanlık*, DİA Ansiklopedisi, XIIIV, s. 350.

²⁹³ Yakup'un Mektubu 5,4.

inanılır. Hastaları meshetme işini ise sadece rahiplik derecesini almış rahip ve piskoposlar gerçekleştirebilir. Meshetme töreni piskopos tarafından kutsanmış yağın, adayın alınına (Katolik) veya bedenine (Ortodoks) sürülürken, rahip bu sırrın özel lütfunu dileyerek dua eder. Hasta yağlama sırrı ile meshedilen kişiye İsa'nın çektiği acı ve sıkıntılar hatırlatılarak onun *passion* (acı ve sıkıntı)'na ortak olmasına, hastaya cesaret vererek onun teskin edilmesine, hastayı ölüme hazırlayarak bu sakramentin manevi etkilerine dikkat çekilmektedir. Ayrıca toplu halde yapılan bir merasim olması sebebiyle de, merasime katılan diğer insanların da bütün bu etkileri tecrübe etmeleri açısından önemlidir.²⁹⁴ Bu sakramentle, öncelikle hastayı iyileştirmek ya da ölümü takip edecek dirilişe onu ruhen hazırlamak hedeflenir.²⁹⁵

3.4.5.1. John Wycliffe'in Hastaları Meshetme Sırrına Dair Görüşleri

Wycliffe, Yeni Ahit'te Yakup'un mektubundaki "İçinizden biri hasta mı?" diye başlayan ifadenin hastaların ölmeden önce son defa yağlanmaları için sağlam bir dayanak olamayacağı kanaatinde. Bu konudaki fikirlerini de şöyle izah eder: "Yeni Ahit'teki bu ifadede sadece içinizden biri hasta mı diye sorduktan sonra, hasta olanların, rahip tarafından teselli edilmelerini söylemekte, ancak bu hastalığın son hastalık veya ölümcül hastalık olup olmadığına dair herhangi bir bilgi vermemektedir. İsa ve havarilerinin yaşadıkları o topraklarda da zeytinyağı, hastalıkların tedavi edilmesinde kullanılan bir malzeme olduğu için Yeni Ahit'te de zikredilmiştir. Fakat burada zeytinyağının hastanın ruhunun iyileşmesinde bir etkisinin olmadığı, Tanrı'nın yardımıyla ruhun iyileşmesini sağlayacak olanın, rahibin yaptığı samimi dua olduğunu söyler. Eğer hastaları meshetme günümüzde anlaşıldığı manada bir sakrament olsaydı, İsa ve havarilerinin bundan geri kalmaları düşünülemezdi der.

Wycliffe'e göre son anında rahip tarafından meshedilen bir hastanın da, ne kadar günahkar olursa olsun, kurtuluşa ereceğine inanmak yanlıştır çünkü rahip tarafından meshedildiği halde kurtuluşa eremeyenler de olabilir. Aksi takdirde hasta olanların, ölmeden önce yanlarına bir rahip çağırıp, kutsal yağla mesh edilmeleri Kilise inancının bir parçası olmakla kalmaz, insanları kurtuluşa eristireceği için sakramentlerin en büyüğü kabul edilmesi gerekirdi. Vaftiz, konfirmasyon ve diğer sakramentlerde olduğu

---

²⁹⁴ *Katolik Din Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2005, s. 89.

²⁹⁵ Suat Yıldırım, a.g.e., s. 232.

gibi, burada da şeytan, Kutsal Kitaba dayanmayan merasimler icat ederek, inananlara ek sorumluluklar ve yükler yüklemiştir. Halbuki Tanrı evlatlarını söz konusu merasimler olmadan da kurtarma isteğindedir. Rahibin hasta olan kimsenin hastalıktan kurtulup iyileşip iyileşmeyeceğine dair bilgisi olup olmadığı veya son hasta yağlamanın tekrar edilip edilmeyeceği tartışma konusu olmakla beraber, hasta olup, yağlanan ve sonrasında iyileşen bir kimsenin tekrardan bu sırrı alamayacağı kanaatindedir.²⁹⁶

Sonuç olarak Wycliffe, hastaları yağlamanın bir sakrament olduğunu kabul etmekle beraber, kurtuluş için elzem olmadığı kanaatindedir. Çünkü ona göre sakramentin İncil'deki dayanağı kesin değildir.²⁹⁷

3.4.6. Ruhbanlık Sırrı (Sacrament Of Orders)

Order, dini toplumlarda, din hizmetlerini yürütmesi ve dini önderliği yerine getirmesi için birtakım insanların seçilmesi ve onlara dini otorite ve yetkinin verilmesidir.²⁹⁸ Hıristiyanlıkta ruhbanlık (order) din adamlarının tayini, görevlendirilmesi ve fonksiyonlarının belirlenmesine yönelik olan kutsal ruhbanlık sakramenti, Hıristiyan tebliğinin İsa tarafından havarilere devredilmesi geleneğine kadar çıkarılır. Böylece bu geleneği devam ettiren Hıristiyan din adamları, Hıristiyanlığın varlığını “zamanın sonuna kadar” devam ettirirler. Ruhbanlık sakramenti evlilik sakramenti gibi Hıristiyanlığın toplumsal yönünü vurgular.²⁹⁹

Ruhbanlık sırrının Yeni Ahit'teki temeli olarak, Mesih'in insan ve Tanrı arasındaki arabulucu görevi gösterilir. İsa rahiplik görevini havarilerine devretmekle, kendi rahipliğinden bir şey eksilmemektedir. Bu doğrultuda Aquinaslı Thomas, “Tek gerçek başrahip Mesih İsa'dır, ötekiler sadece onun hizmetkarlarıdır” der.³⁰⁰

Kilise'deki ruhbanlık dereceleri üç sınıftan oluşmaktadır. Bu üç sınıf olmadan bir Kilise'den söz etmek imkansızdır.

1. Piskopos (bishop): En yüksek dereceden ruhbanlık sınıfının verildiği makamdır. Antakyalı İgnatius'a göre piskopos “ babanın canlı sureti gibidir”.

²⁹⁶ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 208.

²⁹⁷ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 344

²⁹⁸ *Encyclopedia of Religion*, Second Edition, c. 10, s. 6851

²⁹⁹ Mehmet Aydın *Hıristiyanlık*, DİA Ansiklopedisi, c. 17, s. 350

³⁰⁰ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2006, s. 91

Piskopos havarilerin halefi ve piskoposlar kurulunun üyesi olarak Papa ve diğer piskoposlarla beraber Kilise'nin görev, yetki ve sorumluluklarına katılır. Görev bölgeleri içinde en önemli yetkilere sahip olan piskoposlar dini öğreten, ayinleri yöneten ve din hizmetleri veren yüksek rütbeli din adamlarıdır.

2. Papaz veya rahip (priest): Piskoposların altında bir statüye sahip olan rahipler, piskoposların kendilerine yetki verdikleri alanlarda dini görevleri yerine getirirler.

3. Diyakos (deacon): Genellikle Kutsal Kitap okuma ve ikinci dereceden din hizmetleriyle ilgili bir makam olup, rahiplik makamına geçişte önemli bir basamaktır.³⁰¹

Ruhbanlık sırrı ile onu alan kişiye Kutsal Ruh'un bu sırı özel lütfunu bahşetmesiyle Kilise'nin başı Mesih'in temsilcisi olarak bu sırrın derecelerine göre onun çobanlık, peygamberlik, rahiplik özelliklerine iştirak etmiş olur. Ruhbanlık sırrı silinemez bir spiritüel nitelik verir, bunun içindir ki bu sır ne tekrarlanabilir, ne de sınırlı bir süre için verilebilir. Bir kere alındımı ebediyen o sır o kişide devam eder.³⁰² Bu silinmez takdis ile öyle bir vasıf kazanılır ki artık ne dinden dönme, hatta ne de aforoz edilmekle, bu hassa papazdan kaybolmaz. Bundan ötürü Hıristiyanlıktan çıkan veya görevine son verilen bir papaz, takdis edebilir, ayin yönetebilir.³⁰³

3.4.6.1. John Wycliffe'in Ruhbanlık Sırrına Dair Görüşleri

Wycliffe'e göre ilkel kilise döneminde veya Pavlus döneminde iki tür din adamı sınıfı vardı: Birincisi papazlar, ikincisi de papaza yardımcı olan kişiler. O zamanlar papalar, kardinaller, patrikler diye ayrı rütbelere sahip değildiler, eğer söz konusu rütbelere kilise için lüzumlu olmuş olsaydı, İsa ve havarilerinin bu konuda sessiz kalmamaları gerektiğini söyler. Din adamları sınıfı hakkında en doğru bilginin Kutsal Kitapta, Petrus ve Timoteus'un yazmış oldukları risalelerde olduğunu söyleyerek, Kutsal Kitap'a göre görüşlerinin temelini bildirmektedir.

³⁰¹ Mehmet Aydın *Hıristiyanlık*, DİA Ansiklopedisi, c. 17, s. 350

³⁰² *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2006, s. 92

³⁰³ Suat Yıldırım, a.g.e., s. 233

Wycliffe'e göre Kiliseyi alt üst eden böyle bir safsatanın temelinde, İsa'nın züht hayatından uzaklaşarak, dünyevi kaygılar içerisinde kendisini kaybeden din adamları sınıfı vardır. Eski Ahit'de: "Levi'li kâhinlerin, bütün Levi oymağının öbür İsraililer gibi payı ve mülkü olmayacak. Rab için yakılan sunularla, Rabbe sunulan paylarla geçinecekler. Kardeşleri arasında payları olmayacak. Rabbin onlara verdiği söz uyarınca, Rabbin kendisi onların mirası olacak."³⁰⁴ Yeni Ahit'te de bu doktrinle alakalı: İsa, "Sizden kim varını yoğunu gözden çıkamazsa öğrencim olamaz" ibaresi geçmektedir.³⁰⁵ Eski ahit döneminde Tanrı'nın bu katı kuralları din adamlarını dünyevi mülk edinen konusunda bu kadar katı bir şekilde uyarılmışsa, benzer ifadeler Yeni Ahit'te de olduğuna göre ve İsa ve havarileri de aynı buyruklara sıkıca itaat etmişlerse, günümüzde din adamlarının da bu kurallara uymaları gerektiğini vurgular.

İsa'nın gözden çıkarmakla ne kastettiğini, İsa ve havarileri, yaşadıkları züht hayatıyla en güzel şekilde göstermişlerdir. Zira İsa ve havarilerinin hayatı Ahit'in en güzel yaşayan örneğidir, yorumudur. Aynı şekilde Yeni Ahit'te " Köle, efendisinden üstün değildir"³⁰⁶ ifadesi mevcuttur. Buna dayanarak Wycliffe, İsa efendilerin efendisi olduğuna göre, bütün papazlar İsa'nın kölesi olmalıdır ve dünyevi hakimiyet/saltanatta İsa'dan üstün konumda olmamalıdır der. Matta 8'de: "İnsanoğlu'nun başını yaslayacak bir yeri yok" ifadesi mevcuttur. Yani İsa'nın insani yönüyle, her hangi mülke sahip olmadığı bildirilmektedir.

Wycliffe'e göre havarilerin yazıları da aynı hakikate delil taşımaktadır. 1. Tim. 6: "Yiyeceğimiz, giyeceğimiz varsa bunlarla yetiniriz" Wycliffe bu ifadenin açıklamasını: "Dikkat edilirse, leziz lokma veya nefis yiyecek değil de sadece yiyecek denmiştir, giyecek için allı pullu kıyafetlerden barınma için de şaşaalı binalardan bahsetmemiştir. Hiç şüphesiz bütün insanlar İsa'nın insani yönünü hayatlarına uygulamaları gerekirken, ruhban sınıf daha bir titizlikle onun alçak gönüllüğünü ve zühdünü takip etmelidir. Gemiyle denizi karşıdan karşıya geçen insanların ondan sonra da gemiyi yüklenmeleri gereksizse, bu hayattaki yolculuğumuz için, ihtiyacımızdan fazla dünyalığı yüklenmemiz de bize hiçbir fayda sağlamaz."³⁰⁷ Gereğinden çok fazla giyinmiş olan bir kimse nasıl yolculuk yapmak için elverişsiz kabul ediliyorsa, dünyevi şeyleri çok fazla

³⁰⁴ Yasanın Tekrarı 18

³⁰⁵ Luka 14

³⁰⁶ Matta 10

³⁰⁷ Robert Vaughan, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 193

yüklenmiş kimse de kiliseye hizmet etme konusunda elverişsiz hale geliyor. Bu sebepten ötürü İsa: ‘Hiçbiriniz iki ceket sahibi olmasın’ demiştir” şeklinde yapar.³⁰⁸ Ruhban sınıfının dünyevi mülkiyet sahibi olabileceklerini, ancak bu mülkiyet sahip olmaları, Kabil’in tesis ettiği açgözlülüğe dayalı tarzda değil de Tanrı’nın (İsa’nın) belirlediği kanunlar doğrultusunda olmalıdır.

1. Timoteuslulara Mektup’ta i. , hırs ve açgözlülüğün her türlü kötülüğün temeli olduğunu, din adamlarının ise her türlü iyiliğin temeli olması gerektiği, insanları doğru yola ileterek cennete götürmeleri gerektiği belirtiliyor. Romalıları Mektup XIII’te olduğu gibi, Tanrı, din adamlarına Kilisesindeki işleri düzene koyar, kilise ilişkilerini düzenlerler diye onlara yetki vermiştir. Bu sebeple bu yetkinin kullanılmasında ihmalkar davranmamalı veya suiistimal de etmemeli, İsa’ya yapılan herhangi bir yanlış veya haksızlık durumlarında, İsa’nın hayatındaki örneklerden gördüğümüz gibi, kralların da anında müdahale etmesi gerekmektedir. Aziz Augustine’in “Papa, İsa’nın vekili iken kral Tanrı’nın vekilidir” sözü ile Pavlus’tan Romalıları Mektup 13’ü kaynak olarak göstererek, “Papa nasıl ki, İsa’nın insani yönünü takip ederek, O’nun ve havarileri gibi züht hayatı yaşamalıysa, kral da, Tanrı’nın yeryüzündeki vekili olarak, zorlayıcı yetkisi ve gücüyle, Tanrı’nın emirlerine ve düzenine aykırı olan şeyleri engellemekle yükümlüdür” der.

Sonuç olarak Wycliffe, ruhbanların ve din adamlarının görevlendirilmesinin sakramental bir ordinasyon olduğunu kabul eder fakat mahiyetinin bilinemeyeceğini ekler. Fakat bu ordinasyonun kişide silinmez bir etki yaratmasını, insanlar üzerinde sınırsız otorite hakkı tanınmasını, din adamlarının aşırı dünyevileşmesini reddeder. Ordinasyon (din adamlarının yetkilendirilmesi) merasiminde yapılanları da ticari bir alış verişe benzetildiği gerekçesiyle eleştirir.³⁰⁹

3.4.7. Evlilik Sırrı (Matrimony)

Evlilik Katoliklerde Mesih tarafından tesis edilmiş Kutsal bir sakramenttir. Çünkü kendisi sevgi olan Tanrı, insanı sevgiyle yarattığı gibi onun da sevmeyi bilmesini istemiştir. Tanrı insanı erkek ve kadın olarak yarattıktan sonra onları samimi bir birlik

³⁰⁸ Wycliffe, *Tracts and Treatises of John Wycliffe*, s. 195

³⁰⁹ C. W. Le Bas *Life of Wiclif*, s. 342

ve sevgi içinde yaşamaları için evliliğe çağırır. “Onlar artık iki değil, tek bedendir” (Matta 19,6) Tanrı onları kutsayarak “üretken olun, çoğalın” der. (Yaratılış 1,28)³¹⁰

Dünyaya yeni bir Hıristiyan’ın gelmesine imkan verecek bir müessese olmasından dolayı evlilik, Kilise tarafından sakrament seviyesine çıkarılmıştır. Doğacak çocuk yeni bir Hıristiyan ailesinin oluşmasını temin ederek İsa Mesih’in yeryüzündeki varlığının devamına katkıda bulunacaktır.³¹¹Tanrı tarafından tesis edilen ve İsa tarafından kutsanan evlilik “içe dönük ve ruhani inayetin, dışa dönük ve görülebilir işaretidir”.³¹² Hıristiyanlıkta evlilik Adem ve Havva’nın bir araya gelmesi ile özdeşleştirilmiştir. Evlilik merasiminin gelin ve damadı, İsa ve Tanrı ile aynı ruhta birleştirdiğine inanılır. Ayrıca Hıristiyanlıkta evlilik, Kilise’nin İsa aile olan evliliğini temsil eden bir metafordur. Bu anlamda gelin ve damat İsa’nın ‘gelini’ olup, ikisi, İsa’nın ruhu yoluyla ‘hayat inayetin varisi’ olma konumuna yükseldiklerine inanılır.³¹³

Katoliklerde, tanrı huzurunda eşlerin birbirlerine yüz yüze söz vermeleri ve Tanrı’ya karşı söz vermeleri, Mesih tarafından kurulmuş bu sakramenti yerine getirmektedir. Böyle bir evlilik, Mesih ve Kilise’nin bozulmaz birliğinin alametidir. Bu sakrament Mesih adına Kilise tarafından verilerek eşler arasındaki beşeri aşkı pekiştirir ve eşlerle Tanrı arasında karşılıklı sözleşme yoluyla Tanrı huzurunda ve Kilise tarafından sağlam bir şekilde gerçekleştirilmiş olan birliği bozulmaz hale getirir.³¹⁴ Pavlus: “Ey kocalar, Mesih Kilise’yi nasıl sevdiyse siz de karılarınızı öyle sevin” (Efes. 5,25) diyerek, İsa’nın ‘evlilik Kilisesine’ duyduğu doğal sevgiyi ifade etmeye çalışmaktadır.³¹⁵

Kilise inancına göre, evlilik kadın ve erkeğin karşılıklı rızaları ile çiftin nikah töreninin herkese açık olarak, rahip ve diğer şahitlerin huzurunda yapılarak gerçekleşmesidir. Evlilik ile eşler arasında tek ve sürekli bir bağ oluşturulur. Eşlerin birbirlerine verdikleri onay bizzat Tanrı tarafından da onaylanmıştır. Bu bağ Tanrı tarafından tesis edildiği için, vaftiz olanlar arasındaki evlilik sonlandırılmaz. Ayrıca evlilik sırrı, evlilik

³¹⁰ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2006, s. 93

³¹¹ Mehmet Aydın, *Hıristiyanlık*, DİA Ansiklopedisi, c. 17, s. 350

³¹² Geoffrey Parrinder *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford, 1998, s. 159

³¹³ *Encyclopeia of Religion*, Second Edition, c. 8, s. 5724

³¹⁴ Ali Erbaş, *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 125

³¹⁵ Suat Yıldırım, a.g.e., s. 234

yaşamına azizliğe erişmek, çocukların eğitiminde sorumluluk sahibi olmak için gereken lütfu eşlere bahşeder.³¹⁶

Katoliklikte ruhban sınıfı evlenemez. Bunun sebebi olarak da Rab İsa'nın özellikle bazı kadın ve erkeklerin Tanrı'nın Egemenliği uğruna evliliğin getireceği büyük nimetlerden vazgeçerek Rab'bin işleriyle uğraşmak ve Onun hoşuna gidene yapmak için bekarlık yolunu izlemeye çağırdığı inancı yatmaktadır. Bu inanca göre, bu kimseler Mesih'e olan sevgi bağının önceliğinin ve Mesih'in dönüşünün hararetle bekleyişin güçlü işaretleridir.³¹⁷

Wycliffe, evliliğin, kıyamete kadar insanlığın devamı için ve ahlak dışı ilişkilerin önlenmesi için gerekli olduğunu söyleyerek, ayrıca cennetteki azizleri beklemeyi hatırlattığı için de tesis edildiğini söyler. Sadece dış görünüşe bakarak veya birtakım sözlerin söylenmesiyle evliliğin geçerli kabul edilmesini reddederek asıl olan insanların evlenme niyeti taşımaları ve bunun Tanrı tarafından onaylanması gerektiğini, dolayısıyla sadece dış görünüşe bakarak karar verme kabiliyeti olan insanların yanılacaklarını hatırlatır. Ayrıca yakın akraba evliliğinin yasaklanmasının ise insanların koymuş olduğu bir yasak olduğunu, ilahi bir kaynağı olmadığını iddia eder.³¹⁸ Din adamlarının bekar kalmalarını ve manastır hayatı yaşamalarını şart koşmanın ise insanlara ağır geleceğini ve uygulandığı takdirde de sapkınlıklara yol açacağı gerekçesiyle reddetmektedir.³¹⁹

---

³¹⁶ *Katolik Din ve Ahlak İlkeleri Özet*, çev. Dominik Pamir, Libreria Editrice Vaticana, 2006, s. 93

³¹⁷ A.g.e., s. 94

³¹⁸ C. W. Le Bas, *Life of Wiclif*, s. 343

³¹⁹ C. W. Le Bas, a.g.e., s. 345

SONUÇ

Çalışmamızda incelemeye çalıştığımız John Wycliffe, XIV. yüzyılda ortaya çıkmış, papazlık eğitimi aldığı halde Hıristiyanlığı ve papalığı eleştiren bir filozof ve teologdur. Wycliffe'in yaşadığı yıllarda Katolik Kilise'si sosyal hayatta önemli bir konuma sahiptir. Eğitim ve hukuk gibi din dairesinin dışında kalması gereken alanlara bile müdahale ettiği görülmektedir. Kilise'nin göze çarpan diğer bir özelliği ise sahip olduğu muazzam zenginlik ve topraktır. Dünyevî pek çok konuya müdahil olmasının yanında ilahi hakikatin bekçisi ve kurtuluşa giden yolda insanlara yol gösterdiğini iddia etmektedir. Ancak Kilise'nin zikredilen özellikleri sebebiyle, insanlara yol gösterme ve onların maneviyatlarını besleme konusunda çok uzak olduğu ortadadır. Çünkü sahip oldukları zenginlik ve makamı sadece bir güç ve itibar kaynağı olarak kullandığı görülmektedir.

Wycliffe Kilise'nin ve toplumun genel durumunu erken yaşından itibaren gözlemleyerek eleştirilerine başlamıştır. Aslında o kiliseye veya papaya karşı değildir ve bunu da sürekli olarak yazılarında dile getirmektedir. Wycliffe sadece Kilise'nin asıl vazifesini unutarak aşırı dünyevileşmesini ve bunun neticesinde çeşitli suiistimallerde bulunmasını eleştirmektedir. Kilise'nin, İsa'nın dahi iddia etmediği dünyevi otorite iddialarına karşı çıkmaktadır. Ona göre dünyevi meseleler söz konusu olduğunda herkes sivil idareye tabi olmalı, Kilise bu konulara müdahale etmemelidir. Din adamları, halefi olduklarını iddia ettikleri İsa ve havarilerinin yolundan giderek her türlü dünyevi mülkten feragat etmeli, ihtiyaçlarından fazlasını ellerinde tutmamalıdır. Ellerindeki malları kötüye kullandıkları takdirde de krallar Kilise'nin mallarına el koymalıdır.

Döneme dair önem arz eden diğer bir husus da Papalığın suiistimallerine karşılık insanların uyanması için Wycliffe'in, Kutsal Kitap'ın İngilizceye çevrilmesi gerektiğini öne sürmesi, gelen itirazlara rağmen de, ölmeden önce bunu gerçekleştirmiş olmasıdır. Çünkü Wycliffe'e göre hayatın merkezinde papalık ve din adamlarının sözleri değil Kutsal Kitap'ın kendisi olmalıdır. Kutsal Kitap halkın konuştuğu dile çevrildiği takdirde de herkes orada yazılanı okuyup kendisi anlayacak hale gelecek böylelikle Kilise'nin 'mesnetsiz' otoritesi yıkılmış olacaktır.

Wycliffe'i diğer reformistlerden ayıran bir diğer özelliği de ileri sürdüğü görüşlerinin krallar tarafından desteklenmesidir. Krallar, kendi çıkarlarına uygun düştüğü müddetçe onu papalığa karşı desteklemiş ve bunun sonucu olarak onu hayatı boyunca ciddi bir mahkûmiyet almaktan kurtarmışlardır.

Wycliffe'in hem Oxford'da hoca olarak görev alması, hem papazlık görevini sürdürmesi hem de siyasilerle yakın olması, görüşlerinin geniş kitlelere ulaşmasına yardımcı olmuştur. Vefatından sonra da görüşleri öğrencileri vasıtasıyla Bohemya'ya geçmiş ve orada Jan Huss'ın reform çabalarına katkıda bulunmuştur.

İngiliz Reformasyonun sabah güneşi olarak isimlendirilen Wycliffe, diğer akademik çalışmalarla da incelenmesi gereken önemli bir şahsiyettir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Mehmet, (2005) *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Din Bilimleri Yayınları, Konya.
- ,(1998) “Hıristiyanlık”, *DİA*, İstanbul, XVII, 340-358.
- BOYLE, L.E., “Provision”, (1981) *New Catholic Encyclopedia*, The Catholic University of America, Washington, XI , s. 924.
- CATTO, Jeremy, “John Wyclif”, (1998) *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, IX, 802-805.
- COXE, Margaret, (1840) *The Life of John Wycliffe*, Western Church Press, Ohio 1840.
- DICKENS, A.G., (1971) *The English Reformation*, William Collings, Glasgow.
- ERBAŞ, Ali, (2004) *Hıristiyanlık*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- , (2004) *Hıristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- GARBET, Cyril, (1947) *The Claims of the Church of England*, Hodder And Stoughton, London
- GÜNDÜZ, Şinasi, (1998) *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara.
- HANNULA Richard M., (1999) *Trial & Triumph: Stories From Church History*, Canon Press, Moscow.
- HELLWIG, Monika K., (2005) “Sacrament: Christian Sacraments”, *ER*, Thomson Gale, USA, XII, 7958-7963.
- , (2005,) “Eucharist”, *ER*, Gale, USA, V., 2876-2878.
- HILLERBRAND, Hans J.(ed. by), (1968) *The Protestant Reformation*, Harper Torcbooks, New York.
- Kutsal Kitap*, Kitab-ı Mukaddes Şirketi,(2006) İstanbul.

- LE BAS, Charles Webb, (1832) *Life of Wiclif*, Gilbert and Rivington Printers, London.
- LOSERTH, Johann, (1904) *De Civili Dominio Liber Tertius*, Trubner and Co., London IV, 6-7.
- MACFARLANE, Kenneth Bruce, (1953) *John Wycliffe and the Beginnings of English Non-Conformity*, The Macmillan Company, New York.
- MARSHALL, Peter, RYRIE, Alec, (2002) *The Beginnings of English Protestantism*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MURRAY, Thomas, (1828) *The Life of John Wycliffe*, Printed by A. Balfour & Co. Published by John Boyd, Edinburgh.
- NEILL, Stephen, (1958) *Anglicanism*, Penguin Books, Middlesex.
- OLGUN, Hakan, *Luther ve Reformu Katolisizmi Protesto*, Fecr Yayınları, Ankara 2001.
- OLGUN, Hakan, (2006) *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu Protestanlık*, İz yayıncılık, İstanbul.
- PARKER, T.M., (1952) *The English Reformation to 1558*, Oxford University, London.
- PARRINDER, Geoffrey, (1998) *A Concise Encyclopedia of Christianity*, Oneworld Publications, Oxford.
- SARGENT, George Etell, (trs.) *Stories of Old England*, The Religious Tracts Society, London.
- SHEPHERD, Massey H., (2005) "John Wyclif", *Encyclopedia of Religion Second Edition*, Thomson Gale, USA, s. 9848-9850.
- SHORT, Thomas Vowler, (1847) *Sketch of the History of the Church of England to the Revolution 1688*, John W. Parker, London.
- The New Testament and Wycliffe Bible Commentary* (1983), The Iversen-Norman Associates New York.

- TREVELYAN, George Macaulay, (1900) *England in the Age of Wiclif*, Third Edition, Longmans, Green and Co., London.
- TYTLER, Patrick Fraser, (trs.) *The Life of John Wickliff*, James Ballantyne and Co. Edinburgh.
- VAUGHAN, Robert, (1853) *John Wycliffe A Monograpgh*, Thames Ditton, Manchester.
- VAUGHAN, Robert, (1828) *Life and Opinions of John Wycliffe*, Hatchard & Son, London, I-II.
- VOLLERT, C.. (1981) "Transubstantiation", *New Catholic Encyclopedia*, The Catholic University of America, Washington, XIV. s. 259.
- WYCLIFFE, John, (1845) *Tracts and Treatises of John Wycliffe, D.D. with Selections and Translations from his Manuscripts and Latin Works*, ed. Rev. Robert Vaughan, Blackburn and Pardon, London.
- YILDIRIM, Suat, (2005) *Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık*, Işık Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

01.08.1983 tarihinde Samsun'da doğdu. İlkokulu Upfield Primary School Melbourne, Avustralya'da, liseyi Samsun Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nde tamamladı. 2000 yılında Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesini kazandı, bir yıl sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine yatay geçiş yaptı ve 2003 yılında hafızlığını tamamladı. 2005 yılında mezun olduktan sonra 2007 yılında Sakarya Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başlamıştır. Evli ve bir çocuk annesidir.